

MARK

Μετρίαι 240
ΚΡΗΤΙΚΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
— ΧΑΝΙΩΝ —	
ΑΔΕ. αριθ.	56456
Χρονολ. Εισαγ.	12-5-2000
Ειδικοτης	Σύγχρονη Γραμμ.
*Αριθ.	940.542/ΞΕΝ

25

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

*βουλευτής τῶν ἐν Ἀδάμαντι Κρητῶν, ἀγορευῶν ἐν τῇ Βουλῇ
τῆς Ἑλλάδος περὶ Κρήτης.*

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΚ 3000 ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ ΜΕΤΑ
ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΓΑΛΛΙΣΤΙ.

ΛΟΓΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗ,

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΔΗΜΩ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ ΚΡΗΤΩΝ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΕΣ

ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ,

κατὰ τὴν ἑκτακτον (τῆς Γ'. Περιόδου) Σύνοδον
τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν,

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ ΑΦΟΡΩΝΤΕΣ.

« Ἡ Ἑλλὰς οὐκ ἔστιν Ἑλλὰς, εἰ μὴ ἡ πολεμικὴ. »

« Ἄνευ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Μακεδονίας ἡ Ἑλλὰς πολιτικῶς δὲν ζῆ. »
ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

VI-IV-XXXVI.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ

(παρὰ τὴν ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 22.)

1887.

ΑΦΙΕΡΟΥΝΤΑΙ

ΤΗ ΙΕΡΑ ΣΚΙΑ

ΤΟΥ ΠΡΟΤΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΩ. 1769

ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ,

ΤΟΥ ΕΚ ΣΦΑΚΙΩΝ,

ΤΟΥ ΗΡΩΙΚΩΣ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΟΣ

ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΟΠΑΙΤΩΝ ΤΟΥ,

ΠΡΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΠΑΤΡΙΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΡΗΤΗ!

SI QUID IN TE PECCAVI IGNOSCE.

Εἰ τι ἤμαρτον, σύγγνωθι.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰανουάριος 1888.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

ΤΟΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ.

Ἐγένετο ἀνατύπωσις τῶν ἐν τῇ Βουλῇ περὶ τῆς Κρήτης ἐκφωνηθέντων λόγων μου ἐκ 3,000 ἀντιτύπων, ἐξαντληθέντων τῶν τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐκ 1,000.

Ἐν ὀνόματι τῶν θυσιῶν τῆς Κρήτης καὶ τῶν ψηφισμάτων τῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων εἰσῆλθον εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐν ὀνόματι αὐτῆς ὠμίλουν, καὶ ἐπὶ τῇ ἀποφάσει αὐτῆς ἐψήφισον ὑπὲρ τοῦ πολέμου.

Πρεσβεύω, ὅτι ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἡ ἐλευθερωθεῖσα καὶ διὰ τῶν αἱμάτων καὶ θυσιῶν τῆς δούλης Ἑλλάδος, ὀφείλει νὰ δράσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ταύτης.

Ἑλλάς εἰρηνικὴ εἶνε ἄρνησις τοῦ παρελθόντος, ἀπομόνωσις ταύτης ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, διαμελισμὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἡ δούλη Ἑλλάς δὲν ζητεῖ θυσίας τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Λεωνίδα, θυσιασθέντων ὑπὲρ τῆς

ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των, ἀξιοὶ ὅμως ἀποφασιν καὶ τόλμην τοῦ Καρόλου Ἀλδαέρτου, βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, θέσαντος τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐνότητος εἰς τὴν ἐν Ναβάρα μάχην κατὰ τῶν κατακτητῶν Αὐστριακῶν. Θέλει ἐν σιγῇ καὶ μυστικότητι νὰ ἴδῃ καὶ παρ' ἡμῖν τὸ ἀποφασιστικὸν τόλμημα τοῦ ἡγεμόνος Βάτεμπερ, ἐνώσαντος, παρὰ τὰς συνθήκας, τὴν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν μὲ τὴν Βουλγαρίαν.

«Ἡ τύχη βοηθεῖ τὴν τόλμην». Audacem fortouna jouvāt. Τὸ ἀποτέλεσμα στεφανώνει καὶ ἀποθεώνει τὸν νικητὴν, τὸ δὲ τετελεσμένον ἀποκτᾷ συμμάχους καὶ μεταρρυθμίζει συνθήκας.

Ἡ Σερβία, ἡ Ῥουμανία, τὸ Μαυροβούνιον, ἡ Βουλγαρία ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἠλευθερώθησαν, ἡ δ' Ἑλλάς ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη οὐδὲν πολεμικὸν τόλμημα ἔπραξε, βλέπουσα τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα δούλην.

Τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν ἀφέθησαν εἰς τῶν διδασκάλων τὸν ἔλεγχον, οἱ δὲ μαρτυρήσαντες ὑπὲρ

τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν μυθολογίαν. Μόνη ἢ Κρήτη συνεχῶς ὑπενθυμίζει ἐνόπλιως τὴν καταγωγὴν καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡγεμονίς τῶν τριῶν ἡπείρων, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐζήτησε ἐπανάστατοῦσα καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων Ἑλλήνων, ἀλλὰ δὲν τὴν ἠκολούθησαν.

Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ μένουσι δοῦλοι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου!

Δούλη ἢ Μεγάλῃ Ἑλλάς, ἡ δ' ἐλευθέρᾳ θεατῆς, προσδοκῶσα ἀπὸ τὴν κατακτητικὴν Εὐρώπην!

Ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη διὰ τὸ ἦν πολέμικος σταθμὸς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς συναγωνισθείσης δούλης Ἑλλάδος, καὶ ὅμως ἀφῆσεν εἰς τὴν τύχην καὶ ἑαυτὴν κ' ἐκεῖνην. Ἀπὸ τὴν εἰμαρμένην λοιπὸν ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἑλληνισμοῦ!

Δικαίως οἱ ἐν τῇ δουλείᾳ Ἕλληνες ἠτένιζον καὶ προσεδόκουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὡς οἱ ὑπὸ τὸν Αὐστριακὸν ζυγὸν Ἴταλοι πρὸς τὸ

μικρόν τῆς Σαρδηνίας βασίλειον, οἵτινες κ' ἐπέτυχον. Ὁ τῆς Σαβοΐας βασιλεὺς ἔγεινε τῆς ὅλης ἠνωμένης Ἰταλίας, ταχθείσης μάλιστα μεταξὺ τῶν μεγάλων Κρατῶν, τῶν ἀποφρασιζόντων τὴν τύχην τῶν λαῶν.

Ἄλλ' ἔστω εἰς τὴν τύχην ἀφέθησαν αἱ χρῆσται ἐλπίδες τοῦ ἑλληνισμοῦ, εἰς τὴν τύχην θ' ἀφεθῶσι κ' αἱ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας καθ' ἑκάστην ἀναφύομεναι διαφοραὶ, ἢτοι ἡ τῆς Ἰθαγενείας, ἢ τῆς κατὰ τὸ δοκοῦν παραδοχῆς τῶν προξενικῶν πρακτόρων, ἢ τῆς ἀρνήσεως τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἡμερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων, ἢ τῆς ἰδιαιτέρας ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, ἢ τῆς αὐθαιρέτου φυλακίσεως ἀθῶων Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν πρόφασιν ἐπαναστατικῶν κινημάτων, ἢ τῆς ἐκδικάσεως ὑποθέσεων ἀμφισβητουμένων, ὅλα ταῦτα εἰς τὴν τύχην;

Ἄς ἐγείρωμεν λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου τῆς Πλατείας τοῦ Συντάγματος, ἔμπροσθεν τῶν προφυλαίων τῶν ἀνακτόρων, ναὸν τῆς Τύχης ἀντὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρειως, περίξ δ' αὐτοῦ ἄς θέσωμεν ἀγάλματα τῶν δούλων

Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Κρήτης, τῆς Σάμου, τῶν Ψαρῶν, τῆς Μιτυλήνης, τῆς Χίου, τῆς Ῥόδου, τῆς Κύπρου κλ. ἀλυσοδεμένων χειρας καὶ πόδας καὶ βασιζομένων ἐπὶ τῶν γονάτων μὲ κυρτωμένας κεφαλὰς.

Ἄς ὀρίσωμεν καὶ ἔτησίαν τελετὴν μετὰ μουσικῶν καὶ κανονοβολισμῶν. Ἄς κοιμώμεθ ἡσυχοί, ἀγρυπνούσης τῆς τύχης καὶ ἐργαζομένης ὑπὲρ τῶν δούλων ἀδελφῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων, ὁ συντρίψας τὰ στέμματα εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν βασιλέων, ὁ ἀφυπνίσας τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν λήθαργον τῆς δουλείας, ὁ προδοθεὶς ἐπὶ τέλους καὶ καθιρχθεὶς εἰς τὸν βράχον τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, τὴν Ἁγίαν Ἑλένην, ἀπέδιδε τὰ τρία τέταρτα τῶν κατορθωμάτων του εἰς τὴν εἰμαρμένην. Ἄς περιμένωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὴν τυφλὴν Τύχην τὴν προσάρτησιν δούλης χώρας, ὡς τῆς Ἑπτανήσου.

Μὴ ὁμως λησμονῶμεν, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀνεξαρτησία ἐλευθέρου λαοῦ πρέπει νὰ ἐρεῖ-

δηται εἰς τὴν μετὰ φρονήσεως δύναμιν, ὡς ἡ ἀρχαία Σπάρτη καὶ νῦν ἡ Ἑλβετικὴ ὁμοσπονδία, ἡ περικυκλωμένη ἀπὸ κατακτητικὴν πολιτικὴν τριῶν ἰσχυρῶν Κρατῶν, διότι ἕκαστος πολίτης εἶνε καὶ στρατιώτης.

Ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἰταλία δὲν ὀφείλει τὴν ἀνεξαρτησίαν της εἰς τὴν τύχην μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀποφασιστικὸν φρόνημα τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἑμμανουήλ, τοῦ ἐπονομασθέντος παρὰ τῶν Ἰταλῶν Γαλαντόμου, καὶ εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ πρώτου πολιτικοῦ τῆς ἐποχῆς Καβούρ.

Μὴ μόνον λοιπὸν ἀπὸ τὴν τύχην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν τόλμην. Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.

Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ Κρητικά, εἴτε οἰκοθεν εἴτε κατ' ἀπαίτησιν τῶν ὀρεινῶν συνεπαρχιωτῶν μου Σφακιωτῶν, ἐπεθύμουν νὰ ἐκθέσω τὰς παρεκτροπὰς πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος προσώπων, παραιτίων ματαίων δαπανῶν καὶ ἀκαταλογίστων ζημιῶν τῆς δυστυχοῦς Κρήτης. ἀλλ' ἀφίνω ταῦτα εἰς τὰ Κρητικο-ἑλληνικὰ ἀπομνημονεύματα, ὅπου εἶνε ἀ-

νηρτημένη ἢ σκηνή τοῦ πολιτικοῦ θεάτρου. Τὸ συμφέρον τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπαιτεῖ σιγὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ἄν ἐπιτρέπηται τοῖς πολιτευομένοις Ἑλλησι νὰ κυβερνῶσι τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, βέβαιοι ὄντες ὅτι οὐδέποτε θὰ καταδιωχθῶσι διὰ τὰς παρεκτροπὰς των, δὲν συγχωρεῖται ὁμως νὰ χύνουν αἷμα ἀθῶον, διὰ νὰ κορέσουν τὴν φιλαρχίαν των. Γράφω μὲ λύπην καὶ ἀγανάκτησιν, διότι εἶμαι εἰς συνάφειαν μὲ τὰς συμφορὰς τῶν συμπατριωτῶν μου.

Ἐκ τῶν πολλῶν πολλαχόθεν σταλεισῶν μοι ἐπιστολῶν, μετὰ τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ περὶ Κρήτης λόγων μου, δημοσιεύω μόνον ἐπιστολὰς ἀφορώσας εἰς τὴν Κρήτην.

Ἐπεθύμουν, ἐὰν μοὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον, νὰ δημοσιεύσω ὀλοκλήρους ἐπιστολὰς φιλελλήνων ἐκ Παρισίων, Λονδίνου καὶ Βερολίνου, ἀφορώσας καὶ ταύτας κυρίως εἰς τὴν Κρήτην, περιορίζομαι ὁμως εἰς ἀποσπάσματα αὐτῶν.

α) τῆς ἐκ Παρισίων.

Résumé d'une lettre qui m'a été adressée de Paris.

«La question crétoise n'est point une question européenne, mais bien une question purement hellénique. Elle a été gauchement menée pendant les insurrections réitérées de l'île de Crète. Toutes les pertes et les dépenses de la Crète et de la Grèce sont dues à la faute du gouvernement hellénique, qui n'a pas laissé à la Crète, en 1867 et en 1878, une pleine liberté d'action.»

«Τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, εἶνε ζήτημα καθαρῶς Ἑλληνικόν, καὶ οὐχὶ Εὐρωπαϊκόν. Ἐν ταῖς ἐπαναστάσεσιν ἀδείως διευθύνθη παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων. Πᾶσα ζημία ἢ δαπάνη τῆς τε Κρήτης καὶ Ἑλλάδος ὀφείλεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, μὴ ἀφῆσασαν εἰς τὴν Κρήτην ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ τὸ 1867 καὶ 1878.»

β) τῆς ἐκ Λονδίνου.

Résumé d'une lettre qui m'a été adressée de Londres.

«L'Angleterre n'a jamais pensé à occuper l'île de Crète. Elle a cependant conseillé à ses habitants en 1841 et en 1868 de poursuivre l'amélioration de leur sort par une entente amicale avec S. M. I. le Sultan. La Grèce s'y est interposée et ne l'a pas laissée faire. Si l'Angleterre avait voulu occuper la Crète, elle aurait pu le faire à la place de l'île de Chypre par le traité du 7 Juin 1878, tout comme l'Autriche occupait dès

lors la Bosnie et l'Herzégovine. L'annexion de la Crète à la Grèce entraîne en même temps l'annexion de toutes les îles de la Méditerranée, ce qui fait partie de la solution de la question des pays balcaniques. Cependant il est du pouvoir du cabinet d'Athènes de traiter cette question à l'amiable avec la S. Porte, afin que tout dommage de la Crète et de la Grèce soit prévenu à l'avenir. L'Angleterre n'a nullement besoin d'îles pour en faire des stations maritimes. «Les stations maritimes de l'Angleterre sont là, où se trouvent ses vaisseaux.»

«Ἡ Ἀγγλία δὲν ἐπεδίωξε τὴν κατοχὴν τῆς Κρήτης, προέτρεψεν ὅμως τοὺς κατοίκους εἰς τὴν διὰ συναλλαγῆς μὲ τὸν Σουλτάνον βελτίωσιν κατὰ τὸ 1841 καὶ κατὰ τὸ 1868, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς δὲν ἄφησεν. Ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἤθελε τὴν Κρήτην, ἐλάμβανεν αὐτὴν ἀντὶ τῆς Κύπρου, κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς 7. Ἰουνίου 1878 μετὰ τοῦ Σουλτάνου, ὅπως ἡ Αὐστρία τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην. Ἡ προσάρτησις τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα συνεπάγει τὴν προσάρτησιν συνάμα ὅλων τῶν νήσων τῆς Μεσογείου, ὅπερ συνδέεται μὲ τὴν λύσιν τῶν περὶ τὸν ΑἼμον χωρῶν. Μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα ἀπόκειται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Αὐλὴν νὰ διαπραγματευθῆ τὸ ζήτημα εἰρηνικῶς, ὅπως ἐκλείψουν αἱ εἰς τὸ μέλλον ζημίαι τῆς τε Κρήτης καὶ Ἑλλάδος. Ἡ Ἀγγλία δὲν ἔχει ἀνάγκην νήσων διὰ σταθμόν· ὅπου τὰ πλοῖά της, ἐκεῖ καὶ οἱ σταθμοὶ της.»

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ μὴ πιστεύω ὅσα ἐν

τῆ ἀνωτέρω ἐκ Λονδίνου ἐπιστολῆ ἀναφέ-
ρονται, μέχρις οὗ ἴδω τὸ ἐναντίον, θέσω δὲ
τὴν χεῖρά μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἤλων. Ἐάν
ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας θεωρῆ σταθμούς
τὰ μέρη, ὅπου τὰ πλοῖά της, τότε πρὸς τί-
νὰ καταλάβῃ τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μελίτην,
καὶ ἐσχάτως ἱεροκρυφίως τὴν ἀτυχῆ Κύ-
προν, χώραν ὅλως Ἑλληνικὴν, ἐνῶ δόγμα
ἀμετάβλητον ἔχει τὴν ἀκεραιότητα τοῦ
Τουρκικοῦ κράτους;

Δὲν θέλει τὴν Κρήτην, λέγει· ἀλλὰ διὰ
τί δυναμένη δὲν πράττει ὅ,τι ἡ Ῥωσία εἰς
τοὺς τέως ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Σλαβικοὺς
λαοὺς; Μὴ ἀπατώμεθα. Ἄν ἡ Ἀγγλία ἤ-
θελεν, ἡ Κρήτη ἦτο ἐλευθέρη ἀπὸ τοῦ 1830.
Πρέσβυς τις τῆς Δυνάμεως ταύτης, ἐν ἐπα-
ναστατικῇ ἐποχῇ τῆς δυσμόρου Κρήτης, εἶ-
πεν εἰς ἐπιτροπὴν, παρουσιασθεῖσαν εἰς αὐ-
τὸν, διὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ γράψῃ εἰς
τὴν Κυβέρνησίν του νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀ-
πελευθέρωσιν τοῦ τόπου ἐκείνου καὶ τὴν ἔ-
νωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, εἶπε τὰ
ἑξῆς·

«Δὲν ζητεῖτε μόνον τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος
 »σας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος.
 »Ἀλλὰ θέλει ἄρα γε ἡ Κυβέρνησις μου ν' αὐξήσῃ τὰ
 »ὄρια τῆς Ἑλλάδος; Ζητήσατε διὰ τὴν πατρίδα σας
 »ὅ,τι θέλετε καὶ ἀφήσατε τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν δύνα-
 »σθε νὰ κάμητε τὴν ἔνωσιν τῆς πατρίδος σας μετὰ
 »τῆς Ἑλλάδος, κάμετέ την μόνοι καὶ μὴ ζητήτε συν-
 »δρομήν. Ὅταν ἡ Εὐρώπη θέλῃ ν' αὐξήσῃ τὴν Ἑλ-
 »λάδα, ἐκείνη ἡξεύρει τὴν ἐποχὴν. Ἦλθετε εἰς ἐμέ
 »νὰ γράψω εἰς τὴν βασιλίσσαν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄρια
 »τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο δὲν τὸ ὑπόσχομαι διὰ τὴν βελ-
 »τίωσιν ὅμως τῆς πατρίδος σας προθύμως θέλω πα-
 »ρακαλέσει κ' ἐγὼ, διὰ νὰ μὴ καταστρέφησθε μα-
 »ταίως.»

Ταῦτα ἔμαθον ἀπὸ ἓν τῶν μελῶν τῆς
 παρουσιασθείσης εἰς τὸν Ἄγγλον πρέσβυν
 ἐπιτροπῆς.

Ἀπόκειται λοιπὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, κατὰ
 τὸ λέγειν τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως, ἡ ἀπε-
 λευθέρωσις τῆς Κρήτης καὶ ἡ αὐξήσις τῶν
 ὀρίων τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλὰ τότε πρὸς τί ὁ
 στρατὸς καὶ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος;
 Πρὸς τί αἱ δαπάναι τῶν προπαρασκευῶν;
 Δυστυχῆς λοιπὸν, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ
 πρέσβεως, εἶναι ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὑπο-
 βληθεὶς εἰς ἑκατομμύρια φόρων διὰ τὴν ἐκ-

παίδευσιν καὶ συντήρησιν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν! δυστυχέστεροι δὲ οἱ κατακεκτημένοι λαοὶ, οἱ περιμένοντες τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀπὸ τὴν πολεμικὴν Ἑλλάδα!

Δούλη ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ! Τοῦτο ἐβεβαιώθη ἐν τῷ τελευταίῳ ἀποκλεισμῷ τοῦ συνηνωμένου στόλου τῆς Εὐρώπης (πλὴν τοῦ τῆς Γαλλίας) ὑπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ναυαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ἀλφρέδου, τοῦ ἄλλοτε φημισθέντος βασιλέως τῆς Ἑλλάδος! "ὦ καιροί! "ὦ πολιτισμὸς τοῦ 19. αἰῶνος!

Ἴδού δὲ τί καὶ ἐκ Βερολίνου γράφει τις τῶν φιλελλήνων Γερμανῶν.

Lettre d'un Allemand habitant de Berlin.

à Monsieur Xénoudakis. 15 (27) Novembre 1887.

Monsieur,

Je viens de recevoir d'un de mes amis un exemplaire contenant les discours que vous avez prononcés dans le parlement hellénique sur l'île de Crète. J'ai fait traduire par un professeur ces discours en langue allemande, afin de les rendre connus aux hommes qui gouvernent notre pays, et savoir leur manière de voir dans cette question.

65

»Ma réponse est un peu tardive par ce que la chose n'était pas si facile. Voici enfin le résultat de mes efforts.

»Le gouvernement de Berlin suit avec intérêt les moindres questions de politique extérieure. La Crète, plus que tout autre pays, a été l'objet de négociations entre l'Allemagne et les autres puissances, par ce que ses agents en Orient lui faisait connaître les insurrections de cette île et les grands maux qu'enduraient ses habitants. L'ambassadeur d'Allemagne près la Sublime Porte a souvent engagé le Sultan à prévenir les troubles pour le bien de ses sujets et pour le maintien de la paix européenne. C'est dans cet esprit qu'en 1879 l'Allemagne a ouvertement proposé l'union de l'île de Crète avec la Grèce, puisque dans tout l'empire ottoman il n'y a que cette province qui par ses insurrections est la cause d'inquiétude continuelle et porte préjudice aux intérêts de la Turquie et de la Grèce à la fois.

»La proposition de l'ambassadeur d'Allemagne dans la conférence des représentants des grandes puissances à Constantinople fut repoussée par l'ambassadeur d'Angleterre, qui fut appuyé aussi par le ministre de Grèce, par la raison qu'il ne s'agissait alors que de la question de régler la ligne frontière de la Grèce. Les Crétois, ayant appris le consentement de la S. P. à la proposition de l'ambassadeur d'Allemagne ont fait voir leur réjouissance par des illuminations et des te deum chan-

tés dans toutes les églises de l'île. Mais, dans la suite, à la nouvelle que ce n'était pas la Crète mais d'autres provinces de la Turquie qu'ont annexé à la Grèce, ont fait cesser ces signes de réjouissance. Bien des journaux Européens et Grecs en parlaient dans le temps.

« Mon ami qui est aux affaires, m'a engagé de vous faire connaître que comme l'Allemagne tient beaucoup à la paix aussi bien dans la Méditerranée qu'aux Balcons il considère l'annexion de l'île de Crète à la Grèce comme indispensable, pour éteindre tout foyer de trouble en Orient.

» Vous n'ignorez pas, Monsieur, que la Candie fut concédée à Méhémet-Ali en récompense des services rendus par son fils Ibrahim contre la Grèce insurgée, en 1821. Le satrape d'Égypte après avoir obtenu en faveur de sa famille le droit d'héritage au trône d'Égypte a livré l'île de Candie au sanguinaire Moustapha-Pacha qui en 1841 a pendu 77 primats Crétois pour répandre la terreur dans l'île.

» Alors d'un côté l'Angleterre voulait en faire une principauté sous M. Vogoridis alors prince de Samos, de l'autre Moustapha-Pacha visait à en être le prince suzerain avec le droit d'héritage pour ses fils. Le gouvernement hellénique d'alors, c'est à dire le roi Othon, qui sympathisait on ne peut plus pour la Crète, aspirait à l'annexion avec la Grèce. Et ce fut le motif de l'inimitié de la politique Anglaise à l'égard du roi Othon.

» Je n'ai pas la prétention de pénétrer les secrets de la

107

politique anglaise, je crois pourtant qu' on pouvait conclure de plusieurs indices que veut avoir Candie sous son protectorat. Le prince de Bismark, dont la volonté est prépondérante dans chaque question qui touche aux intérêts de la Turquie, désire grandement l'annexion de l'île de Crète à la Grèce pour les raisons que je viens de mentionner et encore par ce que le peuple Candiote a fait voir par tant d'exploits, son amour pour la liberté.

» Les légations d'Allemagne à Constantinople et à Athènes, particulièrement Mr Radowitz, à présent ministre à Constantinople, possèdent bien des rapports détaillés sur les insurrections dont l'île de Candie a été dernièrement le théâtre.

» En terminant, je crois devoir vous informer que l'annexion de Candie avec la Grèce se fera, seulement si la cour de Grèce, qui est si intimement liée par des alliances avec les cours d'Angleterre et de Russie veut travailler dans ce but par tous les moyens possibles, autrement, n'espérer point à l'union. Le roi Georges, j'en suis certain, tient à l'union comme à l'union de toute autre province de l'empire Ottoman, mais il tient beaucoup aussi à la bienveillance du cabinet de St James. Il croit peut-être que l'Angleterre de sa propre volonté, lui offrira Candie, mais il s'y trompe. De son côté, l'Allemagne offrira volontiers son concours à faire cesser, par l'annexion, les insurrections en Candie.

» Travaillez pour la Crète, non seulement par ce qu'

elle est votre patrie, mais encore par ce que son peuple héroïque est digne de toute sympathie et de tout sacrifice.

» Si je parviens à apprendre quelque chose sur le sort de Candie, je m'empresserai de vous en faire part. La pensée du grand homme qui est maintenant l'arbitre de l'Europe est tournée du côté des Balcons, et il est bien probable qu'elle se tourne aussi du côté de Candie.

» Par vos discours dans la chambre j'ai pu apprécier vos sentiments purs et patriotiques et vos efforts pour l'affranchissement de votre patrie continuez toujours de travailler par la plume dans ce but, et dieu bénira votre œuvre.»

« Έκ Βερολίνου, 15 (27) Νοεμβρίου 1887.

» Κύριε Ξενοδάκη !

» Παρά φίλου μου έλαβον τὸ ἀντίτυπον τῶν ἐν τῇ Βουλῇ τῆς Ἑλλάδος περὶ Κρήτης λόγων σου. Κατώρθωσα μέσον καθηγητοῦ νὰ μεταφρασθῶσι μόνον οἱ λόγοι εἰς τὸ Γερμανικόν, διὰ νὰ γένουν γνωστοί εἰς ἰσχυροὺς, παρ' ὧν νὰ μάθω τι καὶ νὰ σὰς γράψω.

» Βραδέως ἀπαντῶ, διότι δὲν μοὶ ἦτο εὐκόλον νὰ μάθω τι ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Κρήτην. Ἴδου τέλος ἐν συντόμῳ τί ἔμαθον.

» Ἡ πολιτικὴ τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπαγρυπνεῖ καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα ἐξωτερικὰ ζητήματα. Ἡ Κρήτη παρὰ κάθε ἄλλο μέρος ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ γίνῃ λόγος ἐκ

μέρους τῆς Γερμανίας εἰς τὰς Αὐλὰς, διότι οἱ ἐν τῇ Ἀνα-
τολίῃ πράκτορες τῆς ἐξέθετον τοὺς πολέμους αὐτῆς καὶ
τὰ μεγάλα δυστυχήματα τῶν κατοίκων τῆς. Ὁ πρέσβυς
τῆς Γερμανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει πολλάκις ὑπενθύ-
μισε τῷ Σουλτάνῳ νὰ προλαμβάνῃ τὰς ταραχὰς χάριν
τῶν ὑπηκόων του καὶ χάριν τῆς εἰρήνης. Ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος τούτου ὀρμωμένη μετὰ θάρρους ἐπρότεινε κατὰ τὸ
1879 τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ οὐ-
δὲν ἄλλο μέρος ἀνησυχεῖ καὶ ζημιοῖ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν
Ἑλλάδα μὲ ἐπαναστάσεις.

»Τὴν πρότασιν τοῦ πρέσβεώς μας εἰς τὴν ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει σύνοδον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δυνάμεων ἀπέ-
κρουσεν ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, ὑποσηριχθεὶς καὶ ἀπὸ τὸν
ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι πρόκειται
περὶ διακανονίσεως τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. Τῶν Κρητῶν
μαθόντων τὴν συναίνεσιν τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν πρότασιν
τοῦ πρέσβεώς μας, ἐν ὅλῃ τῇ Κρήτῃ ἐγίνοντο φωταψίαι
καὶ δοξολογίαι· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, μαθόντες ὅτι ἄλλοι ἐ-
λευθεροῦνται καὶ ὄχι οἱ Κρητες, ἔπαυσαν. Αὐτὰ τότε διέλα-
βον καὶ πολλὰ ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος.

»Παρηγγέλθην διὰ τοῦ ἐδῶ φίλου μου νὰ σᾶς γράψω, ὅτι
ἡ Γερμανία ἐπιθυμεῖ τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ τῷ
Αἴμῳ. Τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κρήτης θεωρεῖ συντελεστικὴν,
διότι δὲν θέλει ἀπὸ μικρὰν θρυαλλίδα νὰ γεννηθῇ πυρκαϊά.

»Δὲν ἀγνοεῖτε, κύριε, ὅτι ἡ Κρήτη ἐδόθη εἰς τὸν Μεχ-
μέτ Ἀλῆν εἰς ἀμοιβὴν τῶν θυσιῶν του διὰ τὰ κατὰ
τῆς ἀγωνιζομένης τῷ 1821 Ἑλλάδος κατορθώματα τοῦ
υἱοῦ του Ἰβραὶμ. Ὁ σκτράπης τῆς Αἰγύπτου, κατορθώ-

σας τὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν του διαδοχὴν τοῦ θρόνου τῶν Αἰγυπτίων, παρέδωσε τὴν Κρήτην εἰς τὸν Ἀλβανὸν αἰμοβόρον Μουσταφᾶ Πασᾶν, ὅστις εἶχεν ἀπαγχονίσει τοὺς 77 προὔχοντας τῆς Κράτης, διὰ νὰ μὴ ἐγείρη κεφαλὴν ὀλάος της.

»Κατὰ τὸ 1841 ἡ μὲν Ἀγγλία ἤθελεν ἡγεμονίαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς Σάμου Βογορίδου, ὁ δὲ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἤθελεν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τῶν διαδόχων του· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἤτοι ὁ βασιλεὺς Ὁθων, οὐ ἤ συμπάθεια εἰς τὴν Κρήτην ἦτο ἐξαιρετικῶς μεγάλη, ἤθελε τὴν ἔνωσιν. Ἐκτοτε χρονολογεῖται ἡ κατὰ τοῦ Ὁθωνοῦ δυσμένεια τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς.

»Δὲν εἰσδύω εἰς τὰ μυστήρια τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, συμπεραίνω ὅμως, ὅτι θέλει τὴν Κρήτην ὑπὸ τὴν προστασίαν της. Ὁ Βίσμαρκ, πρὸς ὃν στρέφονται οἱ πολιτικοὶ εἰς πᾶν ζήτημα θίγον τὰ συμφέροντα τῆς Τουρκίας, ὁ Βίσμαρκ ὑπερεπιθυμᾷ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κρήτης δι' οὓς λόγους εἶπον ἀνωτέρω, καὶ προσέτι, διότι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης εἶδειξε διὰ τεραστίων κατορθωμάτων, ὅτι δὲν ἀνέχεται ζυγόν.

»Πολλὰ περὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης ἤξεύρει ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβεία τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως δὲ ὁ κ. Ράδοβιτς, πρέσβυς ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

»Τελευτῶν σᾶς λέγω, ὅτι, εἴαν ἡ αὐλὴ τῆς Ἑλλάδος, ἡ στενωῶς συνδεδεμένη μὲ τοὺς θρόνους τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, δὲν ἐργασθῆ μὲ πᾶσαν θυσίαν, δὲν πρέπει νὰ

περιμένη η Κρήτη ξνωσιν. Ο βασιλεύς Γεώργιος, εἶμαι βέβαιος, θέλει τὴν Κρήτην, καθὼς καὶ κάθε ἄλλο μέρος, ἀλλὰ θέλει καὶ τὴν εὐνοϊαν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Φρονεῖ ἴσως, ὅτι οἰκοθεν ἡ Ἀγγλία θὰ τὴν προσφέρῃ, ἀλλ' ἀπατάται. Ἡ Γερμανία ἀσμένως θέλει ἀκούσει καὶ συμπράξει εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν μελλουσῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης.

»Εργάσθητε διὰ τὴν Κρήτην, ὄχι διότι ἀπλῶς εἶνε πατρίδας, ἀλλὰ καὶ διότι ἀξίζει συμπαθείας καὶ πάσης θυσίας ὁ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἡρωϊκὸς λαός.

»Θέλω γράψαι πάλιν πρὸς ὑμᾶς, εἰάν τι περὶ Κρήτης μάθω. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πολιτικοῦ ἥρωος τῆς ἐποχῆς ἀτενίζουσι πρὸς τὸν Αἴμον, πιθανὸν μετ' αὐτὸν νὰ στραφῶσι καὶ πρὸς τὴν Κρήτην.

»Ἐκ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ λόγων σου ἐκτιμῶ τὰ πατριωτικὰ καὶ ὅπως ἀγνὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος σου αἰσθήματα. Ἀκολουθεὶ λοιπὸν τὸν διὰ τοῦ καλάμου ἀγῶνα, καὶ ὁ Θεὸς θέλει εὐλογῆσαι τοὺς κόπους σου.»

Ἔς τ' ἀνωτέρω προσθέτομεν, κατὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ αἰείμνηστος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας, ἅμα ἀφίχθη εἰς Ναύπλιον, ἔστειλεν ἐπικουρίας εἰς τὴν πολεμοῦσαν ἀκόμη Κρήτην. Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Δόκενς ἔκαμεν ἐντόνους παραστάσεις εἰπὼν,

ὅτι τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεώς του. Ἄλλ' ἐὰν δὲν δώσω βοήθειαν, εἶπεν ὁ Κυβερνήτης, εἰς τὴν Κρήτην, τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀντίκειται εἰς τὴν ἐμὴν συνείδησιν καὶ εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλω νὰ δώσω λόγον. Ὁ Ἀγγλος πρέσβυς ὀργίλως ἀπῆλθεν ἀπειλῶν. Τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ Κυβερνήτου διάδημα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς.

Ὁ ψηφισθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Λεοπόλδος ἐδήλωσεν, ὅτι δέχεται μὲν τὸν θρόνον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ν' αὐξηθῶσι τὰ ὅρια, ἰδίως δὲ νὰ προσαρτηθῇ ἡ Κρήτη. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις οὐ μόνον ἠρνήθη, ἀλλὰ καὶ ἐμμέσως ὑπέδειξεν, ὅτι ἔπρεπεν ὅπωςδήποτε νὰ παραιτηθῇ, καὶ παρητήθη.

Ταῦτα σημειοῦμεν χάριν τοῦ ἐκ Λονδίνου ἐπιστολογράφου, λέγοντος ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἐπεζήτησε τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης.

Ἄλλ' ἐὰν ἦναι Θεός, εἶναι δίκαιος. Οἱ σχεδιάσαντες τὸν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀγγλικὸν Χάρτην ἀπέθανον· οἱ ὀπαδοὶ των κατέρχον-

ται ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου εἰς τὸν τάφον,
ἢ δὲ Κρήτη θὰ ζήσῃ νὰ πολεμήσῃ τοὺς κα-
τακτητάς της.

Πρὸς τοὺς προφορικῶς καὶ δι' ἐπιστολῶν
ἐκφράσαντας εὐχαριστίας κ' ἐπαίνους διὰ
τὴν ἐν τῷ ἑλληνικῷ Κοινοβουλίῳ πολι-
τείαν μου εἰς ἐποχὴν ἐπιστρατείας πρὸς ἀπε-
λευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν παρατηρῶ,
ὅτι, ἂν ἐξεπλήρῳσα τὸ πρὸς τὴν πα-
τριδα καθῆκον, δὲν εἶνε ἀνάγκη ἐπαί-
νων, διότι ἦτο καθῆκον.

Τὸ αὐτὸ λέγω καὶ πρὸς τοὺς δημοσιογρά-
φους, τοὺς εὐμενῶς γράψαντας περὶ τῶν ἐν
τῇ Βουλῇ λόγων μου. Μεταξὺ αὐτῶν ἰδοὺ πῶς
ἀποφαίνεται ἡ «Νέα Ἐφημερίς»·

«Ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον οἱ «Λόγοι
Γεωργίου Ξενουδάκη, βουλευτοῦ τῶν ἐν τῷ δήμῳ
Ἀδάμαντος Κρητῶν, ἐκφωνηθέντες ἐν τῇ Βουλῇ
τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἑκτακτον τῆς ἐ. περιόδου
σύνοδον τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν, καὶ εἰς τὴν Κρή-
την ἀφορῶντες». Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι γνωστοὶ εἰς
τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Νέας Ἐφημερίδος», ἥτις πα-

ρηκολούθησε τὸν πατριωτικὸν ἀγῶνα τοῦ κ. Ξενο-
δάκη, καταβαλόντος οὐχὶ χάριν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ χά-
ριν τῆς Κρήτης, χάριν τῆς Ἑλλάδος, ἀτρύτους κόπους
πρὸς σύστασιν τοῦ δήμου Ἀδάμαντος (*), καὶ τὴν ἐξ αὐ-
τοῦ ἐκλογὴν βουλευτοῦ Κρητῶν. Ἄλλ' ἔπρεπε καὶ εἰς
ιδιαιτέρον τεῦχος οὕτω νὰ περισωθῶσι μετὰ τῶν σχετι-
κῶν αὐτοῖς ἐγγράφων ἐπισυνημμένων, ἵνα διαλάμπῃ ὁ
ἀγνὸς πατριωτισμὸς ὡς φαινὴ διδασκαλία. Εἰς τὴν
ἀρχὴν τοῦ βιβλίου ὑπάρχει ζωηροτάτη ἡ εἰκὼν αὐτοῦ
τοῦ κ. Γ. Ξενοδάκη, σθεναρῶς καὶ μετὰ παρρησίας
ἀρηίου ἀγορεύοντος ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ περὶ Κρή-
της, καὶ εἶνε ὡς νὰ τὸν βλέπη τις ὅπως ἴστατο, ἐμπνεό-
μενος ἀπὸ τὴν λατρείαν πρὸς τὴν ἡρωίδα πατρίδα του
καὶ τὴν ἐκ τῆς λατρείας ταύτης ἐν τῇ ψυχῇ του ἀ-
χώριστον ιδέα τῆς διὰ τῶν ὄπλων ἀναστάσεως ὅλου
τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς νὰ τὸν ἀκούῃ τις κεραυνοφω-
νοῦντα: « Ἡ νῦν Ἑλλάς οὐκ ἔστιν Ἑλλάς, ἐὰν μὴ ᾖ
πολεμική. »

Στρέφω δ' ἤδη τὸν λόγον πρὸς τοὺς
συμπατριώτας μου Κρητάς.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν εὐμενῆ ἀποδοχὴν τῆς

(*) Ὁ Γεώργιος Ξενοδάκης, δικηγόρος καὶ βουλευτὴς
τῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος τῆς Μήλου συνφικιμένων
Κρητῶν, ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης, διὰ τῶν ἀτρύτων αὐτοῦ
ἐνεργειῶν κατώρθωσε νὰ ἰδρυθῇ ὁ περὶ οὗ λόγος δῆμος ἐπὶ
τῆς πρωθυπουργίας τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τοῦ ἀγῶνος Ἰω-

πρώτης ἐκδόσεως τῶν ἐν τῇ Βουλῇ τῆς Ἑλλάδος ἐκφωνηθέντων περὶ Κρήτης λόγων μου. Αὐτὸ τοῦτο μ' ἐνεθάρρυνε νὰ προβῶ εἰς δευτέραν ἐκδοσιν μὲ προσθήκην ἐπιστολῶν.

Ἐπιτρέψατε δὲ εἰς τὸν βαρυθυμούντα διὰ τὴν δούλην πατρίδα μας καὶ ἔσαι ἐργαζόμενον διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς ν' ἀπευθύνῃ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις.

Ἐξακολουθήσατε καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν, νὰ κατασκευάζητε τὸν ἀνδριάντα τῆς μεγαλόφρονος καὶ μεγαλοουργοῦ Κρήτης ἐκ τῶν ἐγχωρίων αὐστηρῶν ἠθῶν, ἐκ τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων, κ' ἐκ τῶν πατριωτικῶν ἔργων σας, διὰ νὰ τεθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ πρώτου νομοθέτου Μίνωος ἐκ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Κρήτης ἐπολίτισαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τὰ δὲ ἠρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ

ἀννου Κωλέττη κατὰ τὸ 1845, καὶ πρῶτος αὐτὸς εἰσηλήθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Ἑλλάδος ὡς βουλευτὴς μεταναστῶν Κρητῶν τὸ 1886.

τοῦ πολιτισμοῦ πεσόντων μαρτύρων ἐδόξα-
σαν τὴν νέαν Κρήτην.

Τὸ εἰρηνικὸν διάβημα τῶν Κρητῶν κατὰ
τὸν Ἰούνιον λήξαντος ἔτους πρὸς ἀναβολὴν
τῆς πληρωμῆς φόρων παρεξηγήθη ἀτυχῶς
παρὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, χαρα-
κτηρισάσης αὐτὴ ἐπανάστασιν, ἐνῶ
ἦτο δήλωσις εἰρηνικὴ περὶ διασαφή-
σεως καὶ ἐκτελέσεως διατάξεων τινῶν τοῦ
Ὄργανικοῦ τῆς Κρήτης Νόμου, καὶ περὶ με-
ταρρύθμισεως οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Ἠρ-
νήθησαν πληρωμὴν φόρων ἕνεκα ἀδικημά-
των ἠρνήθησαν δηλαδή νὰ συνεισφέρουν φό-
ρους πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀδικημάτων.

Φόρος εἶνε ἡ συνεισφορὰ ἐκάστου πολίτου
πρὸς συντήρησιν τῆς ἐξουσίας διὰ τὴν ἡσυ-
χίαν, τὴν τάξιν, τὴν ἀπονομὴν διοικητικῆς
καὶ δικαστικῆς δικαιοσύνης, καὶ πρὸς βελτίω-
σιν καὶ εὐημερίαν τοῦ τόπου. Ὅταν ὅμως αἱ
Κυβερνήσεις δὲν ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντα
των, ὁ λαὸς σταματᾷ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκ-

πλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του. Τὸ μεταξὺ
λαοῦ καὶ Κυβερνήσεως συνάλλαγμα εἶνε ἀμ-
φοτεροβαρές.

Δὲν ἦτο λοιπὸν ἐπανάστασις, ἀλλ' εἰρηνικὴ
ἄρνησις τῶν φόρων, μεχριστοῦ γίνῃ συνεννόη-
σις μεταξὺ κυριάρχου καὶ ὑπηκόων.

Συνεμερίσθην τότε τὸ εὐγενὲς καὶ εἰλικρινὲς
διάδογμα τῶν συμπατριωτῶν μου, καὶ πάν-
τοτε φρονῶ, ὅτι, ὅταν αἱ κυβερνήσεις παρα-
βιάζουσι τοὺς νόμους καὶ ἀδικοῦσι τοὺς πολίτας,
ὁ λαὸς δικαιούται ν' ἀρνηθῆται εἰρηνικῶς τὴν
πληρωμὴν τῶν φόρων, βιαζόμενος δὲ, ν' ἀ-
μύνηται. Οἱ Κρήτες λοιπὸν διὰ τῶν βουλευ-
τῶν των, βρασιζόμενοι εἰς τὸ 23 ἄρθρον τῆς
συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ἔχον ὡς ἔπεται:

Article XXIII.

*La Sublime Porte s'engage à appliquer scrupulement
dans l'île de Grèce le Règlement organique de 1868, en y
apportant les modifications qui seraient jugées équitables.*

* Ἄρθρον 25.

*Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐφαρμόξῃ ἐν Κρήτῃ εὐ-
λαβῶς τὸν Ὀργανικὸν Νόμον τοῦ 1868, φέρουσα τὰς τρο-
ποποιήσεις, αἵτινες ἤθελον κριθῆ χρήσιμοι.*

ἐζήτησαν τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν μετὰ τοῦ Σουλτάνου συμφωνηθέντων καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τοῦ τόπου τροποποιήσεις, ὅπως ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ ἐξῆκολουθήσῃ νὰ λειτουργῇ ὁ Ὀργανικὸς Νόμος· ἡ Τουρκικὴ ὁμως Κυβέρνησις δὲν ἤκουσε, θέλουσα νὰ ἔχη τὴν Κρήτην εἰς διηνεκὴ πάλιν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν κατοίκων.

Οἱ Κρήτες ἔσφαλον, κατ' ἐμὲ, παραστράτησαντες· ὠφείλον νὰ μὴ ἀκούσουν τοὺς εἰς τὸν τόπον των πολιτευομένους προξένους καὶ διορίσουν ἐπιτροπὴν, ἣτις αὐτοπροσώπως νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Σουλτάνου. Αἱ Κυβερνήσεις συνήθως εἰς τὰ παράπονα τοῦ λαοῦ σοφίζονται πολλὰ, καταδοκοῦσαι διαίρεσιν ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν καὶ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις προσωπικῶν ἱκανοποιήσεων. Ἀλλὰ τότε οἱ δοῦλοι λαοὶ ἐπαναστατοῦν πρὸς ἀπελευθέρωσίν των, μεταχειριζόμενοι πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ ἐπικινδυνωδέστερα μέσα. Εἰς τοῦτο δὲ συνδράμουν αὐτοὺς ἐνίοτε οἱ μηδενισταί, οἱ σοσιαλισταί, ἢ μέλαινα χεῖρ, τὸ πετρέλαιον, ἢ δυναμίτις, ἢ

μυδροβόλος σφαίρα κτλ. Ἴδου τί κατ' ἐ-
κείνην τὴν ἐποχὴν ἔγραψα καὶ ἐδημοσίευσα
ἐνυπογράφως διὰ τοῦ τύπου περὶ τῆς εἰρη-
μένης ὑποθέσεως τῆς πατρίδος μου

«Πρὸς τοὺς συμπατριώτας μου Κρήτας.

» Δὲν ἀγαπῶ τὰ πολλά. Ἡ Ἰακωνική συντομία ἀρέ-
σκει μοι. Οἱ πρόλογοι καὶ ἐπίλογοι μάταιοι. Ὁ κόσμος
ἤλλαξεν. Ὑλῆ καὶ πάλιν ὕλη. Ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ συμφέ-
ρον, ἰδού τὸ πᾶν. Μὴ πλανᾶσθε.

» Ἡ κρητικὴ πρεσβεία, ἡ ἀντιπροσωπεύουσα ὄπλα
δαφνοστεφῆ καὶ καρδίας γενναίας, ὤφειλε νὰ ἠξέυρη,
ὅτι εἰς τὰ παλάτια τοῦ σουλτάνου ἐδρεύει ἡ ἀνατολικὴ
καὶ δυτικὴ πολιτικὴ. Τί δὲ σημαίνει πολιτικὴ; ψευ-
τιὰ καλλωπισμένη. Ἡ ἐπιτροπὴ ὤφειλε νὰ ἔχη ὑπ' ὄ-
φει τὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ πολιτικοῦ συναλλάγμα-
τος: «ὅσον ὑψηλότερα ἀνέρχεται τις, καὶ εἰς ὅσον με-
γαλειτέρας οἰκίας εἰσέρχεται, τόσοι διάβολοι περισσό-
τεροι. Ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις.»

» Οἱ Γερμανοὶ λέγουν: «μὴ μοιράζης μὲ τὸν ἀνώτε-
ρόν σου κεράσια». Ἡ κρητικὴ πρεσβεία ἠθέλησε μὲ τὸν
σουλτάνον νὰ μοιράσῃ χρήματα καὶ ἐξουσίαν,
καὶ ταῦτα (εἰρήσθω) εἰρηνικῶς! Ἡ ἐπιτροπὴ ἦν περι-
χαρῆς, διότι ὠμίλησε μὲ τὸν σουλτάνον, χωρὶς νὰ τὸν
ἴδῃ· περιχαρῆς δὲ, διότι ἔλαβε σουλτανικὴν ὑπόσχεσιν
να γίνουν δεκτὰ τὰ αἰτήματα, ἀφοῦ ὁμως ἀνακληθῆ
τὸ ψήφισμα. Αἶ, λοιπὸν τὸ ψήφισμα ἀνεκλήθη, ἔστω
καὶ κατὰ πλειοψηφίαν, τὰ δὲ αἰτήματα περιετυλίχθη-

σαν εἰς τὸ ψήφισμα. Παράδοξον! ὅλοι ἤξεύρουν, ὅτι ὁ σουλτάνος παίξει εἰς τὰ δάκτυλά του τοὺς Φράγκους, καὶ δὲν ἤξεύρει ἄρα νὰ χαιδεύσῃ τοὺς Κρήτας; Ὑπομονή! Errare humanum est. Ἄς ἦνε διὰ τελευταίαν φορὰν.

»Μία εἶνε ἡ ὁδὸς ἢ τιμῶσα καὶ δοξάζουσα τὴν Κρήτην, ἢ πρὸς τὴν ἔνωσιν. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐνθουσιᾷ, ἐνόνει, ἀναδεικνύει τοὺς πατριώτας καὶ τοὺς ἀνδρείους, γεννᾷ μάρτυρας ἐφαμίλλους τῶν ἀγίων τῆς ἐκκλησίας. Αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἐχάραξαν μὲ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ αἷμά των οἱ πατέρες τῶν νῦν Κρητῶν. Αὐτὴ ἡ ὁδὸς ἄγει τὴν Κρήτην εἰς τὴν ἀθανασίαν. Ὑπομνήματα εἰς τοὺς προξένους, συζητήσεις μὲ πρέσβεις, ἐλπίδες ἀπὸ σουλτάνους καὶ διβάνιον, ὄλα πτερόεντα.

Ἄν ἡδυνάμην ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς Ἰῶης ν' ἀκουσθῶ, ἤθελα φωνήσαι: «Κρήτες! μὴ παρεκκλίνητε ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀθανασίας. Ὁ κώδων τῆς ἀναστάσεως τῶν δούλων ἀδελφῶν σημαίνει. Διὰ τῆς σταθερότητος ἠλευθερώθη ἡ Ρουμανία, ἡ Σερβία καὶ ἤδη ἡ Βουλγαρία».

Ἡ Κρήτη ὀγρήγορα ἢ ἀργὰ ἐνοῦται μὲ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ Κρήτη δὲν παραιτεῖται τῆς ἐθνικῆς ιδέας. Ἡ Κρήτη ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων τέφραν τῶν μαρτύρων. Ζητεῖ τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐνότητα. Οἱ Ὀθωμανοὶ θὰ ὦσιν ἡσυχοὶ κ' εὐτυχεῖς ἐν τῇ ἰσότητι καὶ τῇ δικαιοσύνῃ. Οἱ

πόλεμοι τούς ἐζημίωσαν, δὲν τούς ὠφέλησαν. Αἱ ἐπαναστάσεις τούς συνεκέντρωσαν περίξ τῶν φρουρίων μέχρι βολῆς τηλεβόλου. Ἐδὲν ἦτο ὠφελιμώτερον νὰ ὦσιν εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κτήματά των;

Μεχρισοῦ ἔλθη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Σουλτάνου ἀπαιτεῖ γενναίας θυσίας, διὰ νὰ προλαμβάνωνται μεγάλαι καταστροφαί. Τί χρησιμεύει πλέον ξηρὰ κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου μεζημίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν κατ' ὄνομα ὑπηκόων του; Ὅσον καλοὶ καὶ ἂν ἦσαν ὁ Φωτιάδης, ὁ Σάββας καὶ νῦν ὁ Ἀνθόπουλος, δὲν κατέρθρωσαν νὰ στερεώσωσιν ἡσυχίαν καὶ τάξιν.

Ἡ βία τῶν στρατῶν ἀναστέλλει τὸ δίκαιον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀποσβύνει.

Ἡ Πύλη ἀτυχῶς ἀφίνει ἀνοικτὴν τὴν θύραν τῶν ἀνησυχιῶν καὶ ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης. Τὰ μισὰ μέτρα πάντοτε ἔβλαψαν καὶ τὰς Κυβερνήσεις καὶ τοὺς λαοὺς. Ὁ Ὄργανικός Νόμος εἶνε πύργος Βαβέλ.

Ἡ Πύλη ἠδύνατο πρὸ χρόνων νὰ κλείσῃ τὴν ἠνεωγμένην θύραν τῶν ταραχῶν τοῦ τό-

που, ἂν ἀπὸ τοῦ 1841 ἔδιδε πράγματι πολίτευμα αὐτοδιοικήσεως, καὶ τότε δὲν ἤθελεν ἔχει ζάλην καὶ δαπάνην ἑκατομμυρίων, διὰ νὰ παύσῃ αἱματηροὺς καὶ καταστρεπτικούς πολέμους.

Ἐδὲν ἀρκεῖται ἄρα ἡ Πύλη νὰ ἔχῃ κυριαρχικὸν δικαίωμα, νὰ διορίζῃ διοικητὴν ἐπὶ πενταετίαν ὑπεύθυνον εἰς τοὺς νόμους τοῦ τόπου, καὶ νὰ λαμβάνῃ ὠρισμένον φόρον; Τί ὠφελείται καὶ τί ὠφελεῖ ἔχουσα προνόμια ἐκλογῶν δημοτικῶν καὶ βουλευτικῶν λόγῳ θρησκείας; Διὰ τί δὲν ἀφίνει τὴν ἐκλογὴν ὑπαλλήλων εἰς τὴν ἰκανότητα καὶ εἰς τὴν τιμιότητα, ἀλλὰ εἰς τὸν πληθυσμὸν Τούρκων καὶ Χριστιανῶν; Ἡ ἰσότης καθιερώθη πλέον εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη Παρῆλθον οἱ σκοτεινοὶ ἐκεῖνοι χρόνοι τῆς ὑπεροχῆς ἕνεκα θρησκευάτος.

Στρέφω τέλος, μετὰ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις μου καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς παραστάσεις μου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἀναξιοπαθούσης πατρίδος μου, στρέφω πρὸς τὸ ἐθνικὸν μέγαρον, ὅπου ἐνοικεῖ ὁ πρῶ-

τος ἄρχων τῆς ἐλευθέρωθείσης ἑλληνικῆς
 χώρας καὶ ἡ ἐλπίς τῶν δούλων Ἑλλήνων.

Βασιλεῦ!

Περιβεβλημένος τὴν ἐθνικὴν πορφύραν
 τῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῆς ἑλληνικῆς φυ-
 λῆς ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους, ἰδίως
 τῶν συνεχῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς
 Κρήτης πολέμων, κ' ἐνθαρρυνόμενος ἐκ τῶν
 στενῶν καὶ ἰσχυρῶν συγγενικῶν δεσμῶν, ἐρ-
 γάσθητι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρή-
 τῆς Δὸς τέλος εἰς τὴν αἵματοχυσίαν τῆς ἡ-
 ρωϊδος καὶ εἰς τὴν ἐκ ταύτης ἀνησυχίαν
 τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος

Τὰ ἐθνικὰ ἔργα, ἡ ἀπελευθέρωσις λαοῦ
 ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλεόν ἀγωνιζομένου, ἰδοὺ τὸ ἔ-
 ρεισμα τῶν θρόνων καὶ ἡ δόξα τῶν δυνα-
 στειῶν.

Ἡ ἐλευθερία τῆς Κρήτης εἶνε ὁ λαμπρό-
 τερος καὶ πολιτιμότερος ἀδάμας τοῦ ἑλληνι-
 κοῦ στέμματος, εἶνε ἡ ἰσχυροτέρα καὶ περι-
 φανεστέρα δύναμις Σου Ἡ ὅλη Ἑλλάς εἶνε
 «ξύλινον τεῖχος», τὸ ὁποῖον καὶ τὸ πάλαι

ἔσωσε τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς
τῶν βαρβάρων καὶ τὴν νῦν Ἑλλάδα ἀπὸ
αἰῶνων δουλείαν.

Βασιλεῦ!

Ἐκ τῆς μελλούσης εἰς Εὐρώπην περιο-
δείας Σου ἢ Κρήτη προσδοκᾷ τὴν ἐλευθερίαν
της. Γενοῦ ἤρωσ εἰς θρόνον ἡρώων.

τῆς Υ'. Μ. εὐπειθέστατος Θεράπων

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

Ο ΕΚ ΣΦΑΚΙΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ.

Ὁ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁ-
ποίου ἀφιέρωσα τὴν σμικρὰν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπη-
ρεσίαν μου, ἐγεννήθη ἐν Ἀνωπόλει τῶν Σφακίων, τῆς
ὀρεινοτέρας ἐπαρχίας τῆς Κρήτης. Ἐγγράμματος
τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξῆλθε τῆς πατρίδος του ἐμπο-
ρευόμενος. Ἡ ἱκανότης καὶ ἡ τύχη παρέσχον αὐτῷ
μεγάλην περιουσίαν. Πολλοὺς ἐγνώρισε καὶ πολλὰ
εἶδε, προμελετῶν πάντοτε τὴν ἐξέγερσιν τῆς Κρήτης
κατὰ τῶν κατακτητῶν της· εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ

τοὺς προὔχοντας τῆς Μάνης, τῶν Καλαμῶν, τοῦ Αἰγίου καὶ τῆς Ὑδρας καὶ μὲ τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥωσσίας, ἧτις ὑπεσχέθη νὰ στείλῃ στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ὀρλώφ.

Τὰ Σφακιᾶ, ἡ Μάνη, αἱ Καλάμαι καὶ τὸ Αἶγιον ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' αἰφνης ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ὀρλώφ στόλος τῆς Ῥωσσίας ἀνακαλεῖται, οἱ δὲ ἔμμισθοι καὶ ἄτακτοι Τοῦρκοι προσέβαλον πανταχόθεν τὰς ἐξεγερθείσας ἐπαρχίας.

Ὁ Δασκαλογιάννης, ἡγούμενος 1700 Σφακιωτῶν, ἀγωνίζεται κατὰ τριῶν στρατιῶν, ὀρμησασῶν ἀπὸ τὰ τρία φρούρια τοῦ Ἡρακλείου, τῆς Ρεθύμνης καὶ τῶν Χανίων. Μὴ λαβὼν ἐπικουρίαν παρ' ἄλλων, διότι οἱ λοιποὶ Κρήτες ἀτυχῶς ἦσαν ἄοπλοι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὠπισθοχώρησεν ἐντὸς τῶν φυσικῶν φρουρίων τῆς ἐπαρχίας του, φονευθέντων πολλῶν.

Οἱ Τοῦρκοι τῆς Κρήτης, ἀνερχόμενοι εἰς 20,000, πολεμοῦντες καὶ πολεμούμενοι, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σφακιῶν φονεύοντες, αἰχμαλωτίζοντες καὶ λεηλατοῦντες πᾶν τὸ προστυχόν. Ὁ Δασκαλογιάννης μετὰ τῆς οἰκογενείας του συλλαμβάνεται, δέσμιος δὲ μετὰ τῶν τέκνων του πεζῆ μεταφέρεται εἰς Ἡράκλειον· σφάζονται ἐπὶ τῶν γονάτων του αἱ θυγατέρες καὶ οἱ υἱοὶ του, αὐτὸν δὲ γδέρνουν μὲ πυροβολόπετραν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐν ὅλῃ τῇ Κρήτῃ ἐκτραγωδεῖται τὸ ἐγερτήριόν του κατὰ τῶν τυράννων, ὁ ἥρωισμός του ἐν ταῖς μάχαις καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου του.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Σφακιῶν πολλοὶ μετηνάστευσαν εἰς τὰς Κυκλάδας, εἰς τὰ Κύθηρα, εἰς

τὴν Μάνην, εἰς τὴν Ἐπίδαυρον Λιμηρὰν κλ., οἱ δὲ μείναντες ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ὑποσχεθέντες ὅτι δὲν θέλουν ἐπαναστατήσει, ἔλαβον προνόμιον νὰ ᾧσιν ἀφορολόγητοι, αὐτοδιοίκητοι, ἔνοπλοι ἐκτὸς τῶν φρουρίων, μὲ οἰανδήποτε ἐνδυμασίαν θέλουν. Οἱ Σφακιῶται ἐξωμοιώθησαν ἐν πολλοῖς μετὰ τῶν λοιπῶν Κρητῶν μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης καὶ τὴν παράδοσιν αὐτῆς εἰς τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν, τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλοι ἔγραψαν περὶ Σφακιωτικῶν ὁρέων καὶ περὶ Σφακιωτῶν ἐξύμνησαν τὴν εὐφυίαν καὶ ἀνδρείαν των, τὸν ἀνεξάρτητον χαρακτῆρά των, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ ἀδελφικὴν φιλοξενίαν των.

Εἶναι πανθομολογούμενον, ὅτι ἡ ἐπαρχία Σφακίων, ὡς ἐκ τῶν ἀπροσίτων ὁρέων τῆς, τῶν ἀποτόμων βράχων τῆς καὶ τῶν ἀρειμανίων κατοίκων τῆς, πώποτε μὴ ἀφοπλισθέντων, ἐπιδρᾷ εἰς πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα. Ἐν αὐτῇ μένει ἡ ἐλευθερία, ἐξ αὐτῆς ὁρμᾷ, καὶ εἰς αὐτὴν εὐρίσκει ἄσυλον ὁ στρατιώτης τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ὁμέρ Πασᾶς κατὰ τὸ 1868 εἰσῆλθε μὲ 85,000 στρατὸν, κατορθώσας νὰ σφάξῃ γέροντας καὶ γυναικόπαιδα, μὴ δυνηθέντα ν' ἀνέλθουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ νὰ πυρπολήσῃ τὰς οἰκίας των. Μετὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὰ Σφακιά ἔγραψε κ' ἔστειλε μὲ ἕκτακτον ἀπεσταλμένον ἐπιστολὴν εἰς τὸν Σουλτάνον, γράψας ταῦτα· «Τὰ Σφακιά ἐκυριεύθησαν, ἡ Κρήτη ὑπετάγη.» Ἴδου τί περὶ Σφακιωτῶν λέγουν περιηγηταί.

Τοῦρνεφόρ. «Οἱ Σφακιῶται ἔμειναν ἐλεύθεροι καὶ ἀμιγεῖς, διότι κατοικοῦν τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν Λευκῶν ὁρέων. Τὸ βᾶδισμά των εἶναι ὑπερήφανον· οἱ

ἐλευθέριοι τρόποι των διακρίνουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Κρήτας· τ' ἀρχαῖα ἔθιμα καὶ ὁ βίος των τηροῦνται καὶ σήμερον. Ὅπου καὶ ἂν ᾧσιν, εἰσὶν ἔνοπλοι.»

Βελών. «Περιηγηθεὶς τὸ 1550 τὴν Κρήτην, εἶδα τοὺς Σφακιώτας φέροντας ἀκόμη τὰ τόξα, τὰς φαρέτρας καὶ τὰ βέλη των· τὰ φέρουν δὲ ἐν ἑορταῖς. Ἐνοπλοὶ καὶ ἐνδεδυμένοι τὴν παλαιὰν ἐθνικὴν στολὴν χορεύουσι τὴν πυρρίχην.»

Ὁ δὲ ἰατρὸς Ἰωσήφ Χατζηδάκης, πρὸ πέντε ἐτῶν περιηγηθεὶς τὴν Κρήτην, λέγει εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν περιήγησίν του, ἐρανισθεὶς ἀπὸ τὸν περιηγητὴν Ἰταλὸν Φλώρον· «Ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπιδρομῆς οἱ προτιμῶντες τὸν θάνατον παρὰ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν ἀπηνῆ διοικητὴν Μέτελλον, προσέφυγον εἰς τ' ἀπρόσιτα Λευκὰ ὄρη, μακρὰν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Ἐκεῖ διετήρησαν ἀμιγῆ τὸν τύπον τῆς Δωρικῆς φυλῆς, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, εἶδος ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος, καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐνθουσιώδη ἔρωτα. Ἐν Σφακίοις ἀπαντᾷ ἀμιγέστατος ὁ τύπος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς· ἐκεῖ βλέπει τις εὐσταλῆ καὶ ὑψηλὰ ἀναστήματα καὶ ἐπικρατοῦσαν τὴν ξανθὴν κόμην· προσέτι δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἔχουσι ὑψηλὸν μέτωπον, ῥίνα Ἑλληνικὴν, παρειὰς ῥοδίνους, κ' ἔκφρασιν εὐφυᾶ συνάμα καὶ μειλίχιον.

Τοιοῦτους ἦρωας ἐξήγειρεν ὁ πρωτοεπαναστάτης τῆς Κρήτης τῷ 1769 Δασκαλογιάννης, καὶ αὐτοὺς ὠδήγει εἰς τὰς ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς Κρήτης καὶ τῆς λοιπῆς δούλης Ἑλλάδος μάχας. Πολὺ πρὸ τοῦ Ῥήγα μὲ

ὄπλα καὶ αἷμα ἔκρυσσε τὸν θεῖον κώδωνα τῆς ἐλευθερίας. Ἐγδέρετο ἐπὶ ὥρας μὲ τζακμακόπετραν, καὶ δὲν ἐσφάγη διὰ μιᾶς, οὐδὲ ἀπηγγονίσθη, ὅπως ὁ πατριάρχης, ἐλευθερωθεὶς εἰς τὴν στιγμὴν.

Ὁ Δασκαλογιάννης τῆς Κρήτης δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὴν εὐτελεῆ χορείαν τῶν εἰκόνων, τῶν δαπάνη τοῦ δημοσίου γιγνομένων, ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ βλέπη ἀπὸ τὰς οὐρανίους σκηνάς τοὺς βλαστοὺς του, τὸν Τζελεπῆν Δασκαλάκην, ἀρχηγὸν, ἡρωϊκῶς πεσόντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὸ 1821. Τὸν ἕτερον βλαστὸν τοῦ Γεώργιον Τζελεπῆν, ἀρχηγὸν τῶν Σφακίων, φονευθέντα εἰς τὰς ἐν Σφακίσις μάχας τὸ 1868, πλησίον τῶν ἐνδόξων ἐρειπίων τοῦ πάππου τοῦ Δασκαλογιάννη. Ἐνθουσιᾷ ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 βλέπων τοὺς συμπατριώτας του πολεμοῦντας ὑπὲρ ἐλευθερίας.

Αὐτὸς ὁ Δασκαλογιάννης ἔσπειρε τὸν σπόρον τῆς ἐλευθερίας ἐν γῆ γονίμῳ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν τὸν κατετάξατε εἰς τὸ μικροσκοπικὸν ἡρώδον σας· τὸν κατέταξεν ἡ ἱστορία τοῦ γένους, ἡ καρδία τοῦ ἀληθοῦς Ἑλληνοῦ, τέλος αὐτῆ ἡ μεγάλη στοὰ τῶν ἡρώων, ἡ Κρήτη. Κλίνατε γόνυ σεβασμοῦ κ' εὐγνωμοσύνης ἐνώπιον τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Δασκαλογιάννη.

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, περιηγούμενος τὴν Κρήτην καὶ φθάσας εἰς τὴν Ἀνώπολιν τῶν Σφακίων, ἔσπευσα νὰ πλησιάσω τὸ ἐρειπωμένον μέγαρον τοῦ πρώτου ἀποστόλου τῆς ἐξεγέρσεως τῆς δούλης Ἑλλάδος Δασκαλογιάννη. Ἐγονάτισα ἐνώπιόν του, ἐπροσκύνησα κ' ἐφίλησα τοὺς ἔνθεν κ' ἔνθεν ἐρριμμένους ἱεροὺς λίθους.

Τὸ περιφανές τοῦτο ἐρείπιον, εἶπον, εἶνε ἀγιώτερον καὶ ὀσιώτερον τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἐνοικοῦσι βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες, διότι ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἐξῆλθεν ἡ πρώτη κλαγγὴ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν. Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἐξῆλθεν ἡ θεία ἔμπνευσις· «Ἐγρεο φίλα μᾶτερ.», ἐνῶ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῶν ἰσχυρῶν δίδεται τὸ πρόσταγμα τῆς σφαγῆς τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ κορέσουν τὰ πάθη καὶ τὴν ἀπληστίαν των οἱ ἄρπαγες τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου.— Συγκινηθεὶς ἀπεχώρησα μετὰ δακρύων, ἐπικαλούμενος τὴν θείαν τιμωρίαν κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κρατοῦν τὴν Κρήτην δούλην, ἐλευθερώνοντες ἀντ' αὐτῆς πολεμούσης ἄλλους μηδὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀπολέσαντας.

Ἱστοριογράφοι καὶ πολιτικοὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος! νοθεύοντες τὴν ἱστορίαν κηλιδόνετε τὴν Ἑλλάδα.

Περαίνοντες στρέφομεν τὸν λόγον πρὸς τὸ πανελλήνιον, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς λέγουν, ὅτι ἡ Κρήτη εἶνε καλὰ. Ἡ Κρήτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πρωταθλητοῦ Δασκαλογιάννη, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1769, ἐπιδιώκει διὰ πάσης θυσίας νὰ ὑπαχθῆ εἰς τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν, θέλει νὰ ἴδῃ τὴν κυανόλευκον σταυροφόρον Ἑλληνικὴν σημαίαν κυματίζουσαν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον αὐτῆς, θέλει νὰ τεθῆ ὑπὸ τὸν αἱματοπλαστον θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Κρήτη οὐδὲν ἔχει, ἐὰν μὴ ἔχη τὴν ἑνωσιν μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Μάτην λοιπὸν κοπιῶσιν οἱ ἀνανεοῦντες τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας. Ἐκ τῆς τέφρας τῶν ὄστων τῶν μαρτύρων τῆς νέου μάρτυρες ἀναγεννῶνται. Οἱ τάφοι καὶ τὰ ἐρείπιά της πνέουσιν ἐλευθερίαν. Οἱ κατακτηταὶ τῆς οὐδέποτε ἐκοιμήθησαν ἤσυχου, καὶ μόνον τρόπαιον αὐτῶν ἔχουσι

ν' ἀναγράψωσιν εἰς τὴν πύλην τῶν μεγάρων τῶν omnia mundi fumus et nanitus· ὄλα τὰ τοῦ κόσμου καπνὸς καὶ ματαιότης. Τῶν Ἑνετῶν καὶ Ῥωμαίων τὰ ἐρείπια ἀναμιμνήσκουν δουλείαν καὶ τυραννίαν· τὰ δὲ τοῦ Δασκαλογιάννη ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν.

Τὸ ἡρωϊκὸν τοῦ ἄσμα τραγωδεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον ἐν ὅλῃ τῇ Κρήτῃ, μεταδιδόμενον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὡς πολεμιστήριον σάλπισμα, καλούμενον «τὸ τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη.»

Ὁ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1769, ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Αὐτὸς συνώμωσε κατὰ τῆς τυραννίας μὲ τοὺς ἐξόχους ἀνδρας τῆς Μάνης, τῶν Καλαμῶν, τοῦ Αἰγίου, τοῦ Σουλίου, τῶν Σπετσῶν, τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Ὑδρας. Αὐτοὶ πρῶτοι ἀνέφλεξαν, μετὰ αἰῶνας, τὴν πολεμικὴν πυρίτιδα. Ἐκ τῶν μεγάρων αὐτῶν ἐξώρμησαν οἱ ἥρωες στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Αὐτοὶ μὲ τὸ αἷμά των ἐξηγίασαν τὰ ὄπλα τῶν ἡρώων τῆς δευτέρας ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Αὐτοὶ πρῶτοι ἐνέπνευσαν τὸν θούριον ὕμνον εἰς τὰς εὐαισθήτους ἀκοὰς τῶν πολεμιστῶν καὶ εἰς τοὺς ὀρεσιβίους ἀρματολούς τοῦ Ὀλύμπου, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς τὰ ἄσματα τοῦ Ῥήγα, ἡ ξιφούλκισις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἡ ἀπαγχόνισις τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, τοῦ ἀφορίσαντος μάλιστα τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀφορισθέντος καὶ αὐτοῦ διὰ τοῦτο τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821. παρὰ τῶν συνελθόντων Σφακιωτῶν ἐν τῷ χωρίῳ Κομητάδες, ἡγουμένου τοῦ Μουριώτου Παπαγιάννη, τέλος δὲ οὐδὲ ἡ ὕψωσις τῆς σημαίας εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν.

Ἐπὶ τῆς ζοφερᾶς τῆς τυραννίας ἐποχῆς τὰ Σφακιά,

ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι ἦσαν ἡ κατοικία τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ ἄσυλον τῶν καταδιωχομένων χριστιανῶν.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἦτο τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769. Οἱ δὲ κλέφται τοῦ Ὀλύμπου Βλαχάβας, Κατζαντώνης καὶ λοιποὶ, διетήρουν τὴν ἱεράν τῆς ἐλευθερίας πυράν, μεταδοθεῖσαν εἰς τοὺς πρωταθλητὰς τοῦ 1821.

Νέα γενεὰ τῆς ἡρώιδος τῶν νεωτέρων χρόνων Κρήτης! σὺ εἶ ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· σὺ τὸ ἔρεισμα τῆς δόξης καὶ τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ τῶν προγόνων· σὺ εἶ ἡ ἀήττητος φρουρὰ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῶν ἐνδοξῶν κατορθωμάτων. Τήρησον ἀλώβητον τὸ ἱερόν πυρ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου. Παράδοσον τὸ ἐνδοξον κληροδότημα τῶν προγόνων εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς. Εἰπέ καὶ γράψε παντοῦ, ὅτι ἡ Κρήτη κολυμβῶσα εἰς τὸ αἶμά της πολεμεῖ τοὺς κατακτητὰς.

Ἄλλ' ἡ πολεμοῦσα καὶ χύουσα τὸ αἶμά της Κρήτη διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν ἀξιοῖ, καὶ πρέπει ν' ἀξιοῖ, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ν' ἀνταποκριθῆ ἀνδρικῶς, ὡς οἱ Βούλγαροι εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας. Πρέπει ἡ Ἑλλὰς νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν, νὰ ρίψῃ εἰς κόρακας τὴν πρὸς ξένους καὶ τοὺς Κρήτας διπλωματικὴν γλῶσσαν. Πρέπει, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Σουλτάνος ἐδῆλωσεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον τῶν Πρέσβειων, ὅτι ἡ Κρήτη δι' αὐτὸν εἶνε ἐν ὀχλησῖς καὶ ζημίαις, πρέπει ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς διὰ πραγμάτων νὰ δράσῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀγωνιζομένης Κρήτης.

Ἡ Κρήτη, ὧ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος πολιτευόμε-

νοι, δὲν ἐννοεῖ πλέον τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν πολιτικήν. Δὲν ἀνέχεται νὰ βλέπη εἰς τὰ στήθη τῶν πρακτόρων τῆς Ἑλλάδος, ἐν Κρήτῃ τοῦλάχιστον, παραπλευρῶς παράσημα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, δοθέντα, διότι κατωρθώθη νὰ κύψη ἡ Κρήτη εἰς τὴν Σουλτανικήν ἀξίωσιν.

Μεθ' ὅλης τῆς παρῆρησίας λέγομεν· «Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Κρήτην ὑπῆρξε σόλοικος, ἂν ὄχι ἄλλο τι».

Τί δεῖ ποιεῖν, ὅταν ἡ μὲν Κρήτη πολεμοῦσα καταστρέφεται, ἡ δ' Εὐρώπη ἐκ τοῦ χυνομένου αἵματος ἠδύνηται, καὶ ἡ Ἑλλάς ἴσταται θεατῆς μέχρις εὐαισθήτου συγχινήσεως;

Μὴ ἄρα νομίζει ἡ Ἑλλάς, ὅτι οἱ Κρήτες συχνὰ ἐπαναστατοῦντες δὲν ἔχουσι στοργήν, βλέποντες τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των σφαζόμενα, ἐκπατριζόμενα, γυμνητεύοντα, ἀποθνήσκοντα τῆς πείνης; Μὴ ἄρα ὑποθέτουν οἱ καὶ διὰ τῶν ἀγώνων τῆς Κρήτης ἐλευθερωθέντες Ἕλληνες, ὅτι οἱ Κρήτες δὲν εἶχον οἰκίας, ἀγροὺς, περιουσίαν, δὲν ἦσαν τέλος οἰκοκυραῖοι; Αὐτοὶ, τοὺς ὁποίους εἶδομεν καὶ βλέπομεν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι, εἶχον τὰ μέσα νὰ ζῶσιν, ὡς ἔχουν νὰ ζῶσιν οἱ καλῶς ἀποκαταστημένοι οἰκοκυραῖοι τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἔνωσιν ἔπαθαν ὅ,τι ἔπαθαν.

Ἦγγικεν ὁμως ἡ ὥρα νὰ ὁμιλήσῃ δι' ἔργων ἡ Ἑλλάς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς· δὲν λέγομεν περισσότερα.

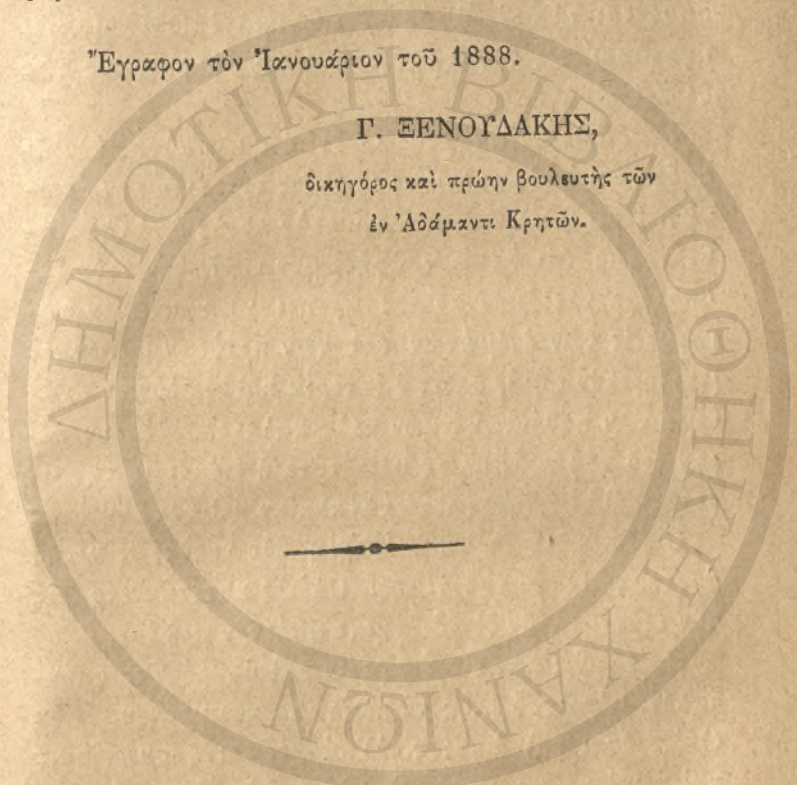
Ἐν ὀνόματι τῶν πεσόντων μαρτύρων, ἐν ὀνόματι τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἐν ὀνόματι τῆς ἰσχύος καὶ

τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐπικαλοῦμαι σύντονον
 προσοχὴν καὶ δράσιν τῆς ἐλληνικῆς βασιλείας καὶ τοῦ
 ἔθνους ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος.
 Προσοχὴ, μὴ ἡ Ἑλλὰς ἀδιαφοροῦσα ἀπολέσῃ τὴν ἡ-
 γεμονίαν τῆς Μεσογείου.

Ἔγγραφον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1888.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

δικηγόρος καὶ πρῶην βουλευτῆς τῶν
 ἐν Ἀδάμαντι Κρητῶν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Πιθανόν τινες νὰ παραπονεθῶσι, διότι δὲν δημοσιεύονται αἱ πρὸς ἡμᾶς πατριωτικαὶ ἐπιστολαὶ των, ἀφορῶσαι εἰς τὴν Κρήτην καὶ τοὺς παραιτίους τῆς δουλείας αὐτῆς.

Πρὸς αὐτοὺς παρατηρῶ, ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτῆς δὲν ἔληξεν, ὅτι λαὸς πολεμῶν συνεχῶς ἔχει ἀνάγκην ἀρωγῆς. Πρέπει νὰ διακρίνωμεν τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις. Δὲν λέγω ν' ἀφήσωμεν εἰς λήθην τοὺς δεσποτόφρονας· ἀπεναντίας πρέπει νὰ κρατῶμεν σημειώσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν μὲ μαρτυρικὸν αἷμα, ὅπως ἡ ἱστορία καὶ τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα τῶν παθόντων λαῶν τοὺς παρακολουθήσουσι πέραν τοῦ τάφου· ἄλλως ποία τότε ἡ διάκρισις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμῆς ἀπὸ τῆν κακίαν καὶ τῆν ἀτιμίαν;

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἐν Ῥώμῃ δύο ναοὺς, τὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τὸν τῆς τιμῆς. Οὐδεὶς κατετάττετο εἰς τὸν δεύτερον, ἂν δὲν διήρχετο ἀπὸ τὸν πρῶτον.

Παρέλειψα πᾶν εἰς διαίρεσιν καὶ ψυχρότητα σκάνδαλον, μέχρις οὗ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐστὶ Θεὸς, ἔστι καὶ δίκαιος. Ὑπάρχει κοινὴ συνείδησις καὶ κοινὴ κρίσις. Πόσοι βασιλεῖς καὶ κόλακες ὑπουργοὶ αὐτῶν ἀνῆλθον καὶ κατῆλθον συνοδευόμενοι μὲ τὴν κατάραν τῶν λαῶν! Οἱ ἀνεγειρόμενοι ἀπὸ τοὺς μισθάρνας αὐτῶν τάφοι ὑπενθυμίζουν τὴν φιλαυτίαν καὶ τὴν ἀδικίαν, τὴν χύσιν χειμάρρων αἵματος, διὰ νὰ κορέσουσι τὴν ἀπληστίαν των.

Ἀναβάλλομεν λοιπὸν εἰς αἰσιωτέρους καιροὺς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κρατοῦν τὸν ἡρωϊκὸν λαὸν τῆς Κρήτης μετὰ τόσας θυσίας καὶ συμφορὰς εἰς τὴν δουλείαν.

*Aux très honorables présidents de la Chambre des
Communes de la Grande Bretagne, du Reichstag
de l'Allemagne, de la Chambre des Députés
de France, de l'Italie et de l'Autriche.*

Monsieur le Président.

Je m'adresse avec respect à votre excellence, en vous priant du vouloir bien agréer la réception et d'ordonner la distribution de 15 exemplaires de mes discours qui ont été prononcés à la Chambre des Députés Hélienique, à ceux de représentants de votre noble nation qui se sont intéressés aux affaires de l'Orient et particulièrement à la politique de la Grèce libre et de l'île de Crète, ma noble et infortunée patrie.

En vous priant d'agréer l'expression anticipée de toute ma reconnaissance, j'ai l'honneur d'être de Votre Excellence le très humble serviteur.

Athènes, le 28 Décembre 1887.

G. XÉNOUDAKIS,

Avocat, ancien Député d'Adamas, com-
mune crétoise dans la Grèce libre.

Πρὸς τοὺς κκ. Προέδρους τῶν Βουλῶν τῶν ἀντιπρο-
σώπων τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς
Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας.

Μετὰ σεβασμοῦ παρακαλῶ, κ. Πρόεδρε, ὅπως εὐα-
ρεστούμενοι δεχθῆτε καὶ διατάξῃτε νὰ δοθῶσι πρὸς
τοὺς ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ὑμετέρου Κοινοβου-
λίου ἐνδιαφερομένους εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως
τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης 15 τεύχη
τῶν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων ἐκφωνηθέντων καὶ
εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ ὑμετέρου ἔ-
θνους ἀφορώντων λόγων μου.

Διατελῶ κτλ.

Ἀθῆναι, τῇ 16 Δεκεμβρίου 1887.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

δικηγόρος καὶ πρῶτην βουλευτῆς τῶν
ἐν Ἀδάμαντι Κρητῶν.

A S. M. I. l'Empereur de toutes les Russies
Alexandre III.

Hellène, originaire de la Crète asservie, mais tou-
jours en lutte, je frappe à la porte du Palais de V. M. I.
Veuillez donner l'ordre de me laisser entrer. Une
voix faible mais juste, retentira sous les voûtes de
Votre Palais.

La voix d'un Crétois esclave est la voix de Candie

asservie, chargée de chaînes forgées par les Gouvernements des nations civilisées.

J'offre respectueusement à V. M. I. des exemplaires des discours que j'ai prononcés dans la Chambre des Députés de Grèce et qui résument la situation et les aspirations de Candie. J'en ai envoyé aussi aux autres Grandes Puissances avec lesquelles V. M. I. décide sur le sort des peuples.

Il s'agit d'une population orthodoxe de la Méditerranée, qui demande la cessation des combats, de l'effusion de sang, du saccagement des églises et des habitations, de la dévastation des champs, du dépeuplement enfin de Candie.

La Crète n'a jamais cessé de combattre ses conquérants Romains, Sarrasins, Vénitiens et Turcs. Ceux qui persistent à la maintenir sous le joug sont sanguinaires. L'histoire du genre humain en fait foi.

Les ancêtres de V. M. I. ont protégé l'Église Orthodoxe et ont délivré par des sacrifices énormes plusieurs populations orthodoxes de la Turquie.

Dans le traité d'Andrinople, la Russie a proclamé tambour battant la Grèce «une et indivisible et non pas séparée en trois principautés.»

La Crète a suivi depuis l'époque de la grande Catherine II tous les conseils et toutes les guerres de la Russie contre ses conquérants.

Dans mes discours parlementaires je m'écriais d'une voix éclatante : «Le sang et les trésors de la Russie ont

délivré la Roumanie, la Servie, le Monténegro et la Bulgarie ; mais la politique occidentale maintient dans la servitude la grande Grèce et particulièrement la malheureuse Candie.»

Sire, la voix de la justice est la voix de Dieu !
Je signe avec espérance et respect.

Athènes, le 10 Décembre 1887.

G. XENOUDAKIS,

Avocat, Ancien Député de la colonie
crétoise d'Adamas.

Πρὸς τὴν Α. Α. Μ. τὸν αὐτοκράτορα πασῶν
τῶν Ῥωσιῶν Ἀλέξανδρον τὸν Γ'.

Ἕλλην ἐκ τῆς δούλης μὲν, πάντοτε δ' ὅμως ἀγωνι-
ζομένης Κρήτης, κρούω τὴν θύραν τῶν ἀνακτόρων Σου.

Πρόσταξον ν' ἀνοίξωσι. Φωνὴ ἀσθενῆς μὲν, ἀλλὰ
δικαία, θ' ἀντηχήσῃ εἰς τοὺς θόλους τῶν παλατίων Σου.

Φωνὴ δούλου Κρητὸς εἶνε φωνὴ τῆς δούλης Κρή-
της, ἀλυσοδεθείσης μὲ σιδηρᾶς συνθήκας τῶν πεπο-
λιτισμένων Κυβερνήσεων.

Πρὸς τὴν Υ. Μ. στέλλω εὐσεβάστως τεύχη τῶν ἐν
τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων περὶ Κρήτης λόγων μου, ἐκ-
δηλούντων τὴν θέσιν καὶ τοὺς πόθους αὐτῆς.

Τοῦτο ἔπραξα καὶ πρὸς τὰς ἰσχυρὰς Δυνάμεις, με-
θ' ὧν ἀποφασίζετε τὴν τύχην τῶν λαῶν.

Πρόκειται περὶ ὀρθοδόξου ἐν τῇ Μεσογείῳ λαοῦ, ζη-
τοῦντος τὴν παῦσιν τῶν πολέμων, τῶν αἱματοχυσιῶν,

τῶν δηώσεων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, τῆς καταστροφῆς τῶν ἀγρῶν, καὶ τέλος τῆς ἐρημώσεως τῆς Κρήτης.

Ἡ Κρήτη δὲν ἔπαυσε πολεμοῦσα τοὺς κατακτητὰς τῆς Ῥωμαίους, Σαρακηνοὺς, Βενετοὺς καὶ Τούρκους.

Ὅθεν οἱ ἐμμένοντες νὰ διατηρῶσιν αὐτὴν εἰς τὴν δουλείαν εἰσὶν αἰμοχαρεῖς. Τοῦτο ἀνομολογεῖ ἡ ἱστορία τῶν αἰῶνων.

Οἱ πρόγονοί Σου, μεγαλειότατε, ἐπροστάτευσαν τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν καὶ ἠλευθέρωσαν πολλοὺς ὀρθόδοξους ὑπὸ τὴν Τουρκίαν λαοὺς διὰ μεγάλων θυσιῶν.

Ἡ Ῥωσσία ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως προέταξε, παιανίζουσης τῆς μουσικῆς ταῦτα·

«Ἡ ἀγωνιζομένη Ἑλλάς μία καὶ ἀδιαίρετος, ἐλευθέρια καὶ οὐχὶ εἰς τρεῖς ἡγεμονίας».

Ἡ Κρήτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης τὸ 1769 παρηκολούθησε διὰ τοῦ Σφακιώτου Δασκαλογιάννη τὰς συμβουλὰς καὶ τοὺς πολέμους τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῶν κατακτητῶν τῆς (*).

Ἐν τοῖς κοινοβουλευτικοῖς λόγοις μου ἐπιφωνῶ στεντορεῖα τῇ φωνῇ· «Τὸ αἷμα καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς Ῥω-

(*) Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐπυρπολήθη διὰ τῶν Μυκονίων ἐν Τζεσμὲ (Κρήνη) τῆς Ἰωνίας, ἡ δὲ Πύλη ἀναγκασθεῖσα παρεχώρησεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, κλεισθείσης εἰρήνης (1774), τὸ βασιλεῖον τῆς Γεωργίας (τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἰβηρίας τῶν ἀρχαίων) καὶ τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (τὴν νῦν Κριμέαν), τὰ δὲ χάριν τῆς Ῥωσσίας ἐξεγερθέντα τότε κατὰ τῶν Τούρκων μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀφέθησαν εἰς τὴν προτέραν κατάστασίν των, ἐκτὸς τινων νήσων καὶ τῶν Σφακιῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαρχία ὑπεχρεῖτο νὰ στέλλῃ ἐτησίως εἰς τὴν Πύλην ὡς φόρον ἐκ τῶν

σίας ἠλευθέρωσαν τὴν Ῥουμανίαν, τὴν Σερβίαν, τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν Βουλγαρίαν ἢ δὲ Δυτικὴ πολιτικὴ κρατεῖ ἐν τῇ δουλείᾳ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἀγωνιζομένην Κρήτην.»

Μεγαλειότατε! Φωνὴ δικαία, φωνὴ Θεοῦ.

Διατελῶ μετ' ἐλπίδος.

Δεκέμβριος τοῦ 1887.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

δικηγόρος καὶ πρώην βουλευτὴς τῶν
ἐν Ἀδάμαντι Κρητῶν.

*A l'Éminent politique anglais Sir Charles Dilke
affablement accueilli par les habitants de la
capitale de l'Hellénisme :*

Je prends la liberté de vous faire parvenir un exemplaire des discours que j'ai prononcés dans la Chambre des Députés hellénique sur la Crète.

Dans ces discours vous trouverez les opinions émises

προϊόντων τῆς ἀνὰ μίαν ὄκταν μαλλίου προβάτων καὶ τυροῦ καὶ μέλιτος.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Δασκαλογιάννης, πρὶν ἔτι ἐκτραγῆ ὁ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ εἰς Ῥωσίαν ταξιδίου του, παρεκίνει καὶ κατέχει τοὺς συμπατριώτας του Σφακιώτας εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν κατακτητῶν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ ἀδόμενον μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τιμὴν ἐκείνου τραγοῦδιον περιελαμβάνοντο καὶ οἱ ἐξῆς δύο στίχοι·

Κάθ' ἑορτὴ καὶ Κυριακὴ ἐφέρει τὸ καπέλο,

καὶ ἔλεγε ἵστοις Σφακιανούς, τὸν Μόσχοβον θὰ φέρω.

par MM. Chamberlain et Gladstone sur la question Crétoise. Les opinions de vos honorables compatriotes furent officiellement désavouées par les Crétois en masse, tandis que moi-même je me permettais de les désapprouver de la tribune de la Chambre des Députés.

Esclave, la Crète ne saurait jamais rester tranquille. Ses enfants peuvent être massacrés, mais Crète ne meurt pas. Il serait plus facile de niveler le mont sacré de l'Ida et les Montagnes Blanches que de faire accepter à la Crète une institution politique autre que celle de son union à la Grèce libre.

La Crète a plus d'une fois brisé les chaînes du conquérant ; mais, hélas, chaque fois elles furent renouvelées par une politique avide de sang. Elle a assez de sang pour étancher la soif des puissants de la terre qui la tiennent dans les fers. Une guerre d'indépendance continue, tous les ans renouvelée, tel est le sort qui attend désormais ce pays héroïque, ainsi que le faisait si bien remarquer un de nos députés du haut de la tribune.

Veillez être notre interprète auprès des hommes politiques de votre pays, et dites leur que la Crète ne saurait jamais apprendre à être esclave et que la Grèce indépendante ne saurait rester indifférente à ses efforts.

Athènes, le 3/15 Octobre 1887.

(Signé) G. XENOUDAKIS.

Ex-Député d'Adamas, commune
crétoise du Royaume Hellénique.

Τῷ διασήμῳ πολιτικῷ τῆς Ἀγγλίας κ. Καρόλῳ Δίλκε, τῷ
φιλοφρόνως ξενιζομένῳ παρὰ τῶν κατοίκων
τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Στέλλω ὑμῖν ἀντίτυπον τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ
ἐκφωνηθέντων περὶ Κρήτης λόγων μου, ἐν οἷς εὐρί-
σκετε καὶ τί φρονοῦν οἱ συμπολιτευταὶ ὑμῶν περὶ Κρή-
της κκ. Γλάδστων καὶ Τζάμπερλαιν, ὧν τὰς δοξασίας
ἡ μὲν Κρήτη ἐπισήμως ἀνήρесе, ἐγὼ δ' ἀπὸ τοῦ βή-
ματος τοῦ ἐλληνικοῦ Κοινοβουλίου ἀπεδοκίμασα.

Ἡ Κρήτη, ἔξοχε ξένη, δούλη δὲν ἡσυχάζει· φονεύε-
ται, ἀλλὰ δὲν ἀποθνήσκει. Εὐκολώτερον νὰ ἰσοπε-
δωθῇ ἢ ἱερὰ Ἰδὴ καὶ τὰ Λευκὰ Ὅρη, παρὰ νὰ δεχθῇ
ἄλλο πολίτευμα ἐκτὸς τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνώ-
σεως. Διέρρηξε πολλάκις τὰς κατακτητικὰς ἀλύσεις,
ἀλλ' αἰμοβόρος πολιτικὴ ἀνανεώνει αὐτάς. Ἐχει αἷμα
νὰ κορέσῃ τὴν δίψαν τῶν κρατούντων αὐτὴν εἰς τὰ
δεσμὰ ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Συνεχῆς ἔσται ὁ πόλεμος
ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐν τῇ γῇ τῶν ἠρώων, ὡς εἶπεν ἐν τῷ
κοινοβουλίῳ τῆς ὑμετέρας πατρίδος βουλευτῆς.

Εἰπέ τοῖς πολιτευταῖς Ἀγγλοῖς, ὅτι οὔτε ἡ Κρήτη
δούλη ἡσυχάζει, οὔτε ἡ ἀληθῶς ἐλευθέρα Ἑλλὰς ἀ-
διαφορεῖ.

Διατελῶ κλ.

Ἐν Ἀθήναις, 3 Ὀκτωβρίου 1887.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

πρώην βουλευτῆς Ἀδάμαντος.

Athènes, le 16 Octobre.

Cher Monsieur Xénoudaki.

Merci mille fois de votre discours et bonne lettre.

tout mes respects
CHARLES DILKE.

Ἀθῆναι, 16 Ὀκτωβρίου.

Ἀγαπητὴ Κύριε Ξενουδάκη,

Εὐχαριστῶ χιλιάκις διὰ τοὺς λόγους σας καὶ τὴν
καλὴν ἐπιστολὴν σας.

Ἰλα τὰ σέβη μου
ΚΑΡΟΛΟΣ ΔΙΑΚΕ.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ κύριος συντάκτης τῆς
Νέας Ἐφημερίδος Ἰωάννης Καμπούρογλους
συνώδευσε διὰ τῆς ἐπομένης σημειώσεώς του·

«Ὁ ἐξοχος πολιτευτῆς καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς ἐλευ-
θερίας τῶν δούλων λαῶν, ἰδίως δὲ τῶν Ἑλλήνων, κ.
Δίλκε, ἄμα ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν, ἣν χθὲς ἐδημοσιεύ-
σαμεν, καὶ τὸ τεῦχος τῶν περὶ Κρήτης λόγων τοῦ κ.
Ξενουδάκη, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ τὴν χθὲς πρωτὴν διὰ
τῶν ἀνωτέρω συντόμων, ἀλλ' ἐκφρασιχωτάτων λέξεων.

» Συγχαίρομεν τῷ κ. Ξενουδάκῃ διὰ τὴν τιμὴν, ἣν
πρὸς αὐτὸν ἀπέδωκεν ὁ κ. Δίλκε. Ἡ ἀπάντησις αὕτη
μὲ τὰς ὀλίγας τῆς λέξεις εἶνε λίαν εὐνοϊκὴ, οὐ μόνον
διὰ τὸν κ. Ξενουδάκην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Κρήτην, ὑπὲρ
τῆς ἐλευθερίας τῆς ὁποίας ὁ ἐξοχος Ἀγγλος ὠμίλησε
πολλάκις.

» Ἀμφότεραι αἱ ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην σημειώσεων· ἀρκεῖ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἠρωίδος τῆς Μεσογείου, ἡ ὁποία ἐκάστοτε μὲ ἀπείρους θυσίας βάλλει τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν. Εἴθε νὰ εὖρη ὁπαδοὺς ὁ παρ' ἡμῖν ξενιζόμενος μετ' εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ χρηστῆς ἐλπίδος κ. Δίλκε, νὰ δοθῇ τέρμα εἰς τὸ ὀδυνηρότατον δράμα τοσοῦτων αἰῶνων, καὶ νὰ παύσῃ χυνόμενον αἷμα ἐν τῇ ἀδικουμένῃ Κρήτῃ μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν πόθων τῆς!»

Lettre à l' éminent philhellène Sir Charles Dilke.

Très-honorable Monsieur,

Après la publication par la voie de la presse de la lettre que j'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence et de la réponse dont Votre Excellence m'a honoré, j'ai reçu un grand nombre de félicitations verbales et par écrit pour l'honneur qui a été accordé à ma lettre et aux discours que j'ai prononcés dans la Chambre hellénique concernant l'île de Candie.

Voici ce qu'on m'écrit de Candie à ce sujet :

« Cher compatriote M. Xenoudaki. A cause de la » défense de l'entrée des journaux grecs dans l'Empire » Ottoman, votre lettre au grand philhellène Sir Charles » Dilke et sa réponse sont parvenues très-tard à notre » connaissance. Nous nous empressons d'exprimer par

» votre intermédiaire toute notre reconnaissance au gé-
 » nereux défenseur de l'hellénisme. Nous avons eu plu-
 » sieurs fois l'occasion, pendant nos nombreuses insur-
 » rections pour notre liberté, de connaître les persona-
 » ges Anglais qui nous ont été favorables; mais nous
 » devons à Sir Charles Dilke une reconnaissance toute
 » particulière, car il n'a jamais cessé, et nous espérons
 » qu'il ne cessera jamais de plaider en faveur de la dé-
 » livrance de notre malheureuse patrie. Nous attendons
 » pour la plupart de l'Angleterre notre délivrance com-
 » me les Slaves attendent la leur de la Russie. Nous
 » nous sommes révoltés assez de fois. Tant de sang ne
 » suffit donc pas pour persuader les Anglais libéraux et
 » civilisés ? »

Le 15/27 Novembre 1887.

(Suivent les signatures d'un grand nombre
de primats et guerriers Crétois).

Cette lettre sera publiée dans la seconde édition de
 mes discours dans la Chambre des Députés ainsi que la
 précédente que j'ai eu l'honneur de vous adresser et
 la réponse dont vous avez bien voulu m'honorer afin
 que les Crétois présents et futurs citent votre nom avec
 reconnaissance et respect.

J'ai l'honneur d'être etc.

Athènes, le 18/30 Novembre 1887.

(Signé) G. XENOUDAKIS.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἔξοχον φιλέλληνα
κ. Κάρολον Δίλκε.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν διὰ τοῦ τύπου τῆς πρὸς τὴν Υ. Ε. ἐπιστολῆς μου καὶ τῆς πρὸς ἐμὲ ἀπαντήσεως πολλοὶ αὐτοπροσώπως κ' ἐγγράφως συνεχάρησάν με διὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν ὑψηλὴν τιμὴν εἰς τε τὴν ἐπιστολὴν καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων ἐκφωνηθέντας περὶ Κρήτης λόγους μου. Καὶ ἀλλαχόθεν ταῦτα ἔγραψαν.

Ἴδού δὲ τί περὶ ὑμῶν ἐκ Κρήτης μοὶ γράφουσι·

«Συμπατριῶτα κ. Ξενοῦδάκη,

» Ἐνεκα τῆς μὴ εἰσαγωγῆς ἑλληνικῶν ἐφημερίδων εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπικράτειαν βραδέως περιῆλθεν εἰς γνῶσιν ἡμῶν ἡ ὑμετέρα πρὸς τὸν ἔξοχον φιλέλληνα κ. Κάρολον Δίλκε ἐπιστολὴ, καὶ ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀπάντησίς του.

» Σπεύδομεν δι' ὑμῶν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὸν γενναῖον συνήγορον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

» Ἐλάβομεν πολλάκις ἀφορμὴν, ἔνεκα τῶν πολλῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐπαναστάσεών μας νὰ γνωρίσωμεν τοὺς ὑπερασπιστάς μας Ἀγγλους. Εἰς τὸν κ. Δίλκε ὀφείλομεν ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην, διότι οὐδέποτε ἔπαυσεν, οὐδὲ ἐλπίζομεν νὰ παύσῃ συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἀτυχοῦς πατρίδος μας. Τὸ πλεῖστον τῆς ἀπελευθερώσεώς μας περιμένομεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ὡς οἱ Σλαῦοι ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν.

Ἄρκετάς ἐπαναστάσεις ἐκάμαμεν· δὲν ἄρκοῦν ἄρα αὐ-
ται ὅπως πεισθῶσιν οἱ φιλελεύθεροι καὶ πεπολιτισμένοι
Ἄγγλοι;

» Διατελοῦμεν κτλ. οἱ συμπατριῶταί σας

15. Νοεμβρίου 1887.

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ πολλῶν ἐπισήμων Κρητῶν,
πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν.)

Τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην δημοσιεύω εἰς τὴν δευ-
τέραν ἔκδοσιν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ περὶ Κρήτης λόγων
μου, ὡς καὶ τὴν πρώτην ἐπιστολήν μου καὶ τὴν ὑμε-
τέραν ἀπάντησιν, ὅπως καὶ οἱ νῦν καὶ οἱ μεταγενέστε-
ροι Κρητῆς μετὰ σεβασμοῦ κ' εὐγνωμοσύνης ἀναφέ-
ρουν τὸνομά σας.

» Μένω κτλ. μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 18. Νοεμβρίου 1887.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

*Ἐπιστολὴ Ἑλληνοῦ ἀποκαταστημένου πρὸ πολλῶν ἐτῶν
ἐν Λονδίῳ καὶ στενὰς σχέσεις ἔχοντος μετὰ
ἐπισήμων πολιτευτῶν Ἀγγλων.*

Κύριε Ξενοδάκη! Ἐξ ὄψεως δὲν ἔλαβον τὴν τι-
μὴν νὰ σᾶς γνωρίζω, λαβὼν ὁμως παρὰ φίλου τὸ
τεῦχος τῶν περὶ Κρήτης ἐν τῇ Βουλῇ λόγων σας,
σᾶς ἐξετίμησα ὡς τὸν εἰλικρινέστερον πατριώτην καὶ

ἐνθερμον συνήγορον τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος σου.

Εἰς πᾶσαν σελίδα, εἰς πᾶσαν φράσιν τῶν λόγων σου, ἔχυνα δάκρυα ἄλγους διὰ τὴν πολυστένακτον, ἀλλ' ἐνδοξον Κρήτην, ἡ ὁποία τιμᾷ τὸν Ἑλληνισμόν. Εἰς τὰς τελευταίας ἐπαναστάσεις ἔπραξο, τὸ κατὰ δύναμιν, τὸ καθήκόν μου.

Ἀπὸ δούλην πατρίδα κατάγομαι κ' ἐγὼ, προσενεγκοῦσαν χιλιάδας θύματα διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Κρήτη καὶ νὰ φιλήσωμεν τὰ μαρτυρικὰ χώματά της ὡς τὸν Ἅγιον Τάφον.

Καθ' ὅσον δύναμαι νὰ ἠξεύρω ἀπὸ πολιτευτὰς Ἀγγλοῦς, ὡς πρὸς τὴν πατρίδα σας καὶ πατρίδα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, παρατηρῶ, ὅτι οἱ περὶ τῶν κ. κ. Γλάδστωνος καὶ Τσάμπερλεν λόγοι σας ἔκαμαν ἀρίστην ἐντύπωσιν, διότι οὗτοι θεωροῦνται ὡς φιλελεύθεροι καὶ μεταρρυθμισταὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας.

Καὶ ὑμεῖς γνωρίζετε καὶ ὁλος ὁ κόσμος, ὅτι, ἂν ἤθελεν ἡ Ἀγγλία, ἡ Κρήτη ἦτο ἐλευθέρα ἀπὸ τοῦ 1830, ὅτε καὶ ὁ Πάλμερστον ἐπρότεινε τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Αὐτοὶ ὑποστηρίζουν τὸ πολίτευμα τῆς αὐτοδιοικήσεως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων. Ὡς θέλουν τὴν Ἰρλανδίαν αὐτοδιοίκητον πολιτείαν, οὕτω καὶ διὰ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου θέλουν Νησιωτικὴν ὁμοσπονδίαν, κέντρον τῆς ὁποίας νὰ ἦναι ἡ Κρήτη ὑπὸ τὴν ψιλὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτὴν συντάττεται καὶ ἡ Ἰταλία. Τὰ αὐτὰ φρονοῦν καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν. Τὸ πολίτευμα

τῆς αὐτοδιοικήσεως οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἀγγλίας εἶχον προτείνει καὶ διὰ τὴν νῦν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1827. Ὁ ἄλλοτε πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Κάνιγκ εἰς φίλον του Ἑλληνα εἶπεν· « Ἡ Ἑλλάς δικαιοῦται ν' αὐξηθῆ, ἀλλὰ πρέπει πρῶτον νὰ βελτιωθῆ ἠθικῶς καὶ ν' ἀναπτυχθῆ ὕλικῶς.»

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενον ἡ Κρήτη, ἡ ἔχουσα ἡμιτελὲς πολίτευμα αὐτοδιοικήσεως, νὰ γίνῃ ἡγεμονὶς τῆς Μεσογείου μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων.

Ὅπως δὴποτε, φρονῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παύσῃ καὶ ἡ Κρήτη ἐπιδιώκουσα τὴν ἑνωσιν, καὶ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν τύχην μόνον προσδοκῶσα.

Ἐκ Λονδίνου, τῆ 23 Νοεμβρίου.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. Α. Μελετόπουλον.

Φίλτατέ μοι κ. Α. Μελετόπουλε,

Θεωρῶ τιμὴν μου καὶ καθήκον πρὸς τὴν παρὰ τῶν δυνατῶν τῆς γῆς ἀδικουμένην πατρίδα μου Κρήτην νὰ προσφέρω ὑμῖν ἀντίτυπον τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐκφωνηθέντων καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἀφορώντων λόγων μου. Πολλάκις εἰργάσθης ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς αἵματοκυλισμένης Κρήτης. Οἱ Κρήτες μετ' ἐμοῦ εὐγνωμονοῦσιν. Εἶθε νὰ διέλθῃ ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς ἱερᾶς Ἰδῆς καὶ ἀπὸ τὰ ἀπόρθητα ὄρη τῶν Σφακίων, ὅπως οἱ ἐπιζήσοντες μάρτυρες διαδηλώσωσιν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀρχαδίου τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τοὺς ὑπερασπιστάς τῆς ἐλευθερίας, ἐν οἷς κατέ-

χετε τὴν πρώτην θέσιν. Ἐὰν ἐν τοῖς λόγοις εὐρίσκατέ τι ἀξίζον εἰς δημοσίευσιν γαλλιστί, εἴτε εἰς τὰς ἐδῶ εἴτε εἰς τὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐφημερίδας, ὅπως ἴδωσι διὰ τί ἡ Κρήτη ἀγωνίζεται καὶ πότε θὰ παύσῃ ἀγωνιζομένη, πρόσθετες νέας ὑπηρεσίας εἰς τὴν μαρτυροῦσαν καὶ ἀκάνθινον στέφανον φοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ Κρήτην.

Διατελῶ ὡς ἀδελφός.

Ἀθῆναι, 30 Ἰουλίου 1887.

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. Γ. Ξενοῦδάκη.

Φίλτατε κ. Ξενοῦδάκη,

Ἄσμενος ἔλαβον ἐνταῦθα τό τε ὑμέτερον γράμμα τῆς 30 Ἰουλίου λήξαντος καὶ τὸ τεῦχος τὸ περιέχον τοὺς ἐν τῇ Βουλῇ τῆς τελευταίας περιόδου ἐκφωνηθέντας παρ' ὑμῶν λόγους περὶ Κρήτης καὶ τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτῆς. Καὶ τοὺς λόγους τούτους ἐγίνωσκον, ἀναγνοὺς ἐκάστοτε ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐφημερίσι, καὶ ἐπικροτήσας εἰς τὰς δι' αὐτῶν εὐγλώττως καὶ ἐντόνως ἐκφραζομένας ιδέας περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης καὶ τῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἐνώσεως αὐτῆς, κατὰ τὸν διακαῆ πόθον τῶν χριστιανῶν κατοίκων αὐτῆς, καὶ τὰς διηνεκεῖς ὑμῶν προσπαθείας πρὸς τοῦτο δὲν διέλιπον ποτὲ ἐνθυμούμενος καὶ ἐνθυμίζων τοὺς λοιποὺς, ὅσάκις περὶ τούτου συνέπιπτε λόγος.

Ἄριστα ἐπράξατε δημοσιεύσαντες ἐν ἐνὶ τεύχει τοὺς λόγους τούτους καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται πῶς οἱ χριστιανοὶ Κρήτες βουλευταὶ ἐθεώρησαν ὡς ἔμμεσον ἀντιπροσωπείαν τῆς Κρήτης αὐτῆς ἐν ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ τὴν παράστασιν βουλευτοῦ ἐκλεγομένου παρὰ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος τῆς Μήλου, καὶ πόσον ἤμαρτον ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν ἔποψιν οἱ παραγνωρίσαντες τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀντιπροσωπείας ταύτης καὶ παρακωλύσαντες τὴν ἐκλογήν τοιοῦτου βουλευτοῦ. Εἰ καὶ ἐγίνωσκον, ὡς εἴρηται, τοὺς ὑμετέρους λόγους, οὐχ ἤττον μετὰ πλείστου διαφέροντος ἀνεγνων αὐτοὺς καὶ πάλιν, ὡς πιστεύω ὅτι ὁμοίως ἀνεγνώσθησαν καὶ παρὰ πάντων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν ἐν Ἑλλάδι τε καὶ ἐν Κρήτῃ. Καθ' ὃν χρόνον κακῆ τῆ μοίρα ἐπεφυλάττετο ἡμῖν νὰ ἔχωμεν κύριον μέλημα ἐκλογᾶς καὶ πάλιν ἐκλογᾶς, ἐξαντλούμενοι εἰς ἀγῶνας ἀγόνους, προσωπικοὺς ἢ κομματικοὺς, οὐχὶ μόνον χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἔργον εἶναι τὸ ὑπενθυμίζειν τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὑπάρχει πάντοτε ἐπικείμενος ὁ μέγας ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὗ μέρος κύριον καὶ οὐσιῶδες ἀποτελεῖ ἡ τῆς Κρήτης ἀπελευθέρωσις. Γινώσχετε πόσον διακαῶς ἐπεθύμησα καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω συντελουμένην τὴν ἀπελευθέρωσιν ταύτην. Ἐὰν ἀθορύβως εἰργάσθην πρὸς τοῦτο, ἀπὸ εἰκοσαετίας ἤδη καὶ ἐπέκεινα, ἐν τε τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, καὶ ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος, καὶ ὡς πολιτευόμενος, καὶ ὡς δημοσιογράφος, ἔπραξα ὅ,τι ὡς Ἕλληνα ὄφειλα νὰ πράξω, καὶ τὴν ἐργασίαν μου ταύτην δὲν θεωρῶ ἀξίαν τῶν ἐπαίνων, οὓς πάνυ φιλοφρόνως μοὶ ἐπιδαφιλεύετε ἐν τῷ ὑμετέρῳ γράμματι. Οὐχ ἤττον εὐ-

γνωμονῶ ὑμῖν ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ κρίσει σας, καὶ θεωρῶ ἀρκοῦσαν ἀμοιβὴν τὴν τε ὑμετέραν καὶ τὴν τῶν λοιπῶν Κρητῶν εὐαρέστησιν ἐπ' αὐτῇ. Καὶ πέρυσι, κατὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἀποδημίαν μου, δὲν ἠμέλησα νὰ παραστήσω τὰ δίκαια τῆς πολυπαθοῦς καὶ ἡρωϊκῆς Κρήτης πρὸς τε τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς δημοσιογράφους καὶ πάντας ὄσους εἶδον ἐκ τῶν Γάλλων φίλων μου — δύναμαι δὲ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἔτυχον παρὰ πᾶσιν εὐμενοῦς ἀκροάσεως, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ πλήρους διαβεβαιώσεως περὶ τῶν συμπαθειῶν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους — καὶ νῦν ἔστε βέβαιος ὅτι γράφων ἐκεῖσε, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς φίλους μου ἐκ τῶν δημοσιογραφούντων, δὲν διαλείπω ὑπενθυμιζων τὰ δίκαια καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου. Τὸ ὑμέτερον τεῦχος μοὶ παρέχει νέαν καὶ εὐχάριστον ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο. Εἶθε, ἐν ὧσιν ζῶμεν ἀμφοτέρω, νὰ ἴδωμεν πληρουμένους τοὺς κοινούς πόθους, δηλ. τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν τῆς Κρήτης! Γένοιτο!

Δέξασθε μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν μου τὰς ἐγκαρδίους προσρήσεις μου.

Ἐν Αἰγίῳ, τῇ 3 Αὐγούστου 1887.

Ἐμέτερος

Δ. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Λ Ο Γ Ο Ι

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗ,

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΔΗΜῳ ΑΛΑΜΑΝΤΟΣ ΚΡΗΤΩΝ,
ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΕΣ ΕΝ Τῇ ΒΟΥΛῃ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ,
κατὰ τὴν ἑκτακτον (τῆς Γ'. Περιόδου) Σύνοδον
τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν,
ΑΠΟ ΤΗΣ 25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1885 ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΡΗΤΗΝ ΑΦΟΡΩΝΤΕΣ.

Προτροπὴ πολλῶν ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι κ' ἐν Κρήτῃ
συμπατριωτῶν δημοσιεύω ἐκ τῶν ἐπισήμων πρακτι-
κῶν τῆς Βουλῆς τοὺς λόγους μου ἐκείνους, ὧν τινες
ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν Αἰῶνα, εἰς τὴν Νέα ν
Ἐφημερίδα, καὶ εἰς τὸν Χρόνον τῶν Ἀθη-
νῶν, καὶ σχετικὰ τινα ἔγγραφα μὲ τὸ περὶ ἀντιπρο-
σωπείας τῶν Κρητῶν δικαίωμα.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ Κοινοβούλιον τὴν 25. Ὀκτωβρίου
1885, ἐτάχθην ὑπὸ τὴν πολεμικὴν σημαίαν, ὁμιλῶν
ἐνθουσιωδῶς καὶ ψηφίζων ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς
ἐθνικῆς ἐνεργείας πρὸς τέλεσιν τῶν Πανελληνίων
πόθων.

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν ἡρωϊκῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν
χρηστοτέρων ἐλπίδων, οἱ προστάται τοῦ Βουλγαρικοῦ
πολιτισμοῦ, οἱ ἐξωθήσαντες τοὺς πελάτας αὐτῶν,

παρὰ τὰς συνθήκας, νὰ ἐνωθῶσι καὶ ἐξορμήσωσιν εἰς
κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας μέχρι τῶν Θεσσαλικῶν
Τεμπῶν, ἀλυσόδεσαν τὸν θαλάσσιον βραχίονα τῆς
Ἑλλάδος. Οἱ δὲ πρό τιμος δοῦλοι τοῦ Ῥαδέσκη καὶ
Βενεδέτη, οἱ ἐλευθερωθέντες μὲ τὸ αἷμα τῆς μεγα-
θύμου καὶ φιλελληνικῆς Γαλλίας, περιέζωσαν τὴν
ἡρώϊδα Κρήτην, μὴ αὐτὴ δώσῃ πρώτη τὸ πρόσταγμα
τοῦ πολέμου.

ΟΙΟΝ ΟΝΕΙΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΗΓΕΜΟ-
ΝΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΝΑ ΚΡΑΤΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΕΣΜΑ
ΤΟΥΣ ΥΠΕΡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΓΩΝΙΣΘΕΝΤΑΣ ΠΟΛ-
ΛΑΚΙΣ ΕΛΛΗΝΑΣ!

Ἄς περιμένωμεν αἰσιωτέραν ἐποχὴν.

Η ΝΥΝ ΕΛΛΑΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΛΛΑΣ, ΕΑΝ ΜΗ Η
ΠΟΛΕΜΙΚΗ.

Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συν-
τάγματος τοῦ 1843, πρώτην φοράν, δυνάμει τοῦ ψη-
φίσματος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, εἰσέρχεται εἰς
τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον βουλευτῆς μεταναστῶν,
ἐκπροσωπῶν τὴν ιδέαν καὶ τοὺς πόθους τῶν συναγω-
νισθεισῶν δούλων ἐπαρχιῶν, δημοσιεύω ἐκ τῶν πολ-
λῶν ἐγγράφων τινὰ, ἀφορῶντα εἰς τὴν σπουδαιότητα
τοῦ δικαιώματος τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Κρήτης ἐν
τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ, ἥτοι

1. Β. Διάταγμα περὶ ἐκλογῆς ἰδίου βουλευτοῦ Κρη-
τῶν ἐκ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.
2. Ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς.

3. Ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς περὶ τοῦ ἐγκύρου τῆς ἐκλογῆς, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν βουλευτῶν τῶν ὑπερψηφισάντων.
4. Ψήφισμα τῆς Βουλῆς τῆς Κρήτης ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκλογῆς βουλευτοῦ ἐκ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.
5. Ἀναφορὰν τῶν προσφύγων ὄπλαρχηγῶν καὶ πληρεξουσίων Κρητῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος.
6. Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μ. Ρενιέρη πρὸς τοὺς Κρήτας.
7. Ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχηγοῦ Χατζημιχάλη πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
8. Δήλωσιν καὶ αἴτησιν τῶν Κρητῶν Ἀδάμαντος πρὸς τὴν Βουλὴν, μὴ ψηφοφορησάντων εἰς τὰς τελευταίας ἐκλογὰς τῆς Νομαρχιακῆς περιφέρειας.
9. Ὑπεράσπισιν τοῦ Γ. Ξενουδουκάκη ἐνώπιον τοῦ τμήματος τῆς Βουλῆς ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος, καὶ διαμαρτύρησιν ἐντολῇ τῶν ἐκλογέων Ἀδάμαντος.
10. Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Κρήτας νὰ μὴ προβῶσιν εἰς πόλεμον ἄνευ τῆς Ἑλλάδος.
11. Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δήμαρχον τῶν Κρητῶν τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.
12. Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀγγλον κ. Τζάνμπερλαιν περὶ τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ ἐκφωνηθέντος κατὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντων λόγου.

Δὲν εἰργάσθην λοιπὸν δι' ἑμαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν Κρήτην καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καταβαλὼν κόπους πρὸς σύστασιν τοῦ δήμου Ἀδάμαντος καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐκλογὴν βουλευτοῦ Κρητῶν.

Μετ' ἐπιμονῆς παρεκάλεσα τὸν κ. Ῥενιέρην νὰ δεχθῆ τὴν ὑποψηφιότητα, ἀλλ' ἤρνήθη, ὡς φαίνεται ἐν τῇ πρὸς τοὺς Κρητας ἐπιστολῇ.

Λ Ο Γ Ο Σ Α'. (*)

(Πολλοὶ λέγουσι «σύντομα».)

Ξενουδάκης. Ἀφοῦ τὰ πράγματα λαλοῦσι, τῷ ὄντι πᾶς λόγος εἶνε περιττός, διὰ τοῦτο δὲ κ' ἐγὼ θὰ ἐκθέσω πολὺ συντόμως ὅσα χθὲς ὑπεσχέθην. Οἱ λόγοι μου, κύριοι βουλευταὶ, ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς παρούσας περιστάσεις, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνω τὸν λόγον, διότι ἡ ἀπόφασις περὶ παραδοχῆς βουλευτοῦ Κρητῶν ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀντιπροσωπείας ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος.

Ἡ συνέλευσις, κύριοι βουλευταὶ, τῆς 3. Σεπτεμβρίου 1843, ἡ γεννηθεῖσα ἀπὸ ἐπανάστασιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, καθιέρωσε τὴν ἀντιπροσωπείαν τῶν

(*) Ὁ λόγος οὗτος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ τῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος Κρητῶν Γεωργίου Ξενουδάκη τὴν 26. Ὀκτωβρίου 1885, ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τῆς Νέας Ἐφημερίδος.

ἐπαρχιῶν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, συνάμα δὲ ἠθέλησε νὰ καθιερώσῃ τὴν ἀντιπροσωπείαν καὶ τῶν δούλων ἐπαρχιῶν· ἀλλὰ μόλις διεδόθη ὅτι πρόκειται νὰ δοθῇ δικαίωμα ἀντιπροσωπείας εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς ὑποτεταγμένας εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ ἀμέσως ἡ διπλωματία ἐπεμβῆκε, ζητοῦσα ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, πρωθυπουργὸν καὶ ἀρχηγὸν τῆς βιαίας ἐκείνης μεταβολῆς, ὅστις ὠμίλησεν ὡς ἐξῆς ἐνώπιον τοῦ μεγάλου ἐκείνου συνεδρίου τῆς γενεᾶς τῆς ἐπαναστάσεως, ἦτοι τοῦ Κουντουριώτου, Μαυροκορδάτου, Κωλέττη, Ἀνδρέα Λόντου, Ῥήγα Παλαμῆδη, Κριεζώτου, Κανέλλου Δηλιγιάννη, Γρίβα, Παπακώστα, Μαυρομιχάλη καὶ πολλῶν ἄλλων:

«*Μεταξᾶς*. Οὐχὶ ὡς πληρεξούσιος, ἀλλὰ ὡς ὑπουργὸς ἀναγκάζομαι νὰ ἐπιφέρω παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν μεταναστῶν. Τὸ παρὸν ζήτημα δὲν πρέπει νὰ τὸ λύσωμεν μὲ τὴν ὁρμὴν τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἀλλὰ μὲ τὸν ψυχρὸν καὶ ἀτάραχον νοῦν. Δύναται τὸ τοιοῦτο ζήτημα νὰ διεγείρῃ ὑπονοίας εἰς τὴν γειτονικὴν ἐπικράτειαν.»

Ἴδου τί ἀπήντησαν:

Πληρεξούσιός τις. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὁμιλήσῃ τοιοῦτοτρόπως, ὡς Ἕλληνας ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του ὑπὲρ τῶν συναγωνιστῶν του. Ἡ ἀντιπροσωπεία δὲν ἔχει σκοπὸν εἰς ἀπόκτησιν τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων, ἀλλὰ εἰς ἀπόκτησιν δικαιωμάτων, καὶ διὰ τοῦτο ἔγινεν ἡ ἐπαναστάσις τοῦ 1821 καὶ 1843.»

«*Ἐτερος πληρεξούσιος*. Τὸ βουλευτήριον εἶνε μέγα σχο-

λεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνυψοῖ τὸ ἔθνος. Δὲν πρέπει λοιπὸν οἱ μετανάσται νὰ ἔχουν μέρος εἰς τὸ κοινωνικὸν τοῦτο πανεπιστήμιον; Οἱ μετανάσται δὲν πρέπει νὰ ἀναμιμνήσκωσι τὴν καταγωγὴν των; Ὁ βουλευτὴς δὲν ἀντιπροσωπεύει τοὺς βράχους τοῦ Παλαμηδίου καὶ τὴν Ἀκροκόρινθον, ἀλλὰ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα, ἅπερ παρήχθησαν ἐκ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος.»

«*Ἔτερος πληρεξούσιος.* Ποίαν σημασίαν ἔχει τὸ κοινοβούλιον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅταν δὲν ἔχη ἀντιπροσώπους τῶν μεταναστῶν; Ποία συνέλευσις, ποία βουλή συνεκροτήθη καὶ δὲν εἶχεν ἀντιπροσώπους τῆς Μακεδονίας, τῆς Κύπρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Κρήτης;»

«*Ἔτερος πληρεξούσιος.* Πῶς θέλομεν ἀποφασίσαι περὶ ἐθνικῶν συμφερόντων ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεταναστῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἐπαρχίαι θέλουν συναγωνισθῆ μεθ' ἡμῶν πρὸς τέλεσιν τῆς ἐθνεγερείας;»

«*Ἔτερος πληρεξούσιος.* Ἐὰν ἀποκλείσωμεν τοῦ βουλευτηρίου τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεταναστῶν, ἀποχωρίζομεθα αὐτῶν καὶ ἀναγνωρίζομεν τὴν Πύλην κυρίαρχον. Δὲν ἠλευθέρωθημεν μόνοι, ἀλλὰ συμπράξει καὶ τῶν δούλων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν.»

Βλέπετε λοιπὸν, κύριοι βουλευταὶ, ὅτι ἡ ἀπόφασίς σας ἡ χροσινὴ δὲν ἦτο διὰ τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρχὴν, τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς δούλης μεγάλης Ἑλλάδος. Δὲν καταδικάζω ἐκείνους, οἵτινες ἠρνήθησαν ψῆφον· ἀπεναντίας ἐπαινῶ αὐτοὺς, διότι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς ἐμὲ, τὸν πρῶτον φοράν εἰσελθόντα ἀπὸ τὴν δούλην Ἑλλάδα, νὰ ἐξετάσω εἰς ποῖον κύκλον εὐρίσκονται καὶ τί βουλεύονται ὡς πρὸς τὴν μεγάλην Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα· θέλω παρακολουθήσει αὐτοὺς, διότι κατεψήφισαν κατὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν με-

ταναστῶν, μὴ θέλοντες ν' ἀκούσωσι τὴν φωνήν μου ἐν τῷ ἐλληνικῷ κοινοβουλίῳ. Ἡ φωνή μου ὑπὲρ τῆς δούλης Ἑλλάδος θέλει ἀντηχήσει εἰς τὰς ἀκοάς των, καὶ δὲν διστάζω νὰ πιστεύσω ὅτι θέλουν εὐχαριστηθῆ, ἂν ὁ πατριωτισμὸς αὐτῶν ἦνε ἀγνός.

Κύριοι βουλευταί! Ἐπειδὴ ἐκ τῶν τέκνων τῆς δούλης Κρήτης ἐξῆλθον βουλευτῆς, ὀφείλω νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις δι' αὐτὴν τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα μου, ὅχι νὰ ἐξυμνήσω τὰ ἥρωικά κατορθώματά της, διότι δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἐξυμνήσεως. Ταῦτα ἀναγράφονται εἰς μεμβράνας, ὡς τὰ ἐν Μαραθῶνι, ἐν Πλαταιαῖς, ἐν Σαλαμῖνι κλπ. κατορθώματα. Ἡ Κρήτη ἔχει ἰδιαιτερον προσόν, τὸ ὁποῖον ἄλλος ἴσως λαὸς δὲν ἔχει, τὸ νὰ πολεμῆ μὲ αὐταπάρνησιν ὅχι δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐλληνισμόν. Οἱ Κρήτες ἀπέδειξαν εἰς ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις, ὅτι, ἂν καὶ ἔχουν τὴν καλλιτέραν διοίκησιν, δὲν εἶνε ὅμως εὐχαριστημένοι.

Κατὰ τὸ 1841, ὅτε ηὐτύχησα ν' ἀποσπασθῶ ἐκ τῶν μαθημάτων μου ὑπὸ τῶν τότε διενεργησάντων τὴν ἐπανάστασιν καὶ ν' ἀποσταλῶ ὡς γραμματεὺς τῶν ὀρεινῶν Σφακιωτῶν, εἶδον τὸν στόλαρχον Ἄγγλον Στούαρτ μὲ τρία τρίκροτα, τὸν Ἄγγλον πρόξενον Ὀνγλεῖ, τὸν σταλέντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀντιπρόσωπον τοῦ Σουλτάνου, νὰ προτείνουν εἰς τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Φρὲ τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου συναθροισθέντας πλεόν τῶν 10,000, παρόντων καὶ τῶν μελῶν τῆς ἀποσταλείσης ἐκ τῶν ἀδελφῶν Χαιρέτη, Χρυσάφοπούλου κλπ. ἐπιτροπῆς, ἡγεμονίαν μὲ ἡγεμόνα τὸν τότε ἐν Σάμῳ ἡγεμόνα Γεώργιον Βογορίδη· οἱ Κρήτες ἀπέρριψαν ὅλας τὰς προτά-

σεις, ἐμμένοντες εἰς τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν.

Κατὰ τὸ 1867 ὁ μέγας βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς, ἀφήσας τὴν βεζυρείαν, κατῆλθεν εἰς τὴν Κρήτην προκηρύξας ἀναχωχὴν πρὸς διαπραγματεύσιν εἰρήνης, καὶ δηλώσας συνάμα, ὅτι ἔχει πληρεξουσιότητα νὰ δώσῃ πᾶν ὅ,τι ζητήσωσιν, ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως. Οἱ Κρήτες ἀπέρριψαν περιφρονητικῶς πᾶσαν ὑπὲρ τῆς Κρήτης πρότασιν, ἐξακολουθοῦντες τὸν πόλεμον καὶ διακηρύττοντες, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητοῦσιν ἢ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ οἱ στρατοὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ὁμέρ Πασᾶ, ἀνερχόμενοι εἰς 90,000, ἐξώρμησαν καθ' ὅλων τῶν ὀπλισμένων Κρητῶν, μεχρῖσθὺ ὑπέκυψαν οὗτοι εἰς τὴν βίαν καὶ εἰς τὴν στέρησιν τροφῶν.

Κατὰ τὸ 1878, ὅτε οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μεγάλων Δυνάμεων συνεζήτουν νὰ κανονίσωσι τὰ πρὸς βορρᾶν ὅρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἐλευθερώσωσιν εἰρηνικῶς τὴν Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν, οἱ Κρήτες ἐξηκολούθουν ἀγωνιζόμενοι ὡς πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἐλληνισμοῦ. Εἰς μάχην ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρμένους τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου ὁ υἱὸς τῆς βασιλίσης τῆς Ἀγγλίας ἐθεώρει μὲ τηλεσκόπια ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος τοὺς σφαζομένους γέροντας καὶ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς τυχαίως εὐρεθέντας κατὰ τὴν ἔφοδον 5,000 Τούρκων. Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας οἱ Κρήτες ἔμαθον, ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Συνεδρίῳ κ. Θ. Δηλιγιάννης καὶ νῦν πρωθυπουργὸς ἔβλεπε πρὸς βορρᾶν, ἤτοι πρὸς τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν, καὶ δὲν ἔβλεπε πρὸς μεσημβρίαν, ἤτοι πρὸς τὴν

Κρήτην, ἡ ὁποία ἠγωνίζετο· δὲν παρεξήγησαν ὁμοῦ τοῦτο οἱ Κρήτες, διότι ἐπρόκειτο περὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, καὶ ὄχι περὶ τῶν ἀγωνιζομένων Κρητῶν. (φωναὶ ἀπὸ τὰ ἀκροατήρια «ζήτω ἡ Κρήτη!»)

Ὁ κ. π ρ ό ε δ ρ ο ς. Ἐὰν ἐπαναληφθῇ ὁ θόρυβος, θὰ κενώσω τὰ ἀκροατήρια.

Ἄ ρ γ υ ρ ό π ο υ λ ο ς (βουλευτῆς Ἄνδρου). Ζητωκραυγάζουν, κύριε πρόεδρε, ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Κρήτης. Τί κακὸν κάμνουν τ' ἀκροατήρια;

Ξ ε ν ο υ δ ά κ η ς. Ὅποια εἶνε ἡ θέσις τῆς Κρήτης, ὅταν ἡ Ἑλλάς προβῇ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, αὐτὸ κάλλιον ἐμοῦ γινώσκει ὁ κ. πρωθυπουργός· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα, νομίζω, νὰ ἐξηγηθῶμεν εἰς τὸ ἐλληνικὸν κοινοβούλιον, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ βλάψωμεν τὴν Ἑλλάδα ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Ἡ Κρήτη, κύριοι βουλευταί, δούλη δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ἐπιδιώκει τὴν ἐλευθερίαν της, ὡς πᾶς λαὸς εὐρισκόμενος ἐν τῇ δουλείᾳ· τοῦτο γινώσκει καὶ ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Τουρκία, διδαχθεῖσαι ἀπὸ συνεχεῖς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἐπαναστάσεις. Ἡ Κρήτη ἐνοπλος πάντοτε φέρει τὴν σημαίαν τῆς ἐνώσεως ἀναπεπταμένην, καὶ ὅταν παρουσιασθῇ περίστασις, δὲν ἔχει, παρὰ νὰ προβῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἄλλ' ἄρα ἔπρεπε νὰ σιωπᾷ, ὅταν ἐλληνικαὶ χῶραι καταλαμβάνονται παρὰ νέων κατακτητῶν; Ὅταν προπαρασκευάζονται, κατὰ τὸν ἀξιοτίμον ἐκ Βώλου βουλευτὴν κ. Φιλάρετον, νὰ ἔλθουν καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου τὰ λεγόμενα καλπάκια; Ἐπρεπεν ἡ Κρήτη νὰ σιωπᾷ, ἀφοῦ διὰ τὴν παραβίασιν τῶν πατριαρχικῶν προνομίων καὶ τὴν ἐπι-

δρομήν τοῦ ἐξάρχου τῶν Βουλγάρων διεμαρτυρήθη διὰ τῆς φωνῆς τῶν δημοτικῶν συμβουλίων; Ναι, ἡ Κρήτη σιωπᾷ, διότι ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, μεθ' ἧς θέλει νὰ συναγωνισθῆ, δὲν ἔδωσε τὸ πρόσταγμα. Εἰς τὸ πρῶτον ἄκουσμα τῆς βεβηλώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας παρὰ τῶν Βουλγάρων ἡ Κρήτη ἠλεκτρίσθη καὶ προέβη εἰς ἐπισήμους διαδηλώσεις προτροπῆ κ' ἐμοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων Κρητῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐσταματήσαμεν, περιμένοντες νὰ παρακολουθήσωμεν ἀντὶ νὰ προπορευθῶμεν. (θόρυβος παρὰ τινων· «παραβιάζεται ὁ κανονισμός.»)

Ὁ κ. Π ρ ό ε δ ρ ο ς. Εἰς τὸν κ. βουλευτὴν μένει ἡ ἐκτίμησις κατὰ πόσον αὐτὸ συμφέρει ἢ βλάπτει.

Ξ ε ν ο υ δ ά κ η ς. Μὴ ταράττεσθε· δὲν θὰ ἐκφράσω τι, τὸ ὁποῖον θὰ βλάβῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ Κρηῖτες ἀπεφασίσαμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν Ἑλλάδα, βεβαίως δὲν θέλομεν εἶπει ὅσα δὲν συμφέρουν εἰς αὐτήν, διότι δὲν συμφέρει καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἡ Κρήτη περιμένει νὰ δοθῆ τὸ πρόσταγμα, χωρὶς ν' ἀπαιτῆ νὰ ὀρισθῆ ὁ χρόνος. Ὅταν οἱ στρατοὶ τῆς Ἑλλάδος προβῶσι πρὸς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν, τότε οἱ Κρηῖτες θὰ πολεμήσωσιν ἐν Κρήτῃ· καὶ, ἐὰν ἀπέναντί των δὲν ἔχουν ἐχθροὺς, τότε στρατόπεδα Κρητῶν θὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Ἡπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν! (ἐπευφημίαι καὶ χειροκροτήματα.)

Λ Ο Γ Ο Σ Β'. (*)

Περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης.

Παρακαλῶ, κκ. βουλευταὶ, νὰ μὴ δώσητε κομματικὴν χροιάν εἰς τοὺς λόγους μου, διότι δὲν ἐστάλην ν' ἀνήκω εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἀλλὰ νὰ παρακολουθῶ τὸ γενικὸν συμφέρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς πατρίδος μου Κρήτης.

Παρατηρῶ, κκ. βουλευταὶ, ὅτι τὸ βῆμα τῆς Βουλῆς καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀρειμανίων ῥητόρων. Ἄν τῶνόντι οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ἐν μέσῳ τῶν στρατοπέδων, ἠθέλωμεν εἶσθαι καὶ πέραν τῆς Μακεδονίας. Ἄλλοι δὲ ἀπεναντίας, ἀγωνιζόμενοι πῶς ν' ἀποθαρρύνουν τοὺς ὀπωσδήποτε σχηματίσαντας πεποιθήσιν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, φρονοῦσιν ὅτι θέλουσι σώσει τὴν πατρίδα.

Ἡ πατρίς μου, κκ. βουλευταὶ, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν συνεταράχθη ὁ Ἑλληνισμός, διεδήλωσεν, ὅτι ἔχει ἀκόμη αἷμα νὰ χύσῃ, ὅταν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς κινήσῃ πέραν τῶν ὁρίων τοὺς στρατοῦς τῆς. Ἴδου μία μεγάλη συμμαχία, τὴν ὁποίαν προσφέρομεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Θὰ κάμῃ εὐζωνικὰ τάγματα, ἔτοιμα νὰ τεθῶσιν εἰς τὸ πρόσταγμα τῆς Ἑλλάδος, οὐ μόνον ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ Κρήτη, κκ. βουλευταὶ, ἐπιφωνεῖ δι' ἐμοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ τελευταία

(*) Ὁ λόγος οὗτος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ Γ. Ξενοῦδάκη, ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τοῦ Χρόνου τῶν Ἀθηρῶν.

δοκιμασία, καθ' ἣν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἡ ἀναστηθεῖσα διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, ζῆ διὰ τὴν Κρήτην, τὴν Σάμον, τὴν Ῥόδον, τὴν Κύπρον, τὴν Χίον, τὴν Ἑπειρον, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην, κ' ἐν γένει διὰ τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν. Εἶνε ἡ τελευταία δοκιμασία, καθ' ἣν ἡ νῦν Ἑλλάς εἶνε ἀνταξία τῶν μεγάλων θυσιῶν καὶ κατορθωμάτων τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Πρόκειται, κκ. βουλευταί, περὶ τῆς τύχης καὶ τῆς ἐλευθέρως καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος, καὶ οὐχὶ περὶ κομμάτων καὶ φατριῶν. Δὲν παίζομεν, καὶ δὲν πρέπει νὰ διαπληκτιζώμεθα (στρέφει πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα) διὰ ποταπὰς μικροφιλοτιμίας. Παρίστασθε μὲ θρηνηδίας καὶ κωμωδίας, ὅπως ἀποθαρρύνητε τὸν ἑλληνικὸν λαόν· ἀλλὰ καὶ ἀλήθειαι ἐὰν ὧσι ταῦτα, δὲν ἔπρεπεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ ἐκφέρωνται.

Ἐξήλθομεν ἀπὸ τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἔθεσε, καὶ ἀπορῶ πῶς οἱ ὁμοφρονοῦντες μετ' αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ προβῶσι περαιτέρω τῶν ὅσα διετύπωσεν ὁ ἡγέτης των.

Ὁ ἐκ Μεσολογγίου βουλευτῆς, ἅμα εἰσήχθησαν τὰ οἰκονομικὰ καὶ στρατιωτικὰ νομοσχέδια, ἀνελθὼν εἰς τὸ βῆμα εἶπε: «Δὲν σᾶς ἐμπιστεύομεθα· εἶσθε ἀδέξιοι νὰ ἐκτελέσητε τὸ μέγα ἐθνικὸν ἔργον· αὐτὸ εἶνε τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης, καὶ εἰς αὐτὸ ὀφείλει ἡ Βουλὴ νὰ περιορισθῆ.»

Νομίζετε, κύριοι βουλευταί, ὅτι εἶνε ἐπουσιῶδες τὸ αἰφνίδιον ἄκουσμα εἰς τὴν Βουλὴν, εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις θὰ συνεισφέρῃ καὶ τὸ χρῆμα καὶ τὸ αἷμά του, ὅτι εἶνε

ἐπουσιώδης ἢ αἰφνιδία βουλευτικὴ διχοτομία, καὶ ἐπομένως ἢ διαφωνία τῶν πολιτῶν εἰς τὰς κρισιμωτέρας τοῦ ἔθνους περιστάσεις; Εἶθε πέραν τῆς αἰθούσης ταύτης, ἢ τοῦλάχιστον πέραν τῆς πρωτευούσης, νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν ὅτι διαπληκτιζόμεθα εἰς κομματικὰς διαιρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀτυχῶς θέλουσι ἐπηρεάσει καὶ τὴν ἕξω Ἑλλάδα, ἣτις πλείω τῆς ἐλευθέρας θὰ συνεισφέρῃ καὶ αἶμα καὶ χρῆμα. Δὲν ἔπρεπε μὲ ἀορίστους λέξεις νὰ λέγητε· «ἐξέλοθτε τῆς ἐξουσίας νὰ εἰσέλθουν ἄλλοι, δυνάμενοι νὰ ἐπιτελέσουν τὸ μέγα ἔργον.» Ὁ δεῦτερος ἡγέτης κ. Λομβάρδος ἀπροκαλύπτως ἀπὸ τοῦ βήματος ἰσχυρίσθη, ὅτι καὶ ἐὰν δὲν ἔλθωμεν ἡμεῖς, ἄς ἔλθουν ἄλλοι εἰς τὴν ἐξουσίαν, διότι οὐδὲν ἔχετε, οὔτε χρήματα, οὔτε στρατὸν, οὔτε ἐξωτερικὴν εὐνοίαν.»

Ὁ ἡγέτης τῆς ἀντιπολιτεύσεως σὰς εἶπε: «Ὁ Ἑλληνισμὸς θέλει ἐγγύησιν, καὶ τὴν ἐγγύησιν ταύτην ζητεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν.» Καὶ τί ἄλλο, κ. βουλευτὰ ἐκ Μεσολογγίου, ἐπιδιώκει ἡ Κυβέρνησις παρ' αὐτὸ τοῦτο, τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐγγύησιν; Τί ἄλλο ζητεῖ, παρ' ὅ,τι ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς μετὰ τῆς δούλης ἐν ἐνὶ σώματι, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν, καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Ὅποιαν θέλετε νὰ δώσῃ ἐγγύησιν, καὶ ὅποιον τρόπον νὰ μεταχειρισθῇ; Εἶπέτε τὰ μέσα καὶ τὸν τρόπον, καὶ οὐχὶ μὲ ξηρὰς λέξεις: δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην!! Εἶπεν, ὅτι τὸ πρόγραμμα εἶνε γενικόν, εἶνε ὁ πόθος ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐχὶ τῆς Κυβερνήσεως· εἶπεν, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Βασιλέα· εἶπεν, ὅτι ἡ Βουλὴ δὲν

ἔχει δικαίωμα νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐνέργειάν της, ἔχει ὅμως δικαίωμα νὰ ἐκφράσῃ ἂν ἔχει ἢ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην. Σύμφημι, ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐμπιστοσύνην της ἢ Βουλῇ, ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ, κύριοι βουλευταὶ, πῶς κατὰ κόρον ἐπαναλαμβάνεται ἡ λέξις: «πόλεμος, πόλεμος», ἐνῶ τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου ἢ τῆς εἰρήνης ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τοὺς συμβούλους τοῦ στέμματος· ἡ Βουλὴ δικαιούται νὰ δώσῃ ἢ ν' ἀρνηθῇ τὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ζητούμενα μέσα, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἐκφράσῃ ὅτι θὰ πολεμήσῃ καὶ τότε θὰ πολεμήσῃ τὸ τοιοῦτο, ὡς εἶπεν ὁ κ. Τρικούπης, ἀνήκει εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, νὰ ἐκτιμῆσῃ τότε καὶ πῶς, καὶ ἐὰν διὰ πολέμου ἢ εἰρήνης θὰ ἐπιδιώξῃ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ἐὰν, κύριοι βουλευταὶ, ὁ Πρωθυπουργὸς ἔλεγεν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, ὅτι θὰ κάμῃ τὸν πόλεμον καὶ τότε θὰ τὸν κάμῃ, δὲν ἦτο ἄξιος τῶν παρουσῶν περιστάσεων. Μόνος ὁ Βασιλεὺς, κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἔχει τοιοῦτον δικαίωμα, συμβουλευόμενος τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἐκτιμῶν τὰς περιστάσεις. Τὸ περὶ πολέμου ζήτημα ἐσφαλμένως ἀξιούν οἱ κύριοι βουλευταὶ Ἄνδρου καὶ Κερκύρας Καίρης καὶ Θεοτόκης νὰ διατυπώσῃ ἡ Κυβέρνησις. Αὐτοὶ δύνανται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς νὰ χλευάζουν τὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἐκφράζουσιν ἀπελπισίας καὶ καταστροφὰς, νὰ διακωμῶδουν τὸν πόλεμον, νὰ προβλέπουν τὸν ἐνταφιασμόν, ὡς εἶπεν ὁ κ. Θεοτόκης, τρέμων ὅλος ἀπὸ τὸν φόβον μὴ ἦλθεν ἐκεῖνη ἡ στιγμή. Ἄλλ' ἄς κενωθῶσι τὰ ἀχροατήρια, ἄς ἀπαγορευθῇ ἡ τύπωσις τῶν ἀποτροπαίων αὐτῶν

λέξεων, νὰ μὴ γίνουιν γνωστὰ εἰς τοὺς μεθ' ἡμῶν συναγωνισθησομένους ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἑλλήνας. Πιστεύω, ὅτι ἐκ πεποιθήσεως λέγονται, ἀλλ' αἱ πεποιθήσεις των ἀτυχῶς δὲν εἶνε ἀγαθὰ, δὲν εἶνε ἄμοιροι κομματικῶν παθῶν.

Εἶμεθα ἡσυχοὶ. Ὅτε κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐλληνικὸν Κοινοβούλιον ὡς βουλευτῆς μεταναστῶν Κρητῶν, ἐθεώρησα ἑμαυτὸν εὐτυχῆ, διότι τυχαίως συνέπεσε νὰ λάβω μέρος εἰς ἐθνικὰς ἀποφάσεις. Οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος καὶ λαβόντες μέρος εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ 1843 ἔθεσαν ὄρον, ὅτι «ἄνευ τῆς παρουσίας ἀντιπροσώπων μεταναστῶν δὲν δύναται ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ν' ἀποφασίσῃ περὶ ἐθνικῶν συμφερόντων, ἄνευ συμπράξεως ἐκείνων, ὧν αἱ ἐπαρχίαι θ' ἀγωνισθῶσι πρὸς τέλεσιν τῆς ἐθνεγεργσίας.» Ἄν, κύριοι βουλευταὶ, δὲν ἤμαί ἀντάξιός τῆς μεγάλης αὐτῆς τιμῆς, οὐχ ἤττον τὰ πάντα παραδίδω, καὶ ψυχὴν καὶ καρδίαν, εἰς τέλεσιν αὐτῆς τῆς μεγάλης ιδέας. Εἶπον ὅτι ἐθεώρησα ἑμαυτὸν εὐτυχῆ εἰσελθόντα εἰς τὸ Κοινοβούλιον, καθ' ἣν ὥραν ὠπλίζετο ἡ Ἑλλάς, καὶ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐνθους συνέρρε με σημαίας ἐθνικὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν νὰ τεθῆ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως. Εὐρέθην κ' ἐγὼ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Μακεδονίας, καὶ παραπλεύρως τῆς σημαίας τῶν πατριωτῶν μου ἔβλεπόν τινας πλησίον μου ἀντιφρονοῦντας τῇ Κυβερνήσει, καὶ φωνάζοντας: πόλεμος! πόλεμος! Μακεδονία! Μακεδονία! ὡς νὰ ὑπέθετον ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε τὸν πόλεμον, ἢ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ πέσῃ.

θορυβωδῶς καὶ ὀχλαγωγικῶς αὐτὰ. Οὐδένα τότε ἤκουσα ἀντιφρονοῦντα· ἤδη μετὰ ἕξ μῆνας, μετὰ τόσας θυσίας τῆς ἐλευθέρως καὶ δούλης Ἑλλάδος, ἀνέρχονται εἰς τὸ βῆμα πολλοὶ ἐκ τῆς ἀντιπολιτεύσεως λέγοντες· «προσέξατε μὴ διὰ τῶν ἀπερισκέπτων ἀποφάσεών σας ἐνταφιάσετε τὸν Ἑλληνισμόν.»!! Δὲν ἔχουν ἄρα δίκαιον ν' ἀγανακτοῦν τινες, ἀκούοντες ἄνευ ἀφορμῆς τοιαύτης σκληρὰς λέξεις;

Κύριοι βουλευταί! Εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβω μέρος εἰς τὰς συζητήσεις, ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν ἀποστολήν μου καὶ τὴν ὑποχρέωσιν παρρησίας νὰ δηλώσω τὸ ἑμαυτοῦ καὶ τὸ τῆς πατρίδος μου Κρήτης φρόνημα. Πρὶν δὲ δηλώσω τοῦτο, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως εἰσὶν ἀόριστα καὶ ἀντιφατικά. Τί θέλετε νὰ εἴπη ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ἐρωτώμενος παρά τινων τῆς ἀντιπολιτεύσεως βουλευτῶν, τί ἔχει, καὶ τίνος ἄλλου ἔχει ἀνάγκην; Τί ἐννοοῦν ἐρωτῶντες τὸν πρωθυπουργόν, μετὰ ποίων πρέσβων ὁμιλεῖ καὶ δὲν ὁμιλεῖ, τί ἠξέυρει παρὰ τῶν Αὐλῶν, ποία Δύναμις εἶνε καὶ ποία δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ; Τί ἐννοοῦν λέγοντες, ὅτι ὁ δεῖνα πρέσβυς δὲν τοῦ ὁμιλεῖ, ὅτι ἡ Ἐφημερὶς τῆς Βορείου Γερμανίας, ἀνήκουσα εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Βίσμαρκ, διαρρήδην ἐκφράζεται, ὅτι ὁ Βίσμαρκ δὲν εὐνοεῖ τὸν πρωθυπουργόν τῆς Ἑλλάδος; Λοιπὸν, ἀφοῦ ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας δὲν σοὶ ὁμιλεῖ, κ. πρωθυπουργέ, ἀφοῦ ὁ Βίσμαρκ διάκειται δυσμενῆς, ἄρα νὰ πέσης καὶ νὰ παραδώσης τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτοὺς, νὰ τελέσωμεν τὴν ἐθνεγεργίαν μὲ τὴν εὐνοίαν αὐτῶν. Εὐτυχῶς

ταῦτα ἐλέχθησαν παρ' ἐκείνου, ὅστις ἦτο μὲν θιασώ-
της τῆς μεγάλης ἰδέας, ἀλλ' ἤδη ἐγήρασεν.

Μεταβαίνω εἰς ἕτερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἡ ἀντι-
πολίτευσις κατὰ πρῶτον ἤδη παρεισάγει, ὅπως ρίψη
μομφὴν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ δὲ ζήτημα εἶνε, διὰ
τί ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν διέταξε τὸν
ἐλληνικὸν στρατὸν, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς στάσεως
τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, νὰ καταλάβῃ τὴν Ἐλασ-
σῶνα καὶ τὰ Ἰωάννινα; — Διὰ τί ὁ ὑπουργὸς τῶν
Ναυτικῶν δὲν διέταξε τὸν ἐλληνικὸν στόλον νὰ ἐμ-
φανισθῇ εἰς τὴν Κρητικὴν θάλασσαν καὶ νὰ κυριεύσῃ
τὴν Κρήτην; — Εἶπον, ὅτι κατὰ πρῶτον ἐπικαλεῖται
ἡ ἀντιπολίτευσις τοῦτο. Εἶνε ἀληθές, ὅσον ἐνθυμοῦ-
μαι, ὅτι πρῶτος ὁ κ. Ζυγομαλᾶς, προκληθεὶς εἰς τὴν
ἀρχὴν τῆς ἐκτάκτου Συνόδου νὰ δηλώσῃ διὰ τί πα-
ρητήθη τῆς θέσεως τοῦ ὑπουργοῦ, ἀμέσως ἔδωσε λό-
γον εἰπὼν, ὅτι δύο εἰσὶν οἱ λόγοι: πρῶτον, διότι δὲν
συνεφώνησε μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν
περὶ σχεδίου διετοῦς θητείας, καὶ δεύτερον, διότι
ἔμεινε μειονοψηφῶν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ὀφεί-
λει νὰ δράσῃ ἀμέσως καταλαμβάνουσα τὴν Ἐλασ-
σῶνα καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ὅτε ταῦτα εἶπεν ὁ κ. Ζυγο-
μαλᾶς, οὐδεὶς υἱοθέτησε τὴν γνώμην του, καὶ ἔκτοτε
ἀπεσιωπήθη. Ὁ κ. Ζυγομαλᾶς εἶνε παρὼν καὶ δύνα-
ται νὰ ἐξηγηθῇ.

Διατελοῦντα ἔτι ὑπουργὸν τὸν ἠρώτησα, ἂν πρό-
κειται νὰ ἐν γήσωμέν τι διὰ τὴν Κρήτην· αὐτὸς δ' ἀ-
πήντησέ μοι, ὅτι πρέπει καὶ ἀμέσως· ἀλλ' ἐνῶ ἤμην
κατειλημμένος ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, αἴφνης
μεταβάλλεται σχέδιον ἡσυχίας μὲν πρὸς νότον, ἐτοι-

μασιῶν δὲ πρὸς βορρᾶν. Ὅφείλω, κκ. βουλευταὶ, νὰ ὁμολογήσω, ὅτι πολλὰς ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς τοὺς συμπατριώτας μου ἢ οἰκογένεια τοῦ κ. Ζυγομαλά κ' ἐν Κρήτῃ κ' ἐν Ἑλλάδι· ὁ εἷς ἀδελφός του ἐφονεύθη, ὁ ἕτερος ἀδελφός του ὑπηρέτησε πατριωτικῶς τὴν Κρήτην ὡς πρόξενος, ὁ πατήρ του πάντοτε ἦτο ἄρωγός εἰς τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ Κρήτας, καὶ ὁ βουλευτής τοὺς Κρήτας θεωρεῖ ὡς συγγενεῖς του, οὐδέποτε ἀρνηθεὶς τὴν συνδρομὴν του. Πρὸς αὐτὸν λοιπὸν προσέφυγον, μετ' αὐτοῦ ἤθελον νὰ ἐξηγηθῶ. Ἄτυχῶς ὅμως καὶ οὗτος καὶ ἄλλοι μετέβαλον γνώμην, δι' οὓς λόγους αὐτοὶ γνωρίζουσιν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Κρήτη δὲν δυσκολεύεται νὰ ἐπαναστατῆ, δυσανασχετεῖ ὅμως ἂν διατηρῆ τὴν ἐπανάστασιν ἔχουσα ἀνάγκην τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων.

Ἐὰν ἄλλοτε διετήρησε τὴν ἐπανάστασιν, ἐὰν ἐπὶ τριετίαν ἀπησχόλησε 90 χιλιάδας στρατοῦ τοῦ Ὁμέρ, τοῦτο κατῴρθωσε, διότι εἶχε τροφὰς καὶ πολλὰ ἄλλα μέσα. Ἦδη ὅμως ἐστερεῖτο πολλῶν, καὶ ἄνευ αὐτῶν ἠδύνατο μὲν νὰ ἐπαναστατήσῃ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπανάστασιν νὰ διατηρήσῃ, ἐκτὸς ἂν ἐπρομηθεύετο ἀμέσως τὰ χρειώδη διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἐμείνε λοιπὸν τὸ κρητικὸν ζήτημα μετέωρον, διότι ἡ Ἑλλάς ἐστρεψε εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ οὐχὶ πρὸς μεσημβρίαν.

Ἐπανέρχομαι, κύριοι βουλευταὶ, μετὰ τὴν γενικὴν παρέχβασιν, ἐπανέρχομαι εἰς τὴν δῆλωσιν τῆς πατρίδος μου.

Ἡ Κρήτη θὰ παρακολουθήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἅμα αὕτη κηρύξῃ τὸν πόλεμον ὡς Κράτος ἀνεξάρτητον.

Ὁ πόλεμος αὐτῆς εἶνε πόλεμος ἐθνικός, εἶνε πόλεμος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς· δὲν εἶνε ἀπλῶς πόλεμος τῶν εἰς τὰ σύνορα ἐστρατοπεδευμένων, ἀλλὰ τῶν Κρητῶν, τῶν Σαμίων, τῶν Χίων, τῶν Μακεδόνων, τῶν Κασσιωτῶν καὶ ὄλων τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων. Ἄφετε τὰς λέξεις, ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἐνταφιάσῃ τὴν Ἑλλάδα· αἱ λέξεις αὗται ἀρμόζουσι εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς ἀντιπροσώπους τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος. Ποτέ, ποτέ δὲν πιστεύω, ὅτι ἔχετε ἐντολὴν ν' ἀποθαβρύνετε τοὺς ἐν τῇ δουλείᾳ Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἐπὶ 60 ἔτη περιμένουν παρὰ τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος νὰ ὑψώσῃ καὶ αὖθις τὴν σημαίαν τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῆς Ἁγίας Λαύρας. Κυβέρνησις προπαρασκευάζουσα τὴν Ἑλλάδα ἐργάζεται καὶ διὰ τοὺς πόρους τοῦ πολέμου καὶ διὰ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις. Αὐτὴ ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην· εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην, καὶ ἐὰν δὲν ἐργασθῇ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ τὴν κρεμάσωμεν! Τί κατάστασις εἶνε αὕτη; τί φόβος ἐκυρίευσεν τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὅτι θὰ χαθῶμεν; Καὶ ἀπορῶ μὲ τὸν κ. Λομβάρδον, ὅστις ἄλλοτε ἐπέλετο εἰς Ἰταλίαν ὡς ἀπόστολος τῆς ἐλληνικῆς ἐξεγέρσεως, καὶ ἤδη ἀπεθαβρύνθη καὶ ἐτοιμάζει τὰ σάβανα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐγήρασεν, ὡς ὁ ἴδιος εἶπε (ἰλαρότης).

Λοιπὸν ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος μου, ἡ ὁποία προσέφερε πολλὰ θύματα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνώσεως, ἡ ὁποία καὶ νῦν προσφέρεται νὰ συναγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς δούλης Ἑλλάδος, ἡ ὁποία αὐτὴν τὴν ὥραν ἀποκρούει περιφρονητικῶς προτάσεις τῶν δορυκτητῶρων

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

της τοῦ νὰ ἔχη τὰ πάντα, ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως, ἡ ὁποία καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸ 1867 ἀπέκρουσεν ὁμοίας προτάσεις τοῦ βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ, μεταβάντος ἐπὶ τούτῳ εἰς τὰ ἐμπόλεμα στρατόπεδα, ἡ ὁποία ὑπερηφάνως ἀπέρριψε τὴν προταθεῖσαν προστασίαν Δυνάμεως ἀγαπώσης τὰ θολὰ νερά, καὶ ἡ ὁποία τέλος ἀπέπεμψε τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ πολεμῶσιν οἱ ὀπλίται Κρητες ἐλευθεριώτερον, — ὦ! πόσα πτώματα γυναικοπαίδων εὐρέθησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν παρακειμένων νήσων Μήλου, Ἴου, Ἀμοργοῦ κλ., προτιμησάντων νὰ πνιγῶσι παρὰ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς αἰμοβόρους κατακτητὰς! — καὶ σεῖς σκέπτεσθε καὶ καχίζετε τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἐγκαίρως δὲν ἔδωκε στρατιωτικὰς στολὰς εἰς τοὺς ἐπιστράτους, διότι δὲν ἔδωσεν ἕν βραχί εἰς ἕνα στρατιώτην (εὔγε! εὔγε! Χειροκροτήματα). — Λοιπὸν, σᾶς παρακαλῶ, μὴ ἀποθαρρύνετε τὸν κόσμον, λέγοντες χάνεται ὁ Ἑλληνισμός.

Ἐπαναλαμβάνω, κύριοι βουλευταί, νὰ κηρύξω εἰς τὸ ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον ἐκ μέρους τῆς πατρίδος μου Κρήτης, ὅτι θέλει παρακολουθήσει τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἅμα κηρύξη αὕτη τὸν πόλεμον (εὔγε! εὔγε! Χειροκροτήματα).

Δὲν ἔχομεν, λέγουν, φίλους οὔτε κυβερνήσεις, οὔτε λαούς. Ναί, ἀλλὰ μὴ ἄρα εἶχομεν κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος; Τὰ ἥρωικά ὅμως κατορθώματα τοῦ Παπανικολῆ, τινάξαντος εἰς τὸν ἀέρα Τουρκικὸν δίκροτον πλησίον τῆς Ἐρεσσοῦ, τοῦ Κανάρη, πυρπολήσαντος τὴν Τουρκικὴν ναυαρχίδα πλησίον τῆς Χίου, τῆς φρουρᾶς τῶν Ψαρῶν καὶ τοῦ Μεσολογγίου,

ἐξέστησαν τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδοὺ λαοὶ καὶ κυβερνή-
σεις ὑπερασπισταὶ ἡμῶν.

Χθὲς ἀκόμη ἡ φρουρὰ τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου καὶ
τὰ ἐν αὐτῇ γυναικόπαιδα ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια
αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν παρεδόθησαν. Ἐκ τῶν ἔργων λοιπὸν
ἡμῶν οἱ φίλοι καὶ οἱ σύμμαχοι (εὖγε! εὖγε! Χειρο-
κροτήματα).

Λ Ο Γ Ο Σ Γ'.

*Περὶ ἀποπομπῆς τοῦ ἐν Κρήτῃ προξένου τῆς Ἑλλάδος
Γεωργίου Ζυγομαλά.*

Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἐξ Αἰγίου βουλευτοῦ κ. Μεσ-
σηνέζη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν κ. Δηλι-
γιάννην « ἂν ὁ ἐν Χανίοις πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἀ-
ποπέμπεται ἔνεκα ἐπαναστατικῶν ὑποκινήσεων » ἀ-
παντᾷ οὕτω ὁ κ. πρωθυπουργός·

Δ η λ ι γ ι ἄ ν η ς: Ἡ ὑπηρεσία δὲν ἐπιτρέπει νὰ
δώσω τὰς δεούσας πληροφορίας.

Ὁ δὲ βουλευτὴς τῶν ἐν Ἀδάμαντι Κρητῶν λαβὼν
τὸν λόγον ὁμιλεῖ ὡς ἐξῆς·

Ξ ε ν ο υ δ ἄ κ η ς. Δὲν ἤξεύρω κατὰ πόσον ἔχον-
ται ἀληθείας αἱ ἀποδιδόμεναι ἐπαναστατικαὶ ἐνέρ-
γειαὶ εἰς τὸν κ. Γ. Ζυγομαλᾶν. Πιστεύω ὅμως, ὅτι
ὁ κ. Ζυγομαλᾶς, κάτοχος παιδείας καὶ πείρας, δὲν
ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν ν' ἀνησυ-
χῇ. Οἱ Κρήτες δὲν ἔχουν ἀνάγκην προτροπῶν νὰ ἐξε-

γερθοῦν· δὲν γίνονται ὄργανα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἀπέκρουσαν πολλάκις, μὲ ἀκαταλογίστους ζημίας, προστασίαν μεγάλης Δυνάμεως. Ὅταν θέλουν νὰ ἐπαναστατήσουν, δὲν περιμένουν ὁδηγίας ἀπὸ τοὺς προξένους τῆς Ἑλλάδος. Ἐνίοτέ τινες ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἀπεθάρρυναν τοὺς Κρητας, καὶ τολμῶ εἶπειν, ἐδιαίρεσαν αὐτοὺς, ἀναγνωρίζοντες αὐτοχειροτονήτους ἐπιτροπὰς, ὡς ἀτυχῶς γίνεται κ' ἐν Ἑλλάδι. Αἱ ἐπιτροπαὶ, ἐν ἐπαναστατικῇ ἐποχῇ, πρέπει νὰ διορίζονται ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν, ἀρμοδίαν νὰ ἐκλέγη τὰ κατάλληλα πρόσωπα.

Πρέπει νὰ μάθῃ καὶ ἡ Πύλη καὶ ἡ Ἑλλάς, ὅτι τὸ εὐγενὲς καὶ πατριωτικὸν αἶσθημα τῶν Κρητῶν εἶνε ἔμφυτον καὶ οὐχὶ τεχνητὸν ἢ ἰδιοτελές· τοῦτο ἀπεδείχθη καθ' ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις. Οἱ Κρητες δὲν ἐζήτησαν βελτίωσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, ὅπως λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ πρόξενοι ἢ ἐπιτροπαὶ νὰ προτρέψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔνωσιν. Οἱ Κρητες ἀπὸ τοῦ 1821 ἐξακολουθοῦν τὸν μέγαν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα, τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην τὴν ἔνωσιν ἐπιδιώκοντες. Οἱ Κρητες πολεμοῦν, διότι ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, μεθ' ἧς ἐπολέμησαν ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ θὰ πολεμοῦν. Μωροὶ εἰσιν οἱ πιστεύοντες, ὅτι οἱ Κρητες θὰ ἡσυχάσουν πρὶν ἰδῶσι τὴν τελείαν αὐτῶν ἀποκατάστασιν.

Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀποπέμπεται ἀπὸ τὴν Κρήτην, καὶ μάλιστα ὁ κ. Ζυγομαλαῆς, τὸν ὁποῖον οἱ Κρητες θεωροῦν ὡς συμπατριώτην καὶ προστάτην αὐτῶν. Ἡ οἰκογένεια, κύριοι βουλευταὶ, τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Ζυγομαλαῆ εἶνε σεβαστῆ εἰς ὅλην τὴν

Κρήτην διὰ τὰς πολυειδεῖς εὐεργεσίας τῆς καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ προξένου Ἰωάννης ἐφονεύθη πολεμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης· ὁ ἕτερος ἀδελφὸς του Ἀντώνιος καὶ συνάδελφος ἡμῶν βουλευτῆς παρέχει τὴν προστασίαν του εἰς πάντα Κρήτα, χωρὶς νὰ φεισθῆ κόπου καὶ χρημάτων. Εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ μένωσιν ἀπαθεῖς οἱ Κρήτες, ἂν ὁ Γενικὸς Διοικητῆς ἤθελε τολμήσει νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν κ. Ζυγομαλά;

Ὅθεν ἄς μὴ ἀνησυχῶσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι ὁ πρόξενός μας θ' ἀποπεμφθῆ. Ἡ Κυβέρνησις, εἶμαι βέβαιος, θὰ ἐξομαλύνῃ διπλωματικῶς τὴν μεταξὺ τοῦ προξένου καὶ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ διαφορὰν, χωρὶς ν' ἀναγκασθῆ ν' ἀνακαλέσῃ αὐτόν. Ἡ ἀνάκλησις, κύριοι, εἶνε ὑποχώρησις, καὶ ἡ ὑποχώρησις ἀπαρέσκει εἰς τοὺς Κρήτας. Ἡ ἀνάκλησις τοῦ ἄλλοτε προξένου κ. Μαυροματάτου κατ' αἴτησιν τῆς Πύλης ἐπροξένησε βαθεῖαν λύπην εἰς τοὺς Κρήτας. Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν ὑποχωροῦντες, θὰ φθάσωμεν εἰς ὑποταγὴν.

Ἐκαχοσυνηθίσαμεν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου ν' ἀξιοῖ παρ' ἡμῶν ὅ,τι ζημιοῖ καὶ ταπεινοῖ τὴν πατρίδα μας. Ἡμεῖς δεχόμεθα ἀμέσως ὄντινα αὐτὴ διορίσῃ πρέσβυν ἢ πρόξενον· ἐκείνη ὁμῶς, ἐὰν θέλῃ καὶ ὅταν θέλῃ, ἐκδίδει τὰ ἐκτελεστήρια. Τὸ περὶ ἰθαγενείας ζήτημα κατήντησε Γόρδιος δεσμός. Ἀποφεύγει τὴν λύσιν, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῆς ἰθαγενείας τοῦ ἀτόμου.

Τὰς μεταξὺ ὑπηκόων Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν διαφορὰς ἐξομαλύνομεν διὰ τῶν ξένων προξένων,

διότι ἡμεῖς εἴμεθα ἀσθενεῖς. Πρὸς τί λοιπὸν οἱ προξενικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ οἱ διορισμοὶ τῶν προξένων εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅταν δὲν ἔχωμεν ἀρκοῦσαν δύναμιν νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῶν προξένων μας; (προσοχή). Δὲν προσεβλήθη πολλάκις ἡ σημαία μας, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἰκανοποίησιν; Ἐχομεν ὑπηκόους ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ ἐμμένοντας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν μὲ ζημίαν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἐὰν θέλωμεν, καὶ πρέπει νὰ θέλωμεν, ἡ σημαία τοῦ 1821 νὰ ἴσταται ὑψηλὰ καὶ νὰ κυματίζῃ ὑπερφάνως ὡς εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, πρέπει νὰ ἦμεθα ἰσχυροὶ (ἐπιδοκιμασίαι). Πρέπει νὰ χαράξωμεν περὶ τὸ στόμιον τοῦ τηλεβόλου, ὡς οἱ Ἄγγλοι, ὁ Θεὸς καὶ τὸ δίκαιόν μου (εὐγε!). Χανόμεθα εἰς ἀτελευτήτους διοργανισμοὺς καὶ συζητήσεις, ἀφίνοντες τὸν φυσικὸν ἐχθρόν μας νὰ πιέζῃ καὶ ν' ἀδικῇ τοὺς ἐν τῇ δουλείᾳ ἀδελφούς μας. Ὁ γενικὸς πολιτικὸς κώδηξ τῆς ἐποχῆς εἶνε ἡ ἰσχύς (ἐπιδοκιμασίαι). Ἀντιμετωπίσωμεν λοιπὸν τὸν ἐχθρόν, διὰ νὰ μὴ μᾶς ὑβρίζῃ. Μετὰ τῆς Τουρκίας οὔτε εἶχομεν, οὔτε θὰ ἔχωμεν φιλίαν. Ἀδύνατοι καὶ δεῖλοι, θὰ ἔρπυωμεν εἰς τὰς αὐθαρέτους ἀξιώσεις αὐθάδους πασσᾶ. Θέλομεν Κεβέρνησιν πολεμικὴν, διότι πολεμούμεθα· θέλομεν Κυβέρνησιν ἀνταξίαν τοῦ προορισμοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Λ Ο Γ Ο Σ Δ'. (*)

Πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς συκοφαντουμένης Κρήτης.

Κύριοι βουλευταί! Πρὸ τινων ἡμερῶν παρεκάλεσα τὸν κ. ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν νὰ δηλώσῃ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κοινοβούλιον, ἂν ἔλαβε τὴν ἀπὸ β. Μαΐου ε. ε. ἐπίσημον ἀπόφασιν περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος τῶν χριστιανῶν πληρεξουσίων, καὶ τί ἔπραξεν, ὁ δὲ κ. ὑπουργὸς δὲν ἀπῆντησε, ἔνεκα, φαίνεται, τῆς ὑπηρεσίας.

᾽Ωφειλον, κύριοι βουλευταί, νὰ ἐρωτήσω, διότι ἡ ἡσυχία τῆς πατρίδος μου, εἰς τὰ τελευταῖα περὶ τὸν Αἴμιον συμβάντα, παρεξηγήθη οὐ μόνον ἀπὸ δημοσιογράφους τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ κ. Γλάδστον, ὑποστηρίζων τὸ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἰρλανδίας νομοσχέδιόν του, εἶπεν· «ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ, καίπερ ὑπὸ »ἀτελῆ ὄργανισμὸν, ἐδοκιμάσθη ἐπιτυχέστατα ἡ αὐ- »τονομία. Ἐπὶ τῆς Κρήτης, ἦν πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἡ »Τουρκία ἐφαίνετο σχεδὸν ἀπολέσασα, ἡ χαλάρωσις »τῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν δεσμῶν ἐβελτίω- »σε τὰ μέγιστα τὰς πρὸς τὸν σουλτάνον σχέσεις »(γέλωτες). Δὲν ἐγένετο νέα ἐπανάστασις. — μία »φωνή: ὑπάρχει χρο ν ί α ἐ π α ν ά σ τ α σ ι ς. Χρο- »νία ἐπανάστασις! (ἐπευφημία τῆς ἀντιπολιτεύσεως). »Ἀλλὰ δὲν καταβάλλεται φόρος; Πότε ἐγένετο ἀ- »νάγκη νὰ κληθῶσι τουρκικὰ στρατεύματα πρὸς κα- »ταστροφὴν ἀνταρσίας!!!»

(*) Ὁ λόγος οὗτος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ Γ. Ἐνουδάκη, ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τῆς Νέας Ἐφημερίδος.

Ὁφειλον, λέγω, κύριοι βουλευταί, νὰ ἐρωτήσω τί ἐπραξεν ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, λαβὼν τὴν ἀπόφασιν τῶν πληρεξουσίων τῆς Κρήτης· διότι εἰκάζω, ὅτι οὐδὲν ἐπραξεν· ἄλλως δὲν ἤθελεν ἀδικεῖσθαι τόσον σκληρῶς ἢ μηδέποτε παύσασα νὰ ἐπαναστατῆ Κρήτη, μὴ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ σουλτάνου. Ἐπιφυλάσσομαι ἄλλοτε νὰ εἶπω ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τούτῳ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ ὁ κ. ὑπουργὸς καὶ δὲν τὸ ἐπραξεν.

Ὁ κ. Γλάδστων, μάρτυς τόσων ἐπαναστάσεων, τόσων ἀγῶνων, τόσων θυσιῶν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του, εἰπὼν, ὅτι ἡ Κρήτη εἶνε εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν αὐτονομίαν της, ἠδίκησε καὶ ἑαυτὸν, ὡς φιλέλληνα τοῦλάχιστον, καὶ τοὺς Κρήτας. Ἡ Κρήτη δὲν κατέθεσε τὰ ὄπλα της· ἡ Κρήτη δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπαναστατῆ, καὶ δὲν θὰ παύσῃ ἐφ' ὅσον εἶνε ὑπὸ τὸν σουλτάνον.

Ἐλησμόνησε, φαίνεται, ὁ κ. Γλάδστων, ὅτι ἡ ἐν Χαλέπα σύμβασις τοῦ 1868 μεταξὺ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ σουλτάνου περὶ αὐτονομίας ἐγένετο ὑπὸ τὸ κράτος 90,000 στρατοῦ, 36 πολεμικῶν ἀτμοπλοίων, καὶ ἰδίως τῆς στερήσεως τροφῶν; Ἡ Κρήτη ἠγωνίζετο, ὅτε τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου ἐχειραφέτει πολλοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, μηδὲν λαμβάνον ὑπ' ὄψει τοὺς ἀγῶνας τῆς Κρήτης!

Ἡ Κρήτη, κύριοι βουλευταί, ἔνεκα σπουδαιότερον ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ συμφερόντων δὲν ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διεκδικήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπὶ τὴν δουλείαν χωρῶν, ἐπεφυλάχθη ὅμως νὰ παρασουλθήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἴδου διὰ τί ἠσύχασε, καὶ οὐχί

διότι εἶνε εὐχαριστημένη κατὰ τὸν κ. Γλάδστωνα. Ἄς πεισθῇ ὁ φιλέλληνας πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας, παρ' ἧς ἐξαρτᾶται ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κρήτης, ἄς πεισθῇ αὐτὸς καὶ ἡ Εὐρώπη, ὅτι ἡ Κρήτη προτιμᾷ νὰ πνιγῇ εἰς τὸ αἷμά της, παρά ν' ἀθετήσῃ τὸν ὄρκον της. Ἡ Κρήτη, κύριοι βουλευταί, ἐφ' ὅσον εἶνε εἰς τὴν δουλείαν, θὰ γεννᾷ στρατιώτας καὶ οὐχὶ πολίτας. Ἡ Κρήτη δὲν θέλει διακόψει τὰς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐπαναστάσεις· καὶ ἐὰν ἐγκαταλειφθῇ παρὰ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος, αὐτὴ δὲν θέλει ἐγκαταλείψει τὴν Ἑλλάδα (εὖγε! εὖγε!). Καὶ ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἡσυχάσῃ, ἡμεῖς δὲν θέλομεν, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, νὰ τὴν ἀφήσωμεν νὰ ἡσυχάσῃ.

Πρὸς ὑμᾶς στρέφω τὸν λόγον, κ. πρωθυπουργέ. Ἴδὲ τὴν Κρήτην πάνοπλον περιίπταμένην ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐλληνικοῦ βουλευτηρίου, κρατοῦσαν μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὴν σημαίαν τῆς ἐνώσεως ἀναπεπταμένην, καὶ μὲ τὴν ἄλλην ζητοῦσαν ἀρωγὴν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ διαρρήξῃ τὰ δεσμά της. Τάχθητι ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτὴν, κ. Τρικούπη· αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθὴς δόξα, καὶ οὐχὶ ἡ τετριμμένη ὑπηρεσία (ἐπευφημῖαι).

Ὑπὸ τὴν πολεμικὴν σημαίαν ἐπλάσθησαν καὶ ἀνεδείχθησαν οἱ μεγάλοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες· ἐν πολέμῳ διακρίνεται ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ πατριωτισμὸς, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν προσωπικὴν πολιτικὴν. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει ἡ ἀρχαία καὶ νεωτέρα ἱστορία (ἐπιδοκιμασία).

Εἰς ποίαν ἐποχὴν ἡ πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης ἐφάνη εὖνους εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος; Δὲν μετεμελήθη ἡ Ἀγγλία διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Τουρ-

κικοῦ στόλου ἐν Ναβαρίνω, ἀποκαλέσασα αὐτὴν ἀπαίσιον γεγονός; Κατὰ τὸ 1849, διερχόμενος ἐντεῦθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Κάνιγκ, εἶπε πρὸς τὸν στρατηγὸν Καλέρην, ἐρωτήσαντα περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς δούλης Κρήτης· «Εἰς τὰς ἰδίας ὑμῶν δυνάμεις νὰ βασιζέσθε, » καὶ ἡ ἐπιμονὴ γεννᾷ τὴν συμπάθειαν ὡς εἰς τὸν » πρῶτον ἀγῶνα.»

Τὰ μεγάλα Κράτη ἐργάζονται νὰ κατακτήσωσι, οὐχὶ καὶ νὰ ἐλευθερώσωσι. Μὴ λοιπὸν παρ' αὐτῶν περιμένωμεν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Ἄφετε τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν. Οἱ περὶ τὴν προσωπικὴν πολιτικὴν ἀσχολούμενοι, διὰ νὰ τηρήσωσι τὴν ἐξουσίαν ἢ ν' ἀνέλθωσιν εἰς αὐτήν, μικροὶ εἰσι καὶ μικρότεροι θ' ἀποθάνωσι. Πόσοι ἤλθον καὶ παρῆλθον ὑπουργοὶ καὶ πρωθυπουργοὶ, καὶ ὅμως κοιμῶνται ἐκεῖ τὸν αἰώνιον ὕπνον, γνωστοὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὀνόματος! (συγκίνησις)

Μὴ λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἄπληστον πολιτικὴν τῆς Εὐρώπης περιμένετε· μὴ ματαιοπονῆτε εἰς εὐμεταβλήτους ὀργανισμοὺς, οὓς ἀπὸ 60 ἔτη δὲν κατωρθώσατε νὰ σπερεώσητε, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν γενναιότητα.

Οἱ Βούλγαροι, παρασπόνδως μάλιστα, ζητοῦν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα, καὶ ἡμεῖς συζητοῦμεν, ἂν πρέπει νὰ δώσωμεν χεῖρα βοήθειας εἰς τὴν ἀπειλουμένην Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν πολεμοῦσαν Κρήτην!

Οἱ Ῥουμοῦνοι καὶ οἱ Σέρβοι κατάρθωσαν νὰ ἐνωθῶσι καὶ νὰ ἐλευθερωθῶσι, καὶ ἡμεῖς ἐρίζομεν ποῖος νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν (προσοχή).

Ἐκεῖνοι αὐτοβούλως ἐργάζονται πρὸς τὴν ἐθνικὴν δόξαν, καὶ ἡμεῖς περιμένομεν συμβουλὰς ἀπὸ τοῦς πρέσβεις τί νὰ πράξωμεν! Οἱ παρὰ τῶν ξένων προσδοκῶντες δὲν ἔχουν ἰδίαν θέλησιν, δὲν ἔχουν ἐθνικὸν φρόνημα. Ἡ Ἰταλία ἀνέστη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς θυσιῶν πρῶτον, καὶ κατόπιν διὰ τῶν τῆς Γαλλίας. Ἐὰν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς αὐτοβούλως δὲν ἐγερθῆ, μάτην παρ' ἄλλων προσδοκᾷ (ἐπιδοχιμασίαι). Ὅσον ἀναβάλλει τὸν περὶ τῶν πάντων ἀγῶνα, τόσο μαραίνεται καὶ ἔξασθενεῖ. Μᾶς ἀπειλεῖ ἡ Εὐρώπη, ὅτι θὰ ἐπεμβῆ ἐνόπλως· εἶνε δόξα μας· θὰ σταματήσωμεν ὑπέικοντες εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἐπανέλθωμεν. Ἄς πιθηκίσωμεν τέλος πάντων ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων. Τοιαύτη ἦτο ἡ τύχη τῆς παρούσης γενεᾶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος!

Ἡ Κρήτη πλειστάκις σᾶς ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ ἐγερθῆτε, καὶ ἠρνήθητε νὰ δώσητε χεῖρα πολεμικὴν, φοβούμενοι τὴν Εὐρώπην. Ἐχετε ἀκόμη καιρὸν νὰ τὴν καταλάβητε. Διὰ τί περιμένετε; (ἐπιδοχιμασίαι). Πανταχόθεν βλέπω τὴν διαίρεσιν ἄνω καὶ κάτω, καὶ φοβοῦμαι μὴ μάτην ὁμιλοῦμεν καὶ ἐργαζόμεθα. Προσέξατε τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Κρήτην. Ἐὰν αἱ Ἑλληνικαὶ αὗται χῶραι κατακτηθῶσιν, ἡ νῦν Ἑλλάς ἀπώλετο (προσοχή).

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ὁμιλίαν τοῦ Ξενοῦδάκη ὁ βουλευτὴς Ἀττικῆς κ. Α. Ζυγομαλᾶς προσέθηκε τὰ ἑξῆς·

Ζυγομαλᾶς. Καθῆκόν μου, κ. Πρόεδρε, θεωρῶ νὰ παρατηρήσω καὶ ἐγὼ τὰ ἑξῆς. Εἶπεν ὁ κ. συνάδελφος μου, ὅτι ἤκουσε παρ' ἄπονα, διότι ἡ Κρήτη δὲν ἐκινήθη, διότι ἡ Κρήτη κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς

Ἑλλάδος δὲν ἔδειξεν ὅτι ἐξεγείρεται καὶ αὐτή. Ἐν Ἑλλάδι οὐδὲν τοιοῦτο παράπονον ἠδύνατο ν' ἀκουσθῆ. Οἱ ξένοι, καὶ ἰδίως οἱ ἔχοντες συμφέρον, δύνανται νὰ ὑβρίζωσι καὶ νὰ συκοφαντῶσι τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οὐδεὶς τοὺς πιστεύει. Ὅφειλω νὰ δηλώσω ἐνταῦθα ἐπισήμως, ὅτι ἡ Κρήτη δὲν ἔπραξε τὸ πατριωτικὸν καθήκον αὐτῆς, δὲν αἰματοκυλίσθη, μόνον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τοῦ 1841, τοῦ 1867 καὶ τοῦ 1878. Ἡ Κρήτη, ἡ ἡρωϊκὴ μεγαλόνησος τῆς Μεσογείου, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἄλλοτε ἔπραξαν τὸ καθήκον των, καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίστασιν δὲν ἔμειναν ἀργοί. Ἡ Κρήτη ὁμόθυμος, ἅμα ἠκούσθη τὸ πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων, ἠγέρθη σύσσωμος καὶ ἐπρότεινεν ὅ,τι ὤφειλε νὰ προτείνῃ, καὶ ἐζήτησεν ὅ,τι ὤφειλε νὰ ζητήσῃ. Ὁ πατριωτισμὸς, ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἔρως, μένει ἀμείωτος εἰς τὴν μεγαλόνησον ἐκείνην. Δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ αἰτησις αὐτῆς. Δεσμοὶ μᾶλλον ἐτέθησαν εἰς τὴν μεγαλόνησον ἐκείνην· δὲν γνωρίζω διὰ ποῖον λόγον. Δὲν γνωρίζω ἀκόμη τὸν ὑπεύθυνον, δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται ἀκόμη νὰ γνωρίζω τὸν ὑπεύθυνον· ἐλπίζω ὅμως, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, καὶ ταχεῖα, καθ' ἣν ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὴν δουλείαν τῆς Κρήτης καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀτυχίαν τὴν ἐθνικὴν πρέπει νὰ καταδειχθῆ παρὰ τῶν ἀρμοδίων· ἀλλ' ἕως τότε πρέπει, κ. Πρόεδρε, νὰ μὴ συκοφαντῆται ὀλόκληρος λαὸς ἡρωϊκῆς ἀλλὰ δούλης ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, ὅστις καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίστασιν ὑπῆρξεν ἀνάλογος τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἱστορίας (συγκρίσεις).

Λ Ο Γ Ο Σ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Κρήτης.

Ξενουδάκης. Ὁ ἐξ Αἰγίου βουλευτῆς κ. Μεσσηνέζης, ἀγορεύων χθὲς ἐν τῇ Βουλῇ, εἶπεν, ὅτι «ὁ δεξιὸς βραχίων τῆς Ἑλλάδος, ἡ Κρήτη, ἐδεσμεύθη ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν στόλων,» καὶ ὅτι «οἱ μαχηταὶ αὐτῆς καθίστανται ἄχρηστοι εἰς ἓνα πόλεμον.»

Ὅφείλω ἐκ καθήκοντος νὰ γνωρίσω τοῖς ἀντιπροσώποις τοῦ ἔθνους, ὅτι, ἀφοῦ ἐπαρουσιάσθησαν οἱ στόλοι τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν μεγαλείτερον λιμένα τῆς Μεσογείου, εἰς τὴν Σοῦδαν, κατὰ τὰς ὁποίας κ' ἐγὼ ἐκ τῶν ὀρεινῶν τῆς Κρήτης, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἔχομεν πληροφορίας, ἡ παρουσία αὐτῶν οὐδόλως ἐπτόησε τοὺς Κρήτας, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀνεπτερώθησαν αἱ ἐλπίδες των, ὅτι ἤγγικε τέλος πάντων ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς αἱματοφύρτου ἀδελφῆς τῆς Ἑλλάδος. Δὲν λέγω τοῦτο διὰ νὰ ἐνθαρρύνω ὑμᾶς εἰς πόλεμον, ἀλλὰ νὰ καταδείξω, ὅτι οἱ Κρήτες, καὶ ἐὰν διπλάσιοι στόλοι παρουσιασθῶσιν, ἅμα ἡ Ἑλλὰς κηρύξη τὸν πόλεμον, αὐτοὶ θ' ἀγωνισθῶσιν ὡς λέοντες (εὐγε! εὐγε!). Μὴ λοιπὸν σταματήσωμεν ἄς προβῶμεν εἰς ἔντιμον ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνα (ἐπευφημία).

Δὲν ἐδεσμεύθη οὔτε δεσμεύεται ὁ δεξιὸς βραχίων τῆς ἡγεμονίδος τῆς Μεσογείου. Μὴ σταματήσωμεν. Ἡ παρουσία τῶν στόλων δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκφοβίση. Δοκιμάζουσι τὴν καρτερίαν μας, ἰχνηλατοῦσι τὰ διαβήματά μας. Ἀπεφασίσαμεν νὰ πολεμήσωμεν; πρέπει

νά πολεμήσωμεν. Ἐάν ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη μεταχειρισθῆ τὴν βίαν, θὰ ὑποχωρήσωμεν ὑπέικοντες εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' ὄχι εἰς τὰς προτροπὰς καὶ τὰς προφορικὰς ἀπειλάς. Ἡ ἱστορία θ' ἀναγράφῃ, ὅτι τὰ τηλεβόλα τῶν Εὐρωπαϊκῶν στόλων ἐχρησίμευσαν νὰ παρατείνουν τὴν δουλείαν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς ὀφείλει νὰ προβῆ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς, μεχρισοῦ ἰδῶμεν καὶ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ Εὐρώπη μᾶς ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀπραξίαν. Ὁ πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου στεντορεῖα τῆ φωνῆ εἶπε· «θὰ πολεμήσωμεν μὲ ὅ,τι ἔχομεν καὶ δὲν ἔχομεν. Ἡ ὀπισθοχώρησις εἶνε αἰσχύνῃ, εἶνε προδοσία, ἀφοῦ διεκηρύξαμεν εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀδελφούς μας, ὅτι βαίνομεν νὰ δώσωμεν πολεμικὴν χεῖρα.» Πῶς λοιπὸν μόνον διὰ τὴν παρουσίαν τῶν στόλων νὰ σταματήσωμεν;

Ἡ Κρήτη, κύριοι βουλευταί, ἔχει πάντοτε τὰς χεῖρας ἐλευθέρας νὰ πολεμήσῃ καὶ θὰ πολεμήσῃ, ὅταν ἡ νῦν Ἑλλάς κηρύξῃ τὸν πόλεμον (ἐπευφημῖαι). Καὶ κατὰ τὸ 1822. ἡ Εὐρώπη κατεξανέστη κατὰ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς θαρραλέωτερον ἐνεκαρτέρει. Ἡ ἐπιμονὴ καὶ τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων ἐκείνων ἐξέπληξαν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης κ' ἐξήγειραν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν συμπάθειαν. Δὲν ἐδεσμεύθη λοιπὸν ἡ Κρήτη, ἀλλ' ἴσταται ἐνοπλος, περιμένουσα ν' ἀκούσῃ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἡ ἄνευ βίας λοιπὸν ὑποχώρησις εἶνε προδοσία. (ἐπιδοκιμασίαι καὶ χειροκροτήματα ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις)

Νὰ πιστεύσωμεν, κύριοι βουλευταί, ὅτι ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη, ἐλευθερώσασα διὰ Πρωτοκόλλου τοὺς Ῥουμούνους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Μαυροβουνίους, καὶ τέλος τοὺς Βουλγάρους, δὲν θέλει νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν Ἕλληνας; Συνησπίσθη λοιπὸν ἡ Εὐρώπη, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, νὰ σιδηροδέσῃ τὰ παράλιά μας, νὰ δεσμεύσῃ τὸ ναυτικὸν μας, ἀδυνατούσης τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ τυραννῶνται οἱ ἀδελφοί μας; (προσοχή). Πρώτη ἡ νῦν ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἀγωνισθεῖσα μεθ' ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠλευθερώθη διὰ νὰ γίνῃ πολεμικὸς σταθμὸς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν συναγωνισθεισῶν μὲν, ἀφθεισῶν δὲ ὑπὸ τὴν δουλείαν ἐπαρχιῶν, πρώτη, λέγω, ὅλων τῶν Σλαβικῶν ἐπαρχιῶν ἠλευθερώθη, καὶ κατεδικάσθη νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας δούλους. Ποῦ εἶνε λοιπὸν ὁ μέγας ἐκεῖνος ὄρκος, ὁ χαραχθεὶς ἐν τῇ συνειδήσει τῶν πρωταθλητῶν τοῦ 1821, «ἢ ὅλοι νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἢ ὅλοι ν' ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.»;

Βουλευταί τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος! μὴ πλέον ἀνεχθῆτε αἰσχρὰν εἰρήνην, εἰρήνην ταπεινωτικὴν. Μὴ πλέον ἀνεχθῆτε ὑμεῖς νὰ ᾔσθε ἐλεύθεροι καὶ οἱ ἄλλοι δούλοι. Ἄς ριψοκινδυνεύσωμεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν δούλων ἀδελφῶν. Τί χρησιμεύει ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν μικρὰν λωρίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὅταν, ἀδύνατος οὔσα, κωλαφίζεται, ἀπειλῆται καὶ περιφρονῆται; Ἐλευθερία ἀνευ ἰσχύος δὲν εἶνε ἐλευθερία.

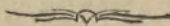
Δὲν ἀρκοῦν ἄρα ἐξήκοντα ἔτη νὰ ᾔνε ἡ νῦν Ἑλλάς ἐλευθέρα, ἡ δὲ παραγκωνισθεῖσα Μεγάλη Ἑλλάς δούλη; Ἀνέχεσθε, κύριοι βουλευταί, περιπλέον εἰρηνικὸν βίον, βλέποντες τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν καθ' ἑκάστην ἐ-

πικαλουμένους τὴν ἀρωγὴν σας, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ δεσμά των; Εἶνε καιρὸς νὰ δεῖξωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι εἴμεθα τέκνα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὀλίγοι κατὰ χιλιάδων ἐπολέμουν, ριπτόμενοι ξιφῆρεις ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τουρκικῶν ὄρδων. Ἄς βεβαιώσωμεν διὰ τῶν ἔργων, ὅτι οἱ θαλασσινοὶ μας εἰσὶν ἐφάμιλλοι ἐκείνων τοῦ 1821. Τὰ τορπιλοβόλα μας θ' ἀναδείξουν νέον Μιαούλην, Κριεζῆν, Σαχτούρην, Κολανδροῦτσον, Ἀποστόλην, Παπανικολῆν, Κανάρην, Κοτζιάν κλ.

Ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἀμυντικὸς πρὸς ἀνάκτησιν Ἑλληνικῶν χωρῶν, εἶνε πόλεμος ἱερός πρὸς ἀπελευθέρωσιν δούλων ἀδελφῶν. Ἐλεύθεροι ἡμεῖς, δούλοι ἐκεῖνοι, εἶνε ἀσυμβίβαστον. Βασιλεία καὶ Ἑλλάς ὀρκισθῶμεν τὸν ὄρκον τῶν πατέρων μας, ἡ ἐλευθερία ἢ θάνατος, καὶ εἰμὶ βέβαιος, κύριοι βουλευταὶ, ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ καμφθῆ, ὅσον αὐστηρὰ καὶ ἂν φαίνεται ἤδη.

Μὴ ἀνεχθῶμεν πλέον εἰρήνην ἀτιμωτικήν· μὴ κοιμώμεθα τὸν ὕπνον τῆς ἀπραξίας, στεναζόντων τῶν ἀδελφῶν μας. Θέλετε νὰ ἦσθε τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Ἐμπρός. Δὲν θέλετε, ἐκπτοηθέντες ἀπὸ τὰ πύρινα σκάφη τῆς Εὐρώπης; Θὰ μένετε μεμονωμένοι, ἀδύνατοι, κύπτοντες ἐδῶ μὲν εἰς ἓν νεῦμα πρέσβευς, ἐκεῖ δὲ εἰς ἑνὸς χονδροῆθους πασσᾶ ἀδίκον ἀπαίτησιν.

Ἡ Κρήτη λοιπὸν, κύριοι, ἐλευθέρα χερσὶ τε ποσὶ, ἢ Κρήτη ὠπλισμένη, ἀτενίζει πρὸς ἡμᾶς. Δὲν ἐδεσμεύθη οὐδὲ δεσμεύεται, κύριε βουλευτὰ ἐξ Αἰγίου. Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς ἄς λύσῃ τὰς χεῖρας, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ εἰς τὸ πρῶτον τηλεβόλον ἐγερθήσεται (εὐγε! καὶ χειροκροτήματα πανταχόθεν).

Λ Ο Γ Ο Σ Γ΄.

Περὶ διαδόσεως ψευδῶν ὑπὲρ τῆς Κρήτης δαπανῶν.

Γενομένου λόγου ἐνώπιον τῆς Βουλῆς παρά τινος βουλευτοῦ περὶ τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, εἶπεν οὗτος ὅτι «ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν Κρήτην ἐδαπάνησεν 100 ἑκατομμύρια», ὁ δὲ Ξενοδάκης, ζητήσας τὸν λόγον, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς.

Ξενοδάκης. Δὲν ἐπεθύμουν, κύριοι βουλευταί, νὰ γίνεταί λόγος περὶ γενομένων δαπανῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἄλλοτε ἀγωνισθέντων μετὰ τῆς νῦν Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀτυχῶς καταδικασθέντων νὰ μένωσιν εἰς τὴν δουλείαν, διότι, ὅσα καὶ ἂν ἐδαπάνησεν αὕτη, ὧφειλε νὰ πράξῃ τοῦτο κατὰ καθῆκον, ὑπαγορευόμενον ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ συμφέρον αὐτῆς, διὰ νὰ γίνῃ ἰσχυροτέρα· προσέτι δὲ εἶνε καὶ καθῆκον ὀφειλόμενον πρὸς ἀδελφοὺς Ἕλληνας. Ἀπορῶ πῶς ὁ κ. βουλευτὴς παρένειρε τὸνομα τῆς Κρήτης, ἡ ὁποία ἐκατονταπλασίως ἐδαπάνησεν εἰς τὰς ἐπαναστάσεις καὶ προσέφερε θύματα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνώσεώς της μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἶμαι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω τὸν κ. βουλευτὴν, ὅτι δι' ἀμφοτέρας τὰς ἐπαναστάσεις, τὴν τοῦ 1866 καὶ 1878, δὲν ἐδαπανήθησαν πλέον τῶν 17 ἑκατομμυρίων, ἐξ ὧν τὸ ἡμισυ καὶ πλέον προῆλθεν ἐκ τῶν εἰσφορῶν τῶν ὁμογενῶν, καὶ εἶνε εὐκόλον νὰ βεβαιωθῇ ὁ κ. βουλευτὴς ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ἐπιτροπῆς τῶν εἰσφορῶν.

Εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ ὁ Ἕλληνισμὸς ἐργάζονται εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐθνεγε-

σίας, ὀφείλομεν νὰ καταβάλωμεν μεγάλας θυσίας.

Τὸ περὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ζήτημα εἶνε εἰρηνικῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον ἡ Βουλὴ ὀφείλει νὰ συζητήσῃ καὶ νὰ ψηφίσῃ κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου· ἤδη ὁμως, ὅτε πρόκειται νὰ διεκδικήσωμεν τὰ δίκαια ἡμῶν ἀπέναντι ἐχθρῶν, δὲν πρέπει ν' ἀναφέρωμεν δαπάνας, ἔστω καὶ ἂν ᾧσιν ἀληθεῖς, διότι γεννῶσι διχονοίας καὶ διαιρέσεις.

Ἡ Κρήτη κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν, ἀναλαβοῦσα τὸ τρίτον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐδαπάνησεν ἐκ τῶν ἰδίων εἰσφορῶν μεχρικοῦ, καταβλήθεισα παρὰ τῶν στρατῶν καὶ στόλων τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ, διέσπειρε τὰ τέχνα αὐτῆς εἰς τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Ἐπολέμησαν εἰς τὴν Κάρυστον, εἰς τὴν Χαλκίδα, εἰς τὴν Λαμίαν, εἰς τὴν Ἀμφισσαν, εἰς τὴν Λεβαδίαν, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τοὺς Μύλους τῆς Ναυπλίας, εἰς τὴν Τρίπολιν, εἰς τὴν Πυλίαν, εἰς τὴν Μονεμβασίαν, καὶ ἐσχάτως εἰς τὴν Καλαμπάκαν. Καὶ ποῦ δὲν ἔχυσαν αἷμα οἱ Κρήτες; Ἀλλὰ τὰ θύματα ταῦτα καὶ αἱ μεγάλαι θυσίαι δὲν ἀπεθάβρουν τὴν Κρήτην. Αὐτὴ ἀνέλαβε νέον ἀγῶνα μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀειμνήστου Καποδίστρια τὸ 1828 ἕως τέλους τοῦ 1830. Ἦτο ἐλευθέρᾳ αὐτὴ δ' ἡ γῆ, εἰς τὴν ὁποίαν ᾠκοδομήθη αὐτὸ τὸ Βουλευτήριον, ἦτο ἀκόμη ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν· καὶ ὑπεδουλώθη δι' ἀνταλλαγῆς τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ ἀνωτέραν βίαν.

Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἐδαπάνησεν, ὡς εἶπεν ὁ κ. βουλευτῆς, 100 ἑκατομμύρια διὰ τὴν Κρήτην, ὅπερ, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἀρνοῦμαι καθ' ὀλοκληρίαν, ἡ Κρήτη

ὅμως διὰ τὴν ἐθνεγερσίαν, καὶ ἰδίως διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσίν τῆς, ἔδαπάνησεν ὄχι ὀλιγώτερα τῶν 800 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐκτὸς πολλῶν χιλιάδων θυμάτων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης ἀπωλέσθη κατὰ τὸ ἥμισυ τῶν χριστιανῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις καὶ εἰς τὸν ἑκπατρισμόν· αἱ δὲ γαῖαι ἔμειναν χέρσοι, καὶ εἰσέτι παραμελοῦνται, διότι καθεκástην ἀπειλοῦνται νέαι ἐπαναστάσεις, καθὼς πολλὰ ὀρθῶς εἶπεν εἷς βουλευτὴς Ἄγγλος· «*Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΕΙΝΕ ΧΡΟΝΙΑ.*» Μὴ ἀναφέρωμεν λοιπὸν τὰς γενομένας θυσίας εἰς τὴν Κρήτην, διότι καὶ ἡ Κρήτη θυσιάζεται ὄχι νὰ βελτιώσῃ ἑαυτὴν, ἀλλὰ νὰ ἔνωθῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν νῦν Ἑλλάδα ἰσχυροτέραν πρὸς εὐκολωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν πόθων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιδιώκωμεν πραγματοποιήσιν μεγάλων καὶ ἱερῶν ἰδεῶν, πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἐνωθῶμεν ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν.

Ἡ Κρήτη, κύριοι βουλευταὶ, δὲν μετρά τὰς θυσίας καὶ τὰ θύματα ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ βαίνει γενναίῳ βήματι μὲ τὴν πανοπλίαν τῆς νὰ δώσῃ πολεμικὴν χεῖρα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Κρήτην δὲν συζητοῦσιν, ὅταν ἀποφασίσωσιν, ἀλλ' ἐργάζονται· δὲν μεμψιμοιροῦν, ἀλλ' ἀδελφοποιοῦνται (εὖγε! εὖγε!). Ἡ πρέπει νὰ σιγήσωμεν καὶ ν' ἀπέλθωμεν εἰς τὰ ἴδια κλαίοντες τὴν κακὴν ἡμῶν μοῖραν, ἣ πρέπει νὰ δράσωμεν (συγκίνησις).

Λ Ο Γ Ο Σ Ζ'. (*)

*Περὶ προσαρτήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὴν ἐλευθέραν
Ἑλλάδα.*

Ξενοῦδάκης. Κύριοι βουλευταί! Προτάττω τὴν εἰλικρίνειαν τῶν ὅσα θέλω ὁμιλήσει, διότι εἶνε ἡ τελευταία ἴσως συνεδρίασις. Ἐὰν ἤξευρον, ὅτι θὰ εἶχομεν καὶ ἄλλην, ἤθελον τὰναβάλει. Κύριοι βουλευταί! Ἐδόθη ἀπάντησις, καὶ ὡς ἀνέγνωσα εἰς ἐφημερίδας καὶ ὡς ἔμαθον, ἐδόθη ἀπάντησις ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν

(*) Ὁ λόγος οὗτος, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ Γ. Ξενοῦδάκη, ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τῆς Νέας Ἐφημερίδος, ἧς ὁ συντάκτης προέταξε τὴν ἐπομένην σημείωσίν του·

«Δημοσιεύοντες τὸν περὶ προσαρτήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα μικρὸν, ἀλλὰ μεγάλου αἰσθήματος λόγον τοῦ κ. Ξενοῦδάκη ἐν τῇ Βουλῇ, ἀποδεχόμεθα πληρέστατα τὸ περιεχόμενον. Ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης, ἡ ὁποία ἐκάστοτε γίνεται τὸ θέατρον τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς, ἀπαλλάσσει αὐτὴν νέων θυσῶν, τὴν Ἑλλάδα νέων δαπανῶν καὶ τὴν Τουρκίαν σπουδαίων ἀνησυχῶν. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κ. Δηλιγιάννη, ἅμα ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, δι' ἔργων ἐδήλωσεν, ὅτι σέβεται τὸ δι' ἀποφάσεων τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων καθιερωθὲν δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν μεταναστῶν, περὶ τοῦ ὁποίου ὅλαι αἱ ἐφημερίδες τῆς Κρήτης ὠμίλησαν μετ' εὐγνωμοσύνης. Τὴν θέσιν τῆς Κρήτης πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς μετὰ τόσας θυσίας πόθους τῶν Κρητῶν τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κ. Δηλιγιάννη ἐν δέοντι χρόνῳ θέλει λάβει ὑπ' ὄψει πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν Κρητῶν καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων.»

κυβέρνησιν εἰς τὴν τελευταίαν διακοίνωσιν τῶν μεγάλων δυνάμεων. Ἐπαρτήρησα δὲ μετὰ βαθυτάτης λύπης καὶ ψυχικοῦ ἄλγους, τὸ ὅποιον πιστεύω ὅτι συμμερίζεσθε καὶ ὑμεῖς, ὅτι ἡ ἀπάντησις ἰδίως περιορίζεται εἰς τὰ ἐξῆς: «Ἡ Ἑλλάς δὲν θέλει ἀφοπλισθῆ (γενναῖον καὶ πατριωτικὸν τοῦτο), ἐὰν δὲν ἰκανοποιηθῆ μ' ὅσα ἀπεφάσισαν αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἐν Βερολίῳ »περὶ Ἑλλάδος.»

Δηλιγιάννης (πρωθυπουργός). Μοὶ δίδετε τὴν ἄδειαν νὰ σᾶς διακόψω;

Ξενουδάκης. Μάλιστα.

Δηλιγιάννης. Ὀμιλεῖτε περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς διακοίνωσης τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ περὶ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην; — Γνωρίζετε τὰ ἔγγραφα ταῦτα;

Ξενουδάκης. Καὶ ἂν δὲν ἦνε ἀληθῆ ὅσα λέγω, ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐξῆς: νὰ παρακαλέσω αὐτὴν ὅτι, ἐπειδὴ πιθανὸν νὰ γίνωσι διαπραγματεύσεις χωρὶς νὰ γίνῃ πόλεμος, ἐπιθυμῶ ἡ πατρίς μου καὶ πατρίς ὅλων ὑμῶν, ἡ Κρήτη, ἣτις ἠγωνίσθη ἐπὶ τόσα ἔτη καὶ κατεστράφη, νὰ μὴ παροραθῆ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν. Δὲν θέλω νὰ μεμφθῶ κανένα, ἀπεναντίας ἐπιθυμῶ νὰ ἐνθαρρύνω πάντας, ὅσοι θὰ ἔχωσιν αὐτὴν τὴν θέσιν· ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ, ὅπως τὸ εἶπον καὶ ὅτε τὸ πρῶτον εἰσῆλθον εἰς τὴν Βουλὴν, καὶ ὅπως ἀνεγνώσατε εἰς τὰ δημοψηφίσματα καὶ τὰ ὑπομνήματα τῆς Κρήτης, νὰ παροραθῆ αὕτη, καὶ νὰ περιορισθῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις μόνον εἰς τὰ πρὸς βορρᾶν ὄρια. Ὑπάρχουν λόγοι ἰσχυροὶ νὰ πεισθῆ καὶ νὰ ἐν-

θαρρυνθῆ ἢ κυβέρνησις, ὅτι ἡ Κρήτη δικαιούται νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχοῦσιν αἱ θυσίαι. Εἰς τὸ ἐν Βερολίνω συνέδριον ἐγένετο λόγος εἰς τὸν Βήκον-σφηλδ, ὅτι ἡ Κρήτη πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Ὁ ὑποστηρίξας δὲ τὴν ἔνωσιν διπλωμάτης προσέθεσεν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Κρήτη δὲν θέλει παύσει πολεμοῦσα νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅτι διὰ τὴν Τουρκίαν εἶνε μέλος σεσηπός, καὶ πρέπει ν' ἀποκοπῆ, καὶ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν δύναται νὰ τὴν καταβάλλῃ ἄνευ μεγάλων θυσιῶν, καὶ τοῦτο προσωρινῶς. Ἴδου ἡ Κρήτη ἔνοπλος ἡμᾶς περιμένει. Ἀπευθύνομαι πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν κυβέρνησιν νὰ λάβῃ σπουδαίως ὑπ' ὄψει τὸ ζήτημα, διότι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ, κύριοι βουλευταὶ, γνωρίζετε ὅποσας συμφορὰς ὑπέστη αὐτὸς ὁ τόπος ἀπὸ τοῦ 1830 μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος· δὲν πιστεύω δὲ, ὅτι ἡ παρούσα κυβέρνησις, ἡ ὁποία κατέδειξε μεγάλας καὶ ἐξαιρετικὰς θυσίας διὰ τὴν Κρήτην, καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἰσὶ γνωσταὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης, δὲν πιστεύω, λέγω, ὅτι θέλει παραλείψει νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος. (Μάλιστα! εὔγε!) Μάθετε δὲ, κύριοι βουλευταὶ, ὅτι, ἐὰν ἡ Κρήτη δὲν ὑποστηρικθῆ καὶ δὲν ἐνωθῆ, ὑμεῖς θὰ ὑποφέρετε μεθ' ἡμῶν, διότι δὲν θὰ παύσῃ ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πάντα ἔχει ἡ Κρήτη, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μετὰ θυσιῶν ἐπιδιώκει, τὴν ἔνωσιν (εὔγε! εὔγε! χειροκροτήματα εἰς τὸ ἀκροατήριον).

Ὁμολογῶ, ὅτι θέλετε τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης, καὶ

ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔκαμε θυσίας, ἀλλὰ δὲν τὴν προτιμᾶτε τυχούσης εὐκαιρίας. Ἐπρεπεν ὅχι μόνον διότι πλείω τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐπολέμησεν, ἀλλὰ καὶ διότι πλείω τῶν ἄλλων χρησιμεύει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνουμένη. Ἡ Κρήτη εἶνε ἡ κλεῖς τῆς Μεσογείου, εἶνε ὁ προμαχὼν τῆς Ἑλλάδος διὰ θαλάσσης. Οἱ ἀρχαῖοι διὰ τῆς θαλασσίας δυνάμεως ἔσωσαν τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν· οἱ μάρτυρες τοῦ 1821 διὰ τῶν πλοίων τῶν τριῶν νήσων ἀνέστησαν τὴν νῦν Ἑλλάδα. Νῦν δ' ὅτε ὀμιλοῦμεν, ἐὰν εἴχομεν θαλασσίαν δύναμιν, ἡ Κρήτη ἦτο ἐλευθέρα, ὡς καὶ ὅλη ἡ λεκάνη τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν Δαρδανελίων. Ἐργασθῆτε οὖν καὶ προτιμήσατε τὴν Κρήτην, ἡ ὁποία ἔχει γεγυμνασμένους στρατοὺς καὶ γαίας γονίμους (μάλιστα! μάλιστα!).

Ὁ ἀοίδιμος Καποδίστριας, ἃμ' ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον, τὸν διατηρούμενον ἀκόμη Κρητικὸν ἀγῶνα ὑπεστήριξε μέχρι τέλους τοῦ 1830, ὅτε κακῆ μοίρα ἐπεβλήθη αὐτῇ ἡ δουλεία παρὰ τῆς ἀκορέστου ἰδιοτελοῦς Εὐρώπης, ἐλευθερωθείσης τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας ἀντ' αὐτῆς.

Ὁ Νέστωρ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης Λεοπόλδος ὡς ὄρον ἀποδοχῆς τοῦ στέμματος τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης. Ἐπροτιμήσατε τὴν Θετταλικὴν λωρίδα καὶ τοὺς ἀποτόμους βράχους τῆς Ἡπείρου ἀντὶ τῆς Κρήτης, ἀλλὰ θὰ ἐπιμένετε καὶ εἰς τὸ μέλλον τηροῦντες τὴν τύχην τῆς Κρήτης μετέωρον; Δις ὁ σουλτάνος ἐδήλωσεν, ὅτι πρὸ πάσης ἄλλης χώρας δίδει τὴν Κρήτην, ἀλλ' ἄλλο τι ἐπροτιμήθη κατὰ τὸ 1869 καὶ ἄλλαι χῶραι κατὰ τὸ 1878. Σκολιὰ πολιτικὴ καὶ ἀσύμφορος εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος!

Λ Ο Γ Ο Σ Η'. (*)

*Διαμαρτύρησις καθ' ὅσων εἶπεν ὁ κ. Τζάμπερλαιν
περὶ Κρήτης.*

Τὸν λόγον του τοῦτον καὶ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Τζάμπερλαιν, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ εὐρίσκετο τότε εἰς τοὺς Δελφούς, ἔστειλεν ὁ Ξενοῦδάκης διὰ τοῦ κ. Τρικούπη, πρωθυπουργοῦ, ζητήσαντος αὐτὸν παρ' αὐτοῦ. Οἱ Ἄγγλοι, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κ. Τρικούπης, δίδουν σημασίαν εἰς τὰ ἐν τῇ Βουλῇ λεγόμενα, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησε τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ κ. Τζάμπερλαιν.

«Πρὸς τὸν ἔντιμον φιλέλληνα κ. Τζάμπερλαιν.

»Εἰς Ἀθήνας.

»Ἐν τιμῇ κύριε,

»Στέλλω ὑμῖν τὸν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων περὶ Κρήτης λόγον μου, ἐν ᾧ μνημονεύεται τὸ ἔξοχον ὑμέτερον ὄνομα, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως. Δημοσιεύω δ' αὐτὸν, ὡς καὶ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολὴν μου, εἰς τὴν ἀρχαιότεραν καὶ ἐπισημοτέραν ἡμερίδα τῆς Ἑλλάδος, τὸν Αἰῶνα.

»Παρίσταμαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ ὡς βουλευτῆς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Μήλῳ Κρητικῆς παροικίας τοῦ δήμου Ἀδάμαντος, δυνάμει ἀποφάσεων τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων, ὡς ἀντιπρόσωπος δὲ τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης, δυνάμει τοῦ ἀπὸ 6. Αὐγούστου ἐν. ἔτ. ἐπισήμου ἐγγράφου τῆς Κρητικῆς Βουλῆς πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος κ. Χ. Τρικούπην, ἔχον ὡς ἔπεται:

« Τῷ κ. Χ. Τρικούπη, πρωθυπουργῷ τῆς Ἑλλάδος.

» Περιφανῆ ἱκανοποίησιν τῶν Κρητικῶν ἀγώνων καὶ ἄρι-
» στον οἰωνόν τῆς μελλούσης ἐκπληρώσεως τῶν ἱερῶν ἀ-
» τῆς πόθων ἐθεώρησεν ἡ Κρήτη τὴν ἐκλογὴν καὶ εἰσοδόν
» εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον βουλευτοῦ, ἀντιπροσω-
» πεύοντος γνησίαν Κρητικὴν παροικίαν, τὴν ἐν Μήλῳ
» τοῦ δήμου Ἀδάμαντος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βουλευτοῦ
» τούτου ἐνόμιζεν ἡ νῆσος ἀντιπροσωπευόμενον ὁλόκληρον
» τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὄντινα μοῖρα ὀλεθρία πεισματωδῶς κρα-
» τεῖ εἰσέει εἰς τὴν δουλείαν· γλυκεῖαν δὲ παραμυθίαν ἀ-
» πετέλει διὰ τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Κοι-
» νοβουλίῳ ἡ ἀκουομένη φωνὴ ἐνός τῶν τέκνων αὐτῆς·
» ἀφ' ἑτέρου οὐ σμικρὰν ἐνέπνεεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν
» Κρητικὸν λαὸν ἡ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα παρεχομένη
» ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἔθνους ἰδιόζουσα τιμὴ αὕτη.

Τῆ 6. Αὐγούστου 1886.

»ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.»

» Εὐχομαι, ἔντιμε κύριε, ὁ πρὸς τὴν ὄλην Ἑλλάδα,
ἰδίᾳ δὲ ὡς πρὸς τὴν πλειστάκις ἀγωνισθεῖσαν ὑπὲρ τῆς
ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος Κρήτην, φιλελληνισμός
σου νὰ γίνῃ σὰρξ παρὰ τοῖς συμπολιτευταῖς τῆς ὑμε-
τέρας πατρίδος.

» Διατελῶ κ. λ.

» Ἐν Ἀθήναις, τῆ 4. Νοεμβρίου 1886.

» ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

» βουλευτῆς Ἀδάμαντος.»

Ξενοδάκης. Κύριοι Βουλευταί! Ἀπὸ πολλῶν
ἐτῶν ἐνέργειαι γίνονται, ὅπως βεβαιώσωσι ξένοι, εἴτε
ἐκ πλάνης εἴτε ἐξ ἰδιοτελείας, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀξίζει
νὰ προσλάβῃ μέρη τινὰ τῆς δούλης Ἑλλάδος· ἰδίως

δ' ἀναφέρουν τὴν πατρίδα μου Κρήτην, ὅτι αὕτη ἀγωνίζεται δι' αὐτονομίαν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Ἦθελον σιωπήσει, ἀρκούμενος εἰς τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας καὶ τὰς μεγάλας θυσίας τῆς Κρήτης, ὑπὸ ἓν καὶ μόνον σύνθημα « ἔνωσις ἢ θάνατος », ἤθελον, λέγω, σιωπήσει, εἰ μὴ ἤθελε παρεξηγηθῆ ἡ σιωπὴ μου ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κοινοβουλίῳ, καθ' ἣν ὥραν ἀνὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ γίνεται λόγος, ὅτι ὁ ἀφιχθεὶς ἐπίσημος Ἀγγλος, ὁ κ. Τζάμπερλαιν, ἤκουσε παρ' Ἑλληνοῦ, ὅτι ἡ Κρήτη δὲν θέλει τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὴν αὐτονομίαν.

Εἰς τηλικαύτην ὕβριν, ἀποδιδομένην εἰς τὴν μαρτυρικὴν Κρήτην, τὴν πλειστάκις διὰ ψηφισμάτων καὶ ἐπαναστάσεων ἐκφρασθεῖσαν ἐνώπιον τοῦ κόσμου, ὅτι μόνον τὴν ἔνωσιν καὶ οὐχὶ βελτίωσιν τῆς θέσεώς της ζητεῖ, ἡ σιωπὴ μου ἤθελεν εἶσθαι ἀσύγγνωστος, φρονῶ δὲ μάλιστα, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ καὶ ἡ Κυβέρνησις δέον νὰ διαμαρτυρηθῶσι μετ' ἐμοῦ, ὅστις γινώσκω τοὺς πόθους τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Δὲν εἶνε πρῶτος ὁ ἐκφράσας τὴν ιδέαν αὐτὴν περὶ τῆς Κρήτης ὁ διάσημος πολιτευτὴς Τζάμπερλαιν. Πρὸ αὐτοῦ ὁ ἔτι διασημότερος κ' ἔξοχος πολιτικὸς, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διαχειρισθεὶς τὰ κοινὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὁ Γλάδστων, ὑπερασπιζόμενος ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ τῆς πατρίδος του τὸ νομοσχέδιον περὶ αὐτονομίας τῆς Ἰρλανδίας, εἶπε· « Καὶ ἡ Κρήτη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου εἶνε εὐχαριστημένη μὲ τὸ πολίτευμα τῆς αὐτονομίας ». Ἀλλὰ μὴ ὁ Τουρκόφιλος « Χρόνος » τοῦ Λονδίνου, εἰσηγήσει τοῦ μισθάρνου Στήλμαν, δὲν διε-

κέρυξεν, ὅτι «ὀλίγοι τινὲς Κρήτες εἰσὶ δυσηρεστημένοι ἀπὸ τὸν Σουλτάνον.»;

Πείθομαι, κύριοι, ἐξ ὧν εἶπε εἰς τὴν Βουλὴν ὁ κ. πρωθυπουργός, ὅτι ὁ κ. Τζάμπερλαιν εἶνε διάσημος πολιτευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἀγνός φιλέλληνα, ὅτι πολλὰ παρ' αὐτοῦ πρέπει νὰ προσδοκᾷ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ πείθομαι, ὡς ἡμῖν πεπεισμένος καὶ διὰ τὸν κ. Γλάδστωννα, τοῦ ὁποῖου Ἑλληνὲς τινὲς ἔκαμαν τὸν ἀνδριάντα διὰ τὸν φιλελληνισμόν του. Ὅταν ὁμῶς βλέπω αὐτὸν φιλοβούλγαρον, ἐλπίζοντα νὰ διαδώσῃ τὸν πολιτισμόν διὰ τῶν ἀσπονδοτέρων ἐχθρῶν τῶν Ἑλλήνων, ὅταν βλέπω αὐτὸν ἔχοντα τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ χάριν τοῦ Σουλτάνου, ἐπιτραπήτω μοι νὰ δυσπιστῶ, μέχρις οὔ ἴδω ἔργα αὐτῶν. Συγχωρεῖται, κύριοι, εἰς ἐξόχους πολιτευτὰς τῆς Ἀγγλίας ν' ἀγνοῶσι τί ἐξήχοντα ἔτη ζητοῦσι, μετὰ τόσας ἐπαναστάσεις, οἱ Κρήτες; Τί ἄλλο ἐζήτουν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841 ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου Ὀγγλεη καὶ τοῦ στολάρχου Ἀγγλοῦ Στοῦαρτ, ἢ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην τὴν ἔνωσιν; Τί ἄλλο ἐζήτουν, τρία ὅλα ἔτη ἀγωνιζόμενοι οἱ Κρήτες, οἱ ἐκσφενδονίσαντες τὰς οἰκογενείας των εἰς ἀγνώστους τόπους, διὰ νὰ πολεμῶσιν ἐλευθερώτερον, ἢ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην τὴν ἔνωσιν, παρόντος τοῦ μεγάλου Βεζύρη Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ὑποσχεθέντος τὰ πάντα ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως; Τί ἄλλο ἐζήτουν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, ὅτε ἐσυνεδρίαζον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἰσχυρῶν ἐν Βερολίῳ, ὅτε ἡ Ἀγγλία πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας ἔλαβε τὴν Κύπρον, ἢ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην τὴν ἔνωσιν; Τί ἄλλο διὰ τῶν δημοψηφισμάτων

ἐζήτουν οἱ Κρήτες, ὅτε ἐγένετο τὸ Ἀγγλοβουλγαρικὸν πραξικόπημα, ὅτε ἡ Ἑλλάς ἠγέρθη ὡς εἰς Ἑλληνα, διεκδικοῦσα τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δικαιώματά της, ἢ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην τὴν ἔνωσιν; Τί ἄλλο ἐδήλωσαν δι' ἐμοῦ καὶ δι' ἄλλων Κρητῶν πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν τότε κ. Δηλιγιάννην, ὅτε ἔλεγον ὅτι εἰσὶν ἔτοιμοι ν' ἀκολουθήσουν τὴν Ἑλλάδα μὲ 30 χιλιάδας εὐζώνων, ἢ μόνην τὴν ἔνωσιν; (συγκίνησις).

Ὅφειλετε, κύριοι βουλευταί, νὰ διαμαρτυρηθῆτε κατὰ τῆς διαστροφῆς τῶν πόθων καὶ τῶν ἀγώνων τῆς Κρήτης· ἄλλως δὲν θέλετε τὴν Κρήτην. (Πολλοὶ Βουλευταί. Ἰ Τί εἶνε αὐτά; Διαμαρτυρόμεθα κατὰ πάσης παρεξηγήσεως.) Ναί, κύριοι, οἱ Κρήτες ἐπὶ τοσοῦτον λατρεύουν τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὥστε καὶ τὸν ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν παρευρισκόμενον θεωροῦν ἀντιπροσωπεύοντα οὐχὶ μόνον τὸν δῆμον Ἀδάμαντος, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς Κρήτης. Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν εἶμαι ἀντάξιος τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἀγώνων τῆς Κρήτης. Ἄν ὅμως δὲν καταργηθῆ τὸ τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ δικαίωμα τῆς Κρήτης, καλλίτερος ἐμοῦ ἔσται ὁ διάδοχός μου. Δὲν εἶνε μακρὰν ὁ χρόνος, καθ' ὃν οἱ Κρήτες θὰ καταδείξουν ἐνόπλιως εἰς τὴν Εὐρώπην τί ζητοῦν, τὴν ἔνωσιν ἢ τὴν αὐτονομίαν. Τοῦτο μόνον παρακαλῶ τὸν κ. πρωθυπουργόν, ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, νὰ προτρέψῃ τὸν φιλέλληνα κ. Τζάμπερλαιν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κρήτην, ὅπως ἀκούσῃ τί ζητοῦσιν οἱ Κρήτες διὰ τῶν ἐπαναστάσεων, ὅπως ἴδῃ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως ἴδῃ τὰς χέρσους γαίας, τὰ ὅστ' αὐτῶν μαρτύρων παντοῦ, ὅπως τέ-

λος ἐπισκεφθῆ τὴν Μοῦνὴν τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὸ τὰ ἐρεί-
πια τῆς ὁποίας εἰσὶ τὰ ὄσῳ τῶν μαρτυρησάντων γυ-
ναικοπαίδων καὶ ἀνδρῶν, προτιμησάντων ν' ἀνατινα-
χθῶσιν εἰς τὸν ἀέρα παρὰ νὰ παραδοθῶσιν. Ἐὰν ὁ κ.
Τζάμπερλαιν θέλῃ νὰ ἴδῃ νέον μαρτυρικὸν αἶμα χυ-
νόμενον, ἃς ἦνε βέβαιος ὅτι θὰ χυθῆ διὰ τὴν ἔνωσιν.

Λ Ο Γ Ο Σ Θ'.

*Περὶ τοῦ πρὸς ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος
ψηφίσματος τῆς Βουλῆς τῶν Κρητῶν κατὰ τὴν
6. Μαΐου 1886.*

Ξενουδάκης. Παρακαλῶ τὸν κ. ἐπὶ τῶν ἐξωτε-
ρικῶν ὑπουργὸν νὰ δηλώσῃ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἂν
ἔλαβε τὸ ἀπὸ 6. Μαΐου ε. ε. περὶ ἐνώσεως ψήφισμα
τῶν βουλευτῶν τῆς Κρήτης, καὶ τί ἔπραξεν.

Δραγούμης (ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν). Δὲν
συμφέρει τοῦτο.

Ξενουδάκης. Διπλωματικῶς ἀπήντησεν ὁ κύ-
ριος ὑπουργός, δηλῶν ὅτι δὲν συμφέρει νὰ κάμῃ γνω-
στὰ, ὅσα περὶ τῶν πόθων τῶν Κρητῶν ἔπραξε. Δὲν
ἀξιῶ, κύριοι βουλευταὶ, νὰ λεχθῶσιν ὅσα δὲν συμφέ-
ρει, ἀξιῶ ὅμως νὰ μὴ ρίπτωνται εἰς τὰ ἀρχεῖα ψηφί-
σματα τῆς Κρήτης, διδόμενα πρὸς τοὺς πράκτορας τῶν
μεγάλων δυνάμεων καὶ πρὸς τὸν Ἕλληνα πρόξενον,
ψηφίσματα ἀποκηρύττοντα τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλ-
τάνου, καὶ μετὰ παρῆρσias δι' αἵματος καὶ θυσιῶν δη-
λοῦντὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Τὰ ψηφίσματα
δὲν γίνονται διὰ νὰ ἐκφράσουν τοὺς πόθους των οἱ
Κρητες, διότι ἐπὶ ἐξηκονταετίαν τοὺς ἐξεδήλωσαν δι'

ἐπαναστάσεων, ἀλλὰ διὰ τὰ λάβη ἢ κυβέρνησις ὑπόσπουδαίαν σκέψιν καὶ ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ δώση τέρμα εἰς τὰς συμφορὰς τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ τόπου. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, ἔχουν μέγιστον συμφέρον νὰ παύσουν αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης. Ἡ Κρήτη δὲν ἠσυχάζει, ἐὰν δὲν ἐνωθῇ. Ὁ Σουλτάνος δὲν ἐνδίδει. Τί λοιπὸν μέλλει γενέσθαι; Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι εἰς τὸ αὐτὸ θυσιαστήριον, εἰς τὰς αὐτὰς θυσίας. Εἷς καὶ μόνος τόπος ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν ταραττεῖ τὴν ἠσυχίαν τῆς Πύλης καὶ τὴν αὐλὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀκαταλόγιστοι εἰσὶν αἱ ζημίαι εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπικρατείας, καὶ Κύριος οἶδε πόσαι εἰς τὸ μέλλον θὰ γίνουσι. Ἡ Ἑλλὰς, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ δώσῃ πολεμικὴν χεῖρα, ἄς ἐργασθῇ τοῦλάχιστον εἰρηνικῶς νὰ λύσῃ τὸ διὰ τῶν ἐπαναστάσεων ζητούμενον.

Ἐγὼ, κύριοι βουλευταὶ, λόγους νὰ πιστεύω, ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἠδύνατο ἡ Κρήτη νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀπεκρούσθη χάριν ἄλλων συμφερόντων. Ἡ Κρήτη ἔχει τὴν γενναιότητα νὰ ἐκφράζῃ τοὺς πόθους τῆς διὰ ψηφισμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τῆς, διὰ τοῦ αἵματος τῶν τέκνων καὶ τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν οἰκογενειῶν, καὶ ἡ Ἑλλὰς φοβεῖται μήπως προσκρούσῃ εἰς βεβιασμένας καὶ ἀπανθρώπους συνθήκας. Ἡ Κρήτη πολεμεῖ ἐπὶ συνεχῇ ἔτη διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνωσίν τῆς, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐκφράζει κρύφα ἀδελφικὴν μόνον διάθεσιν. Ἡ Κρήτη ἐπολέμησε διὰ τὴν Ἑλλάδα: διὰ τί ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ πολεμήσῃ διὰ τὴν Κρήτην; Ἡ Κρήτη δεικνύει ἔργα ἐθνικά, ἡ δὲ Ἑλλὰς μέχρι λόγου! (συγκίνησις).

Ὅταν λαμβάνητε, κύριοι ὑπουργοί, ψηφίσματα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, γεγραμμένα μὲ αἷμα μαρτύρων, μὴ παρορᾶτε αὐτά· μὴ περιορίζητε πᾶσαν ἐνέργειάν σας ἐν κρυπτῷ καὶ εἰς βαθεῖαν σιωπὴν. Νομίζετε, ὅτι ὁ τόπος τῶν συμφορῶν δὲν αἰσθάνεται τὰς ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων καταστροφάς, καὶ τὰ φονευόμενα ἥρωϊκὰ τέκνα ἐν πολέμῳ; Στεφανόνει τοὺς μάρτυρας, ἀλλὰ στρέφει καὶ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ὑποχρεώσεις καὶ ζητεῖ λόγον τῶν ἐνεργειῶν των. (εὖγε! εὖγε!)

Ποῖος ἄλλος τόπος σᾶς ἐζήτησε μὲ τόσους ἀγῶνας καὶ μὲ τόσας θυσίας παρὰ ἡ Κρήτη; Δὲν ἀξίζει λοιπὸν μιᾶς ἀνδρικῆς θυσίας ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος; Διὰ τῆς σχολιᾶς πολιτικῆς ἡ Ἑλλάς οὔτε μεγάλη θὰ γίνῃ οὔτε ἰσχυρά. Ὁ Ἀλδαβέρτος ἠττήθη μὲν ἐν Ναβάρα, ἀλλὰ τὸ χυθὲν αἷμα ἐξηγίασε τὰ ὄπλα τῶν Ἰταλῶν, καὶ ἀνεγεννήθη ἡ Ἰταλία διὰ τῆς περινοίας τοῦ Καβούρ καὶ τῆς πολεμικῆς ἀνδρίας τοῦ Βίκτωρος. (προσοχή. Βέβαια, βέβαια.)

Ἐργασθῆτε λοιπὸν, κύριοι ὑπουργοί, μετὰ παρρησίας, ὡς ἐργάζεται ἡ Κρήτη καίτοι δούλη. Ἡ Κρήτη ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀνδρικήν χεῖρα, καὶ οὐχὶ χεῖρα ἐλέους (ἐπιδοκιμασία). Ἡ ἀναβολὴ καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐξασθενεῖ. Ἐὰν περιμένητε δίκην ἐπαίτου ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, παραγνωρίζετε τὴν θέσιν καὶ τὸ μέλλον τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος. Ἄφετε τὴν τετριμμένην ἰδέαν, ὅτι ἡ Κρήτη εἶνε ἰδική μας. Προσέξατε μὴ τὴν ἀπολέσωμεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Μὴ λησμονῆτε τὸ ῥηθὲν παρ' ἐπισήμων Ἀγγλων· « Ἐὰν ἡ Ῥωσσία καταλάβῃ τὴν Βουλγαρίαν, ἡ-

μεις θὰ καταλάβωμεν τὴν Κρήτην.»
Προσέχετε τὴν Ἀγγλίαν, διὰ τὴν Κρήτην τοῦλάχιστον.
(προσοχή.)

Λ Ο Γ Ο Σ Ι.

*Περὶ τοῦ νομοσχεδίου τῆς νομαρχιακῆς ἐκλογικῆς
περιφερείας.*

Ξενουδάκης. Ἡ σιωπὴ μου, κύριοι βουλευταὶ, συζητουμένου τοῦ νομοσχεδίου τούτου, ἀτυχῶς παρεξηγήθη. Πολλοὶ τῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐπιτροπὴ μάλιστα ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις Κρητῶν, με ἠρώτησαν διὰ τί δὲν ἔκαμα λόγον περὶ τοῦ Κρητικοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τοῦ δήμου Ἀδάμαντος, ἀφοῦ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ νομοσχεδίῳ.

Δὲν ἐπεθύμουν, κύριοι, νὰ ἐπαναφέρω συζήτησιν κομματικὴν, ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ 1879, καὶ διευκρινισθεῖσαν κατὰ τὸ 1881, ὅτε οἱ Θετταλοὶ εἰσήλθον εἰς τὴν Βουλὴν. Οἱ Κρητῆς ἤθελον ν' ἀναγραφῆ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα ὅπως καὶ τὸ τῶν Ψαριανῶν, ἀλλὰ τὸ νῦν Ὑπουργεῖον δὲν εὔρεν ἀντάξιον τῶν Κρητικῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τοιοῦτο προνόμιον, βασιζόμενον εἰς τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1843.

Νομίζω, κύριοι βουλευταὶ, ὅτι καὶ οἱ Κρητῆς, ὡς καὶ ἐγὼ, δὲν θέλουν νὰ καταβιβάσουν τὴν πατρίδα των εἰς κομματικὰς συζητήσεις. Ἡ κυβέρνησις δὲν θέλει, διότι πιθανὸν νὰ φρονῆ, ὅτι δὲν συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα ν' ἀντιπροσωπεύηται ἡ Κρήτη διὰ τοῦ συνοικι-

σμοῦ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος· ἄλλως δὲν ἐννοῶ τὴν τόσῃν αὐστηρότητα τῆς παρούσης Κυβερνήσεως, ἀφοῦ μάλιστα τὸ Ὑπουργεῖον Δηλιγιάννη ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα καὶ εἰσήλθε βουλευτὴς εἰς τὸ Κοινοβούλιον τοῦτο.

Καὶ πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ πρὸς τοὺς Κρητάς λέγω, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Κρητῶν καθιερώθη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτε ἡ Κρήτη ὠπλίσθη καὶ συνηγωνίσθη μετὰ τῆς νῦν Ἑλλάδος, ὅτι τὸ δικαίωμα θὰ ζήσῃ, διότι ἐπλάσθη ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν Κρητῶν.

Τρικούπης (πρωθυπουργός). Τὸ ψηφισθὲν νομοσχέδιον οὐδὲν μεταβάλλει ἐκ τῶν τοῦ κειμένου νόμου ὡς πρὸς τὰ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος καὶ τὰ τῶν συνοικισμῶν ἐν γένει. Ἐὰν ὁ δῆμος Ἀδάμαντος πληροῖ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπαιτούμενους κατὰ τὸν γενικὸν περὶ ἐκλογῆς νόμον, ὅπως ἀποστείλῃ βουλευτὴν, θ' ἀναγνωρισθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα. Οὐδὲν ἄλλο ἔχω νὰ εἴπω, εἰμὴ ὅτι τὸ κείμενον τοῦ γενικοῦ νόμου ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον ὡς πρὸς τὰ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος. Ἐὰν ὁ δῆμος Ἀδάμαντος ἔχῃ τὸν πληθυσμὸν, τὸν ἀπαιτούμενον ἵνα ἀντιπροσωπεύηται ἐν τῇ Βουλῇ, θέλει βεβαίως ἀναγνωρισθῇ τὸ δικαίωμά των τοῦτο.

Ῥικάκης (βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν). Θὰ μένη ὅπως ἦτο πρὶν;

Τρικούπης (πρωθυπουργός). Δὲν μετεβλήθη ὁ νόμος ὡς πρὸς τοῦτο.

Ζυγομαλάς (βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς). Ἡ ἐκλογὴ τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος εἶνε δεδικασμένη ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ ἔθνους, ἅμα ἐκυ-

ρώθη ἡ ἐκλογή καὶ ὁ βουλευτὴς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν. Ἡ ἄρνησις εἶνε αὐθαιρεσία, προσβάλλουσα τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.

Ξενοουδάκης. Ἐκ τῆς παρὰ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ δοθείσης ἐξηγήσεως τεκμαίρεται, ὅτι ἡ ἐκλογή βουλευτοῦ Κρητῶν ἐκ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος ἀφέθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς κυβερνήσεως, ἀρμοδίας νὰ ἐκτιμῆσῃ ἂν τὰ παρὰ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενα στοιχεῖα ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν. Ἡ κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ νομοσχέδιον, ὡς εἰς τοὺς Ψαριανοὺς, νὰ δίδῃ ὁ δῆμος Ἀδάμαντος, οὗ τὸ δικαίωμα ἀνεγνωρίσθῃ, ἓνα βουλευτὴν. Μὴ ἄρα, διότι ἡ Κρήτη εἶνε δούλη, δὲν δικαιούται νὰ ἔχῃ φωνήν; (συγκίνησις. Πολλοὶ Βουλευταί. Πρέπει νὰ ἔχῃ.)

Εἰς τὴν ἐν Προνοίᾳ τῆς Ναυπλίας Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1828 εἰς πληρεξούσιος ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀντικρούων τοὺς τότε πληρεξουσίουσ τῆς Κρήτης Ν. Ῥενιέρην, Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδην, Δ. Χρυσάφοπουλον, Σήφην, Δεληγιαννάκην, Παναγιωταναγνώστην κλ., εἶπε· « Δὲν ἔχετε φωνήν, διότι δὲν ἔχετε ἐλευθέραν πατρίδα. » Ὁ Ἀντωνιάδης ἐν ὀνόματι τῆς Κρήτης ἀπήντησε· « Δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ ἐλευθέραν καὶ καλλιτέραν πατρίδα, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἡμεθα χωριστά. » Οἱ πληρεξούσιοι ἐνὶ στόματι ἠνάγκασαν τὸν ἰδιοτελεῆ πληρεξούσιον ν' ἀνακαλέσῃ ὅσα κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ δικαιώματος αὐτῆς εἶπε. Πρὸς τιμὴν δὲ τῆς Κρήτης ἐψήφισθη, κατὰ πρότασιν τοῦ στρατάρχου Κολοκοτρώνη, ὁ Ν. Ῥενιέρης πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως.

Ὁ μεγαλοφυὴς Καβούρ, ὁ δημιουργήσας τὴν ἐνό-

τητα τῆς Ἰταλίας, εἰσήγαγε πολὺ πρότερον εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Σαρδηνίας βουλευτὰς ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐκ τοῦ μεγάλου Δουκάτου τῆς Τοσκάνης, ἐκ τοῦ τῆς Λούκας κλ., διὰ νὰ συσκέπτονται καὶ συμπράττωσιν ὁμοῦ μὲ τοὺς βουλευτὰς τῆς Σαρδηνίας εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλίας.

Ἡμεῖς οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ἀδελφῶν, ἡμεῖς οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ κάμωμεν τὴν Ἑλλάδα μεγάλην καὶ ἰσχυράν, ἡμεῖς οἱ θέλοντες, εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἰδέαν, τὴν συνδρομὴν τῆς Κρήτης, ἐγείρομεν ζήτημα, ἂν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐν τῇ Βουλῇ βουλευτὴν ἐκ Κρήτης!!

Θέλετε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Κρήτην, τὴν Σάμον, τὴν Ἡπειρον ἐν ἡμέρᾳ ἀγία καὶ ἱερᾷ νὰ ἐξεγερθῶσι, καὶ ὅμως δὲν θέλετε τὴν φωνὴν αὐτῶν ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ ἔθνους. Θέλετε τὴν ἐνότητα τῶν χωρῶν, τῶν ἀγωνισθειῶν μετὰ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν θέλετε νὰ παρίσταται ἐν μέσῳ ὑμῶν εἷς κἂν ἐξ αὐτῶν βουλευτής. Οὔτε μόνοι ἠλευθερώθητε, οὔτε μόνοι ὡς ἔθνος θὰ ζήσητε. (εὐγε! εὐγε!) Δὲν σᾶς ἀπειλοῦμεν· σᾶς ὑπενθυμίζομεν, ὅτι, ὅστις θέλει νὰ συνεργασθῆ μετ' ἄλλου, ὀφείλει καὶ νὰ συσχεφθῆ μετ' αὐτοῦ. (προσοχή.) Τὸ Βουλευτήριον εἶνε κτῆμα ὄλων τῶν ἀγωνισθειῶν ἐπαρχιῶν· κοινὴ πρέπει νὰ ᾔη καὶ ἡ ἀντιπροσωπεΐα. Ἐὰν δὲν θέλητε βουλευτὰς ἐξ αὐτῶν, δὲν θέλετε καὶ τὴν σύμπραξιν των. (προσοχή.) Ἡ ἐνότης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἶνε ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ· (χειροκροτήματα· ζήτω ἡ Κρήτη.)

ΤΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΕΝ ΜΗΛΩ ΚΡΗΤΙΚΟΥ
ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ.

Ἐν τῷ Β. διατάγματι τῆς 24 Μαΐου 1885 ἀναφέρεται ἄλλο προγενέστερον, τῆς 25 Νοεμβρίου 1881, προκληθείσης καὶ τότε ἐκλογῆς παρὰ τοῦ ὑπουργείου Κουμουνδούρου ἐν τῷ Κρητικῷ δήμῳ Ἀδάμαντος, ἐξελέχθη δὲ παμφηφεὶ ὁ Γ. Ξενουδάκης, μὴ προταθέντος ἄλλου καὶ μηδεμιᾶς ἐνστάσεως δοθείσης.

Ἡκυρώθη ὅμως ἡ ἐκλογή κατὰ τὴν ἐξελέγεξιν ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευσιν, προσλαβοῦσαν καὶ τοὺς ἀνευ νόμου εἰσελθόντας εἰς τὴν Βουλὴν Θετταλοὺς βουλευτάς, διὰ ψήφων 97 ὑπὲρ καὶ 113 κατὰ, διότι δὲν ἐδόθη δῆθεν καιρὸς νὰ ἐκτεθῶσι καὶ ἄλλοι ὑποψήφιοι. Μόνος ὁ κ. Κ. Καραπάνος ἀντέστη κατὰ τῆς ἀκυρώσεως ἐκ τῶν βουλευτῶν τῶν νέων ἐπαρχιῶν.

Διετάχθη ἀμέσως νέα ἐκλογή, προταθέντος πάλιν μόνου τοῦ Γ. Ξενουδάκη. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξῦ, παραιτηθέντος τοῦ ὑπουργείου Κουμουνδούρου καὶ ἀνεληθόντος εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑπουργείου Τρικούπη, ἀνεστάλη.

Παραιτηθέντος δὲ τοῦ ὑπουργείου Τρικούπη κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν γενικῶν ἐκλογῶν, καὶ ἀνεληθόντος εἰς τὴν κυβέρνησιν ὑπουργείου Δηλιγιάννη, συγχειμένου ἐξ αὐτοῦ, ὡς προέδρου, καὶ τῶν ὑπουργῶν Ν.

Παπαμιχαλοπούλου, Α. Μαυρομιχάλη, Α. Ζυγομαλά, Ρ. Ῥώμα καὶ Σ. Ἀντωνοπούλου, διετάχθη ἐκλογή, ἐκλεχθέντος καὶ πάλιν τοῦ Γ. Ξενουδάκη ἄνευ ἐνστάσεως.

Εἰσελθὼν οὕτω εἰς τὴν Βουλὴν ὁ βουλευτὴς Ἀδάμαντος Γ. Ξενουδάκης, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς συζητήσεις καὶ εἰς τὴν ψήφισιν τῶν νόμων μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς παρὰ τοῦ ὑπουργείου Τρικούπη, μὴ διατάξαντος ἐκλογὴν Κρητῶν. Οἱ ἐκλογεῖς τοῦ Ἀδάμαντος δὲν ἐψηφοφόρησαν εἰς τὴν νομαρχιακὴν περιφέρειαν, ἐπιφυλαχθέντες δικαιώματος, ἀναγνωρισθέντος ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου Κουμουνδούρου καὶ ἀπὸ τοῦ Δηλιγιάννη.

Δημοσιεύεται κατωτέρω ἢ τῶν Κρητῶν διαμαρτύρησις, ἡ δοθεῖσα εἰς τὴν Βουλὴν, καὶ ἡ ἐνώπιον τοῦ τμήματος αὐτῆς ὑπεράσπισις τοῦ Γ. Ξενουδάκη.

1) Β. διάταγμα περὶ ἐκλογῆς ἰδίου βουλευτοῦ Κρητῶν ἐκ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄.

Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν α') τὸ ἄρθρον 45 τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου, β') τὸ ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1881 ἡμέτερον διάταγμα, δι' οὗ ἐπετράπη κατὰ τὸ ἄρθρον 3. τοῦ αὐτοῦ νόμου εἰς τοὺς ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος συνωχισμένους Κρητας νὰ ἐκλέξωσιν ὡς μετανάστα ἴδιον βουλευτὴν, καὶ γ') τὴν ἀπὸ 21. τοῦ φθίνοντος

ἤδη μηνὸς ὑπ' ἀριθ. 9 πρᾶξιν τοῦ ἡμετέρου ὑπουργι-
γικοῦ Συμβουλίου.

Προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουρ-
γοῦ ὀρίζομεν τὴν 21. τοῦ μετεπιόντος μηνὸς Ἰουλίου,
ἡμέραν Κυριακὴν, διὰ τὴν ψηφοφορίαν πρὸς ἐκλογὴν
βουλευτοῦ ἐκ τοῦ ἐν Ἀδάμαντι συνοικισμοῦ Κρητῶν.
Ἡ ψηφοφορία αὕτη ἀρξεται τὴν ὥραν 5 καὶ λεπτὰ 3
π. μ. καὶ περατωθήσεται τὴν ὥραν 7 καὶ λεπτὰ 8 μ. μ.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσίς
καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Τατοίῳ τὴν 24 Μαΐου 1885.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν
Ν. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ.

2) Ἐκθεσίς τῆς ἐπὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν
ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς.

Πρὸς τὴν Βουλὴν.

Τὸ πέμπτον τμήμα τῆς Βουλῆς, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰ
σχετικὰ ἔγγραφα τῆς ἐκλογῆς Ἀδάμαντος, τῆς ἐνερ-
γηθείσης τὴν 21 Ἰουλίου ἐ. ἔ., εὔρεν, ὅτι οὐδεμία ἐν-
στασις ἐδόθη κατὰ τοῦ κύρους αὐτῆς, οὔτε κατὰ τὴν
ἐκλογὴν, οὔτε μετὰ ταύτην, καὶ ὅτι εἰς μόνον ἐπροτάθη
ὑποψήφιος, ὁ κ. Γ. Ξενουδάκης, ὅστις ἔλαβεν ἐκ τῶν
186 ψηφοφορησάντων 184 ψήφους εἰς τὸ Ναὶ καὶ 2
εἰς τὸ Ὅχι.

Ἐνώπιον ὁμως τοῦ τμήματος τῆς Βουλῆς ὁ βουλευτὴς Μήλου κ. Νοστράκης προσέβαλε τὸ κῦρος τῆς ἐκλογῆς ἰσχυρισθεὶς, ὅτι οἱ ἐν Ἀδάμαντι συνωχισμένοι Κρήτες δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἰδίου βουλευτοῦ, α) διότι τὸ ἀπὸ 25 Νοεμβρίου 1881 Β. Δ. περὶ ἐκλογῆς βουλευτοῦ Κρητῶν ἀπώλεσε τὴν ἰσχύν του μετὰ τὰς νέας ἐκλογάς, β) διότι πολλοὶ ἐκ τῶν δημοτῶν τοῦ Ἀδάμαντος ἐψήφισαν κατὰ τὰς γενικὰς ἐκλογάς, καὶ γ) διότι ὁ δῆμος Ἀδάμαντος δὲν περιέχει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἐκλογὴν βουλευτοῦ πληθυσμὸν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐσχάτως γενομένης ἀπογραφῆς, ἐν δὲ τῷ δημοτολογίῳ περιελήφθησαν καὶ ὀνόματα μὴ δημοτῶν, ἵνα ἐξαγκωθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

Ἐπὶ τῶν ἐνστάσεων ὁ ἐπιτυχὴν βουλευτὴς ἀντέταξεν, ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτοι, καθότι ὁ ἐνιστάμενος δὲν εἶναι ἐκλογεὺς, οὐδεμία δὲ ἐνστασις ὑπὸ ἐκλογέως ἐδόθη, καὶ ὅτι αἱ ἐνστάσεις αὗται ἀποδεικνύονται ἀνυπόστατοι ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

Τὸ Τμήμα, εἰ καὶ ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ, ὅτι ὄντως αἱ ἐνστάσεις αὗται εἶναι ἀπαράδεκτοι, ὡς μὴ γεγόμεναι ὑπὸ ἐκλογέως, οὐχ ἥττον προβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τὸ Α΄.

Τὸ ἀπὸ 25. Νοεμβρίου 1881. ἐκδοθὲν Β. Δ., βασιζόμενον εἰς τὸ 3. ἄρθρον τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, μὴ ἀνακληθὲν, ἰσχύει ἄλλως τε τὸ ἀπὸ 24 Μαΐου ἐν. ἔτ. ἐκδοθὲν Β. Διάταγμα, τὸ διατάξαν τὴν ἐκλογὴν, ἀναφερόμενον εἰς τὸ προηγούμενον Διάταγμα, ἀπέδωκεν εἰς τοῦτο πλήρες κῦρος.

Ὡς πρὸς τὸ Β΄.

Καὶ ἂν τυχὸν ἐψήφισάν τινες ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸν συνοικισμὸν Κρήτες καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐπαρχίας Μήλου, ὡς μὴ κληθέντες τότε νὰ ψηφίσωσι πρὸς ἐκλογὴν ἰδίου βουλευτοῦ, δὲν ἐφανέρωσαν διὰ τῆς πράξεώς των ταύτης, ὅτι παρητήθησαν τοῦ κεκτημένου αὐτῶν δικαιώματος τοῦ ν' ἀποτελῶσιν ἴδιον συνοικισμὸν, ἔχοντα κατὰ τοὺς νόμους τὰ δικαιώματα νὰ ἐκλέξῃ ἴδιον βουλευτὴν, καὶ ἐπομένως, ἐξασκήσαντες ἤδη τὸ δικαίωμά των τοῦτο, δὲν ἔπραξαν παράβασιν τινα τοῦ νόμου· ἄλλως τε οὐδόλως ἢ μετοχὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μήλου μετέβαλε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ἐκείνης, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἔχουσιν ὀρθότητά τινα τὰ τῆς ἐνστάσεως ταύτης.

Ὡς πρὸς τὸ Γ΄.

Τὸ δημοτολόγιον, συντεταγμένον ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς καὶ μὴ καταγγελθὲν ὡς πλαστὸν, ἀποτελεῖ πλήρη ἀπόδειξιν, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ ἀπὸ 6. Σεπτεμβρίου 1882 ἔγγραφον τοῦ ἐπάρχου Μήλου βεβαιοῦ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὡς ἀληθές, καὶ ἐπομένως ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπάρχει ὁ ἀριθμὸς ὁ ἀπαιτούμενος κατὰ νόμον, ὅπως δώσῃ ὁ συνοικισμὸς ἴδιον βουλευτὴν. Ἡ δὲ τελευταία ἀπογραφή δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, καθότι περιλαμβάνει μόνον τοὺς παρόντας κατοίκους, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἀποδημοῦντας. Ἐπομένως οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀπόδειξις, ὅτι ἔσφαλεν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία πεισθεῖσα, ὅτι ὁ συνοικισμὸς Ἀδάμαντος περιέχει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἐκλογὴν βουλευτοῦ πληθυσμὸν καὶ διατάξασα τὴν ἐκλογὴν βουλευτοῦ.

Διὰ ταῦτα

Τὸ Τμῆμα προτείνει νὰ κηρυχθῆ ἡ ἐκλογή Ἀδάμαντος νόμιμος καὶ ἔγκυρος, καὶ ν' ἀναγνωρισθῆ βουλευτὴς αὐτοῦ ὁ κ. Ξενουδάκης.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1885.

Ὁ Πρόεδρος

Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Εἰσηγητὴς

Λ. Παπασταθόπουλος.

Τὰ Μέλη

Ν. Φιλάρετος, Π. Β. Κωσταντζᾶς, Ν. Μισυρλῆς, Ἀθ. Π. Εὐταξίας, Χ. Τσανετάκης, Γ. Ῥεμπάκης, Κ. Βούλτσος, Α. Φαρμάκης, Γ. Παπαγεωργίου, Γ. Σέρβος, Σπ. Καμπάνης, Γ. Ν. Τσέλιος.

3) Ἀπόφαισις τῆς Βουλῆς περὶ τοῦ ἐγκύρου τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν βουλευτῶν τῶν ὑπερψηφισάντων.

Πρόεδρος. Ἡ συζήτησις κηρύσσεται περατωμένη. Τὸ προεξελέξαν τὴν ἐκλογὴν Τμῆμα ἀποφαίνεται ὡς ἑξῆς:

«Τὸ Τμῆμα προτείνει νὰ κηρυχθῆ ἡ ἐκλογή Ἀδάμαντος νόμιμος καὶ ἔγκυρος καὶ ν' ἀναγνωρισθῆ βουλευτὴς αὐτοῦ ὁ κ. Ξενουδάκης.»

Οἱ παραδεχόμενοι ὡς νόμιμον τὴν ἐκλογὴν Ἀδάμαντος καὶ νόμιμον βουλευτὴν τὸν κ. Ξενουδάκην παρακαλοῦνται νὰ ἐγερθῶσι.

Πολλοὶ βουλευταί. Δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.
Πρόεδρος. Οἱ παραδεχόμενοι τὸ ἔγκυρον τῆς
ἐκλογῆς λέγουσι Ναι, οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν
᾽Οχι.

(Γίνεται δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως ψηφοφορία ὑπὸ τὴν
ἐπιτήρησιν τῶν ψηφολεκτῶν Κοριτζῆ καὶ Μεταξᾶ κατὰ
τὸ ἐπόμενον Πρωτόκολλον ψηφοφορίας).

*Οἱ ὑπὲρ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Κρήτης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ
Βουλῇ ψηφίσαντες βουλευταί.*

Εὐθύμιος Βαζᾶς, Ἀπόστολος Φιλίππου, Ἰω. Μεσ-
σηνέζης, Δημ. Οἰκονομίδης, Δημ. Παρνασιδῆς, Κ.
Ἀργυρόπουλος, Ἀγγελος Γεωργαντᾶς, Δ. Καλλιφρο-
νᾶς, Ἀντ. Ζυγομαλᾶς, Δημ. Ῥάλλης, Π. Πετράκης,
Ν. Ἀξελός, Γ. Φιλάρετος, Εὐστάθιος Ἰωαννίδης, Γ.
Τσέλιος, Τατσέλος Μαυρομαμάτης, Θεόδ. Δηλιγιάννης,
Ι. Ἀντωνόπουλος, Χ. Τζανετάκης, Κ. Ἀναγνωστό-
πουλος, Π. Ῥίτσος, Ν. Παπαμιχαλόπουλος, Ι. Καπι-
τσίνης, Λάζ. Βούλγαρης, Γ. Ζηνόπουλος, Α. Φαρμά-
κης, Ῥοβέρτος Ῥώμας, Κωνστ. Βούλτσος, Ἀναγν.
Δαλιάνης, Ἐπαμ. Α. Δημητρίου, Γ. Πετούσης, Ι. Ἀνε-
ξάρτητος, Ν. Συνοδινός, Σ. Πεταλᾶς, Ἄλ. Ζαίμης,
Ἀργ. Διαμαντόπουλος, Δ. Τάκης, Γ. Σιθιτανίδης, Κ.
Ἀλεξιάδης, Περ. Περωτής, Ζάχος Φαλιάγκας, Γ.
Παπαγεωργίου, Π. Λεβέντης, Γεώργιος Μέρμιγκας,
Δ. Πετρίδης, Α. Μεντζελόπουλος, Δ. Σπινέλης, Π.
Κορωναῖος, Μ. Νικηφοράκης, Ι. Καλαμβοκίδης, Ἀντ.
Καρδαῶς, Γ. Μαυρομιχάλης, Ι. Βαλασόπουλος, Α.
Ἀστεριάδης, Ι. Τσαπαλίδης, Ἀθ. Οἰκονόμου, Ι. Φίλιος,
Μιχαὴλ Λάππας, Α. Παπασταθόπουλος, Ε. Τσαρλα-

μπᾶς, Γ. Σέρβος, Κ. Κωνσταντόπουλος, Χρ. Χρηστό-
 πουλος, Φίλ. Βάρβογλης, Ι. Βούτουνας, Ν. Φιλάρετος,
 Σ. Ἀλαμάνος, Λ. Δεληγεώργης, Ι. Νικολαΐδης, Μι-
 χαήλ Δαμηράλης, Ἐλευθ. Μυκόνιος, Ν. Καναβός, Χρ.
 Φικιώτης, Δ. Χαρίδημος, Κυρ. Μαυρομιχάλης, Ζαρ.
 Ζαριφόπουλος, Π. Κωσταντᾶς, Α. Ἀγάθης, Λουκᾶς
 Καραλίβανος, Ἀνάργ. Σιμόπουλος, Ἄνδρ. Μαυρᾶς,
 Βασ. Παπανικολάου, Ἄντ. Ψικάκης, Ἀχ. Γεροκωστό-
 πουλος, Γ. Τσερτίδης, Ν. Μισυρλῆς, Γ. Φλωριάς,
 Ἀναστ. Ζερβός, Γ. Φερπάκης, Ι. Γεωργιάδης, Ἄν-
 δρέας Συγγρός, Ἄντ. Μαυρογορδάτος, Εὐστ. Κεχα-
 γιάς, Ἀλέξ. Μάσχας, Ι. Καραπάνος, Γρηγ. Μαυρομα-
 ρᾶς, Ν. Δρόσος, Ι. Ζαλώνης, Γεωργούλης Κανούτης,
 Κωστῆς Γκίκας, Σ. Σωτηρόπουλος, Δ. Ἀντωναρόπου-
 λος, Γρ. Μανοῦσος, Ἀθ. Τριγώνης, Γ. Κοριζῆς, Ἐμμ.
 Μουζᾶς, Κωνστ. Καραπάνος, Κομνᾶς Τράκας, Θ. Πα-
 πακώστας, Δ. Κριεζιώτης, Ν. Καλάρης, Κ. Παπανι-
 κολῆς.

Πρόεδρος. Ἐψηφοφόρησαν ἐν ὄλῳ 161, ἐξ ὧν
 108 ἐψήφισαν Ναι, 49 Ὅχι καὶ 4 ἠρνήθησαν ἐπομέ-
 νως ἢ ἐκλογὴ θεωρεῖται νόμιμος καὶ νόμιμος βουλευ-
 τῆς αὐτῆς ὁ κ. Ξενουδάκης, ἔχων καὶ τὰ ἀπαιτούμενα
 ὑπὸ τοῦ νόμου προσόντα. (εἰς τὰ ἀκροατήρια πατα-
 γώδη χειροκροτήματα καὶ ἐνθουσιώδεις φωναί· ζήτω
 ἢ Κρήτη! ζήτω ἢ ἔνωσις! — Πολλοὶ βουλευταὶ, σφίγ-
 γοντες τὴν χεῖρα τοῦ βουλευτοῦ, ἤρχοντο νὰ εἰσέλ-
 θωσι μετ' ὀλίγον καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀδελφῆς
 Κρήτης).

4) Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς δημότας
τοῦ Κρητικοῦ δήμου Ἀδάμαντος.

Ἐκ τοῦ ἀπὸ 6 Αὐγούστου ἐν. ἔτ. ἐπισήμου ἐγγρά-
φου τῶν βουλευτῶν τῆς πολυπαθοῦς πατρίδος μας
Κρήτης πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος πα-
ρατηρεῖτε τί ἐφρόνει ἡ Κρήτη περὶ τῆς ἐκ τοῦ δήμου
μας βουλευτικῆς ἐκλογῆς. «Ἡ Κρήτη, λέγουσιν οἱ βου-
λευταί της, ἐθεώρησε τὴν ἐκ τοῦ Ἀδάμαντος ἐκλογὴν
καὶ εἴσοδον βουλευτοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ κοινοβουλίῳ πε-
ριφανῆ ἰκανοποίησιν τῶν κρητικῶν
ἀγώνων, καὶ ἄριστον οἰωνὸν τῆς ἐλευθερίας της,
τὸν λαὸν τῆς νήσου ὀλόκληρον ἀντιπροσωπευόμενον
παρ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀκουομένη φωνὴ
του ἀπετέλει γλυκεῖαν παρηγορίαν εἰς τὴν Κρήτην.
Ἡ ὑγνωμόνει δὲ διὰ τὴν παρεχομένην ταύτην τιμὴν
παρὰ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος». Βλέπετε, συνδημόται,
ὅπόσῃν ἀξίαν ἔδωκεν ἡ Κρήτη εἰς τὸ ἐκλογικὸν σας
δικαίωμα, τὸ δημιουργηθὲν ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τῶν
θυσιῶν αὐτῆς, καὶ ἀναγνωρισθὲν ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς συ-
νελεύσεις τῆς Ἑλλάδος; Ποίαν καλλιτέραν ἀμοιβὴν
θέλομεν, παρὰ νὰ λέγη ἡ πάντοτε ἀγωνιζομένη ὑπὲρ
τοῦ ἑλληνισμοῦ Κρήτη, ὅτι ἐθεώρησε περιφανῆ ἰκανο-
ποίησιν τῶν κρητικῶν ἀγώνων τὴν ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ
μας ἐκλογὴν βουλευτοῦ; Ποίαν μεγαλητέραν εὐχαρί-
στησιν ἠξίουσιν οἱ δημόται Ἀδάμαντος, οἱ ὁμοφώνως
ἀναδείξαντες βουλευτὴν, παρ' ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ κοινοβου-
λίου ἀκουομένη φωνὴ του ἀπετέλει γλυκεῖαν πα-
ρηγορίαν εἰς τὴν Κρήτην; Πρὸς ὑμᾶς ἤδη, βουλευ-
ταί τῆς δαφνοστεφοῦς ἡρωίδος, στρέφω τὸν λόγον.

πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἐπισήμως καὶ ἀπ' εὐθείας ὁμιλήσαν-
τας πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, τοὺς διερμηνεύσαν-
τας τὰ εὐγενῆ καὶ πατριωτικὰ φρονήματα πολυπα-
θοῦς λαοῦ, τοῦ μεριμνῶντος διὰ τοὺς ἐκπατρισθέν-
τας ἀδελφούς των. Πρὸς ὑμᾶς, καὶ δι' ὑμῶν πρὸς τοὺς
ἀδελφούς Κρήτας, ἐκφράζω ἐκ μέρους τῶν ἐντολέων
μου τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, ἰδίως δὲ τὴν ἐμὴν διὰ
τὴν ἀποδιδομένην τιμὴν εἰς τὴν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ
ἀκουσθεῖσαν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος φωνὴν
μου. Ἄν δὲ, συνάδελφοι τῆς μεγάλης ἰδέας, οἱ ἀπὸ τοῦ
βήματος τοῦ κοινοβουλίου λόγοι μου δὲν ἦσαν ἀντά-
ξιοι τῶν ἐκτάκτων ἀγώνων καὶ μεγάλων θυσιῶν τῆς
αἱματοφύρτου Κρήτης, ἤρκουν ὅμως νὰ ὑπενθυμίζω-
σιν εἰς τοὺς βουλευτὰς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος νὰ
ἐγρηγορῶσι, διότι ἡ μεγάλη Ἑλλάς εἶνε
δούλη, καὶ διότι ἀπειλεῖται ἀπὸ νέους Ταμερλάνους
τῆς Εὐρώπης.

Διατελῶ ἀσπαζόμενός σας.

ὁ ὑμέτερος

Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ,

βουλευτῆς Ἀδάμαντος.

5) Ψήφισμα τῆς Βουλῆς τῆς Κρήτης ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος
τῆς ἐκλογῆς βουλευτοῦ ἐκ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.

Τῷ κυρίῳ Χ. Τρικούπη, πρωθυπουργῷ τῆς Ἑλλάδος.

Περιφανῆ ἱκανοποίησιν τῶν Κρητικῶν ἀγώνων καὶ
ἄριστον οἰωνόν τῆς μελλούσης ἐκπληρώσεως τῶν ἱε-
ρῶν αὐτῆς πόθων ἐθεώρησεν ἡ Κρήτη τὴν ἐκλογὴν

καὶ εἴσοδον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ βουλευτοῦ, ἀντιπροσωπεύοντος γνησίαν Κρητικὴν παροικίαν, τὴν ἐν Μήλῳ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βουλευτοῦ τούτου ἐνόμιζεν ἡ νῆσος ἀντιπροσωπεύμενον ὀλόκληρον τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὃν τινα μοῖρα ὀλεθρία πεισματωδῶς κρατεῖ εἰσέτι εἰς τὴν δουλείαν, γλυκεῖαν δὲ παραμυθίαν ἀπετέλει διὰ τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἢ ἐν τῷ ἐθνικῷ κοινοβουλίῳ ἀκουομένη φωνὴ ἐνὸς τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἄφ' ἐτέρου οὐ σμικρὰν ἐνέπνεεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν ἢ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα παρεχομένη ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἔθνους ἰδιάζουσα τιμὴ αὐτῆ.

Ταῦτα πάντα συνομολογεῖ, πιστεύομεν, καὶ ἡ Υ. Ε., καὶ ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτὴν ἐξόχῳ περινοίᾳ καὶ τῷ ἐνθέρμῳ πατριωτισμῷ δὲν θ' ἀπαξιῶσῃ ἵνα, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν παράκλησιν, ἣν ἀπευθύνουσιν αὐτῇ οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, εὐαρεστηθῇ νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῷ νέῳ ἐκλογικῷ νόμῳ καὶ ὑποστηρίξῃ ἐκθύμως διάταξιν, ἐπιτρέπουσαν εἰς τὴν ἐν λόγῳ Κρητικὴν παροικίαν νὰ ἐκλέγῃ ἴδιον ἀντιπρόσωπον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ.

Ἐχοντες δι' ἐλπίδος, ὅτι ἡ παράκλησις ἡμῶν θέλει τύχει εὐμενοῦς ἀκροάσεως, ἐκφράζομεν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος τὰς εὐχαριστίας ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης.

Ἐν Χανίοις, τῇ 6. Αὐγούστου 1886.

Ἵποσημειούμεθα εὐσεβᾶτως οἱ βουλευταὶ τῆς Κρήτης

Α. Κριαρᾶς, Π. Κονδυλάκης, Μ. Ἑσυχάκης, Α. Χατζηδάκης, Μ. Μαρῆς, Ν. Γιαμαλάκης, Ν. Σταυράκης, Φ. Φα-

φουτάκης, Χ. Κυπαρισσάκης, Μ. Σφακιανάκης, Χ. Κ. Ίωαννίδης, Ν. Σπηλιανάκης, Γ. Σκουλάς, Κ. Παπαδογιάννης, Ν. Δευτεράκης, Ε. Ζαχαράκης, Ε. Πορτάλιος, Ι. Κασσιμάκης, Δ. Παπαμιχαλάκης, Γ. Σαπουτζάκης, Μ. Ζερβός, Α. Τρυφόπουλος, Γ. Ἀθανασιάδης, Ι. Δεμερζάκης, Γ. Ἀνδρεδάκης, Α. Κουρκούτης, Δ. Ζανηδάκης, Α. Στεφνίδης, Ι. Χατζάκης.

6) Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Μ. Πενιέρη πρὸς τοὺς Κρήτας.

Οἱ ἐν Μήλῳ καὶ Σύρῳ Κρήτες παρεκάλεσαν τὸν κ. Πενιέρην νὰ προσθέσῃ νέας ὑπηρεσίας εἰς τε τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κρήτην καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Κρήτας, ὡς βουλευτῆς, ὁ δὲ κ. Πενιέρης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Ἀθῆναι, τὴν 21 Νοεμβρίου 1881.

Ἀξιότιμε συμπατριῶτα κ. Ἰωάννη Χατζηδάκη.

Τὸ ζήτημα, ὑπὲρ οὗ πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι Κρήτες ἐνδιαφερόμεθα, ἤτοι ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν Κρητῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ Βουλῇ, λύεται κατ' αὐτὰς αἰσίως, ὅπως μᾶς διαβεβαιούσιν οἱ κύριοι ὑπουργοί, ἐπιτρεπομένου ἡμῖν νὰ ἐνεργήσωμεν ἰδίαν ἐκλογὴν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος.

Καιρὸς δ' ἐπέστη ὅπως συσκεφθῶσιν οἱ ἐκλογεῖς περὶ ὑποψηφίου.

Ἦχουσα μετ' εὐγνωμοσύνης, ὅτι πολλοὶ τῶν συμπατριωτῶν μας ἔστρεψαν τὰ ὄμματά των πρὸς με, καὶ διανοοῦνται ἐμὲ νὰ κηρύξωσιν ὑποψήφιον, εἰς ἐμὲ ν' ἀναθέσωσι τὴν τιμὴν ταύτην. Εὐχαριστῶν ὑμᾶς ἐπὶ τούτῳ, σπεύδω συγχρόνως νὰ σᾶς δηλώσω, ὅτι

τὰ καθήκοντα ἐμοῦ, ὡς προϊσταμένου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης, εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ ἐκεῖνα τοῦ βουλευτοῦ.

Τὸ κατ' ἐμὲ, μάρτυς ὢν τῶν ὅσα ἐμόχθησεν ὁ φίλος κ. Ξενουδάκης ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, δὲν διστάζω νὰ συστήσω τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὰς ψήφους τῶν συμπατριωτῶν. Ὁ κ. Ξενουδάκης εἶναι ἄνθρωπος ἀνεξάρτητος, κ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν καθηκόντων εἶμαι βέβαιος θὰ ἐπιδιώκει τὰ κοινὰ συμφέροντα, καὶ οὐχὶ ἰδιοτελεῖς σκοπούς. Ἡ ἐκλογή αὕτη θ' ἀντηχήσῃ εὐχαρίστως καὶ ἐν Κρήτῃ.

Ὅλος ὑμέτερος
M. PENIERΗΣ.

7) Ἐπιστολὴ τοῦ Χατζημιχάλη πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς, καὶ ἀναφορὰ τῶν ἄλλων προσφύγων ὀπλαρχηγῶν καὶ πληρεξουσίων Κρητῶν.

(ἐκ τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τῆς Βουλῆς σελ. 922.)

Ὁ κ. Ἄντ. Ζυγομαλάς, ὑπερασπιζόμενος τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Κρητῶν κατὰ τοῦ κατηγόρου Ι. Νοστράκη, βουλευτοῦ Μήλου, ἀνέφερε τὰς ἐξῆς πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπιστολάς, καὶ πρῶτον τὴν τοῦ ἀρχηγοῦ Χατζημιχάλη, ἔχουσαν οὕτω:

Κύριε Πρόεδρε!

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς καὶ τὴν σεβαστὴν Βουλὴν, ὅτι οὐ μόνον πάντες ἐνδιαφερόμεθα, ἀλλὰ καὶ εἰργάσθημεν καὶ πρότερον πρὸς εἰσαγωγὴν

ἀντιπροσώπου εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, φρονοῦντες, ὅτι οὕτω ἔτι μᾶλλον ἐνισχύονται οἱ ἐνοῦντες ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα δεσμοί, οὓς μεθ' ὅλην τὴν αὐτοδιοίκησιν, ἧς ἀπολαβεῖ ἡ ἀτυχῆς ἡμῶν πατρίς, ὀλόκληρος ὁ λαὸς, καὶ αὐτοὶ οἱ νομίμως ἐκπροσωποῦντες αὐτὸν, διὰ δημοψηφισμάτων καὶ πράξεων ἐπισήμων ἠυχθήασαν νὰ μετατραπῶσιν εἰς πλήρη καὶ ἀρρήκτον ἔνωσιν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Φρονοῦντες, ὅτι καὶ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐμπνέεται αἰσθημάτων, παρακαλοῦμεν τὴν σεβαστὴν Βουλὴν νὰ ἐξεύρη τρόπον, ἵνα ἡ ἐν τῇ νήσῳ ἀναγεγραμμένη ἤδη ἀρχὴ τύχη πρακτικῆς κυρώσεως.
Δέχθητε κτλ.

ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΚΗΣ.

Ζυγομαλᾶς, βουλευτῆς Ἀθηνῶν. Αὐτὴ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Χατζημιχάλη, ἀλλ' εἶνε καὶ ἡ γνώμη τοῦ Κριάρη, τοῦ Κόρκα, τοῦ Μιλονογιαννάκη, τοῦ Μαρουλιανοῦ, τοῦ Σκαλίδου, τοῦ Παρθενίου, τοῦ Τζουδεροῦ καὶ Νικολοῦδη καὶ ὅλων τῶν Κρητῶν, διότι ἐνταῦθα ὑπάρχει ἀναφορὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν πρὸς τὴν Βουλὴν, γεγραμμένη εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην τὴν ἀπλοϊκὴν τῶν πολεμιστῶν, καὶ ὄχι τὴν ἐπιτετηθευμένην, ὡς ἐξῆς:

Πρὸς τὴν σεβαστὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων.

Κύριοι βουλευταί!

Μὲ λύπην μας ἐμάθομεν νὰ λεχθῆ εἰς τὴν Βουλὴν, συζητουμένης τῆς ἐκλογῆς Ἀδάμαντος, ὅτι ἡμεῖς ἀδιαφοροῦμεν, καὶ ὅτι δὲν μᾶς μέλει, εἰ δὲν ἔχωμεν βουλευτὴν.

Γνωστοποιούμεν εὐσεβάστως, ὅτι θέλομεν νὰ ἔχωμεν βουλευτὴν Κρήτα, ὡς θέλει κάθε ἐπαρχία τὸν ἰδικὸν της, καὶ τοῦτο τὸ ἐδείξαμεν κατὰ τὸ ἔτος 1880, ὁπότε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπρόκειτο. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν καὶ οἱ ἀδελφοί μας ἐν Κρήτῃ θέλομεν μεγάλως εὐχαριστηθῆ, ἐὰν χορηγηθῆ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέγῃσι βουλευτὴν οἱ ἀδελφοί μας.

Ἵποσημειούμεθα εὐσεβάστως.

Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ πληρεξούσιοι Κρήτες.

Ζυγομαλάς. Αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχουσι καὶ ὅλοι οἱ Κρήτες, ἰδίᾳ δὲ ὁ Χατζημιχάλης, ὁ Μιλονογιαννάκης, ὁ Κριάρης, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κρήτης. Σήμερον λοιπὸν εἶνε στιγμή, καθ' ἣν πρέπει νὰ δείξῃ τὸ ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνισμοῦ, ὅτι ἀνοίγει τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν Κρήτην.

8) *Δήλωσις καὶ αἰτησις τῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος Κρητῶν πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων.*

Οἱ τοῦ Κρητικοῦ συνοικισμοῦ τῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος Κρητῶν ἐκλογεῖς, ἐκπροσωποῦντες καὶ τοὺς ἀλλαχοῦ δημότας μας ἐμπόρους, ναυτικούς καὶ ἐργάτας, δὲν ἐψηφοφορήσαμεν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κεκτημένου περὶ ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ δικαιώματός μας, ἀναγνωρισθέντος ἀπὸ τὴν τέως διαλυθεῖσαν Βουλὴν (κατὰ τὴν ἀπὸ 25 Ὀκτωβ. 1885 ἀπόφασιν), βασιθεῖσαν εἰς τὰ ψηφίσματα τῶν ἐθνικῶν

συνελεύσεων καὶ εἰς τὸ 3 ἄρθρον τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτοῦ μεταναστῶν. Ὁ νέος ἐκλογικὸς νόμος οὐδὲν μεταβάλλει ἐκ τοῦ παλαιοῦ γενικοῦ νόμου παρὰ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος, ὡς καὶ ὁ εἰσηγητὴς καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ νόμου εἶπεν ὡς ἐξῆς· «Τὸ ψηφισθὲν νομοσχέδιον οὐδὲν μεταβάλλει ἐκ τῶν τοῦ κειμένου νόμου ὡς πρὸς τὰ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος. Ἐὰν ὁ δῆμος Ἀδάμαντος ἔχη τὸν πληθυσμὸν, θέλει βεβαίως ἀναγνωρισθῆ τοῦτο. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα τὸ ἐξελεγκτικόν». (Ἰδὲ σελίδα 253 καὶ 254 στενογραφημένων πρακτικῶν.) Ἡ Βουλὴ λοιπὸν δύναται νὰ ἐξελέγξῃ. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐκλογὴν ἰδίου βουλευτοῦ ἐν τῷ κρητικῷ συνοικισμῷ τοῦ δήμου Ἀδάμαντος μετεβλήθη. Τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν, οἷα καὶ ὅτε ἡ Βουλὴ παρεδέχθη ὡς βουλευτὴν μας τὸν κ. Ξενουδάκη· ἠύξασαν μᾶλλον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν. Ἡ Κυβέρνησις οὐδὲν ἐπισήμως ἀνήρρεσεν, ὅπως μὴ γίνῃ ἐκλογὴ. Οἱ ὑπογράψαντες τὰ ψηφίσματα τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων μεγάλοι τοῦ ἀγῶνος πολῖται, ὅπως οἱ μεταναστάται ἐκλέγωσι βουλευτὴν, εἶχον ὑπ' ὄψιν τὴν μεγάλην ιδέαν καὶ τὰς ἐξαιρετικὰς θυσίας τῶν συναγωνισθέντων μετὰ τῆς νῦν Ἑλλάδος, καταδικασθέντων ὅμως νὰ μένουν εἰς τὴν δουλείαν. Δὲν ἐπικαλούμεθα δικαιώματα, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς κειμένους νόμους. Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἀμφιβάλλῃ, ἄς ἐξετάσῃ δι' ἐπιτροπῆς. Πειθοίτες, ὅτι ἡ Βουλὴ θέλει ἐνθαρρύνει τὸ Ὑπουργεῖον νὰ διατάξῃ ἐκλογὴν, μένομεν μετὰ σεβασμοῦ.

(ἔπονται 185 ὑπογραφαὶ ἐκλογέων.)

9) Ὑπεράσπισις τοῦ Γ. Ξενοῦδάκη ἐνώπιον τοῦ
τμήματος τῆς Βουλῆς ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος
τοῦ δήμου Ἀδάμαντος.

Ἐνώπιον τοῦ Ζ'. τμήματος, ἐξελέγχοντος τὴν ἐκλογὴν Κυκλάδων, παρέστη καὶ ὁ κ. Ξενοῦδάκης, τέως βουλευτῆς Ἀδάμαντος, καὶ ἐξέθεσεν ἐντολῇ τῶν ἐκλογέων τοῦ ἐν λόγῳ συνοικισμοῦ τῶν Κρητῶν ἐν περιλήψει, ὅτι τὰ ψηφίσματα τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων περὶ ἀντιπροσωπείας μεταναστῶν, τὰ ψηφισθέντα παρὰ τῶν ἐπιζησάντων ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγένοντο πρῶτον μὲν ὡς διαμαρτύρησις κατὰ τῆς ἀδίκου ἀποφάσεως τῆς Εὐρώπης, ἀποχωρισάσης ἐκ τῆς νῦν Ἑλλάδος τὰς συναγωνισθείσας χώρας Κρήτην, Μακεδονίαν, Ἡπειρον, Σάμον κτλ. δεύτερον εἰς ἐθνικὸν δεσμὸν καὶ ἀδιάρρηκτον τῆς δούλης Ἑλλάδος μετὰ τῆς ἐλευθέρας, καὶ ἔτι ὡς ἀπαραίτητον καθήκον νὰ συνεργάζηται ἡ νῦν Ἑλλάς μετὰ τῆς δούλης πρὸς τὸν γενικὸν σκοπὸν. Ἐξέθεσε τὰς φάσεις τῆς ἐκλογῆς τοῦ δήμου Ἀδάμαντος ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι σήμερον, καὶ τέλος παρεκάλεσε τοὺς κκ. βουλευτὰς τοῦ τμήματος νὰ ἐκφράσωσιν εὐχὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὡς λέγουν καὶ οἱ μὴ ψηφοφορήσαντες Κρήτες, ὅπως διατάξῃ ἰδίαν ἐκλογὴν. Ἐκτὸς πολλῶν βουλευτῶν ἦσαν παρόντες καὶ πολλοὶ ἀχροαταὶ ἐπιδοκιμάσαντες τοὺς πατριωτικοὺς λόγους τοῦ Ξενοῦδάκη, ἀπὸ τοῦ βήματος ἐκθέσαντος τὰ τῶν μεταναστῶν δικαιώματα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι. Ἀνέγνωσε δὲ καὶ τὸ ἐπίσημον ἐκτεῖνο ἔγγραφον τῆς Κρητικῆς Βουλῆς, ἐνδιαφερομένης εἰς τὴν ἐκλογὴν βουλευτοῦ ἐν Ἀδάμαντι, τὸ

σταλὲν τὸν παρελθόντα Αὐγούστον πρὸς τὸν κύριον Τρικούπην.

10) Ἐπιστολὴ Γ. Ξενοῦδάκη πρὸς τοὺς γράψαντας
εἰς αὐτὸν ἐκ Κρήτης, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς
συνεπαρχιώτας τοῦ Σφακιώτας.

Ἄπαντῶ δημοσίᾳ.

Μὴ ἐξωθήσητε τὸν τόπον εἰς τ' ἄκρα.

Μὴ αἵματοκυλίσητε τὴν Κρήτην εἰς νέον αἷμα.

Ἐπολεμήσατε ἐπὶ τριετίαν εἰς τὰ 1868, καὶ κατε-
βιβάσθη ἀνεπιστρεπτὴ ἢ κατακτητικὴ τουρκικὴ ση-
μαία ἀπὸ τὸ Βελιγράδιον.

Ἐπολεμήσατε εἰς τὰ 1878, καὶ ἠλευθερώθησαν
ἄλλοι.

Ὁπλίσθητε κατὰ τὸ 1885, παρακολουθήσαντες τὴν
ἐλευθέραν Ἑλλάδα, καὶ οἱ στόλοι τῆς ἰδιοτελοῦς
Εὐρώπης σὰς περιέζωσαν, διὰ νὰ μὴ πολεμήσητε κατὰ
τοῦ κατακτητοῦ σας.

Παραβιάζεται ἡ μετὰ τοῦ σουλτάνου σύμβασίς σας ;
Ζητήσατε παρ' αὐτοῦ τὸν σεβασμὸν τῆς ὑπογραφῆς
του. Δὲν θέλει ; Ζητήσατε τὴν παρέμβασιν τῶν ἰσχυ-
ρῶν χάριν τῆς εἰρήνης, ὅπως αὐτοὶ γίνωσι διαιτηταί.
Δὲν θέλουν ; Ἐχετε ὑπομονὴν καὶ μετ' ὀλίγον θ' ἄλλη-
λοσφαγῶσι περίξ τοῦ Αἵμου βασιλεῖς καὶ λαοί.

Ἵπεσχέθητε νὰ παρακολουθήσητε τὴν Ἑλλάδα· τη-
ρήσατε τὴν ὑπόσχεσίν σας.

Ἡ Ἑλλὰς ὑπεχώρησεν εἰς βανδαλικὴν βίαν, ἀλλὰ

δέν ἀφωπλίσθη, οὐδὲ θ' ἀφοπλισθῆ, ἐφ' ὅσον εἶνε Ἑλλάς. Εὐρίσκεται εἰς ἀνακωχὴν.

Ἐχετε ὑπομονὴν νὰ ἰσοπεδωθῆ ὁ κατηραμένος ἐκεῖνος Αἴμος, δι' ὃν θὰ πλεύσῃ τὸ μοσχάρι εἰς τὸ ἀνθρώπινον αἷμα, καὶ τότε ὁ περιθαλάσσιος ἡμῶν Αἴμος, ὁ δεσπότης, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, θ' ἀνατείλῃ ὡς φαινὸς ἀστὴρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ σμικρὸν καὶ ἡ ποθητὴ τῷ ἑλληνισμῷ ἡμέρα ἤγγικεν.

2 Αὐγούστου 1886.

Ὁ ἐν παντὶ μεθ' ὑμῶν
Γ. ΞΕΝΟΥΔΑΚΗΣ.

41) Ἐπιστολὴ τοῦ δημάρχου Ἀδάμαντος περὶ δηλώσεως πρὸς τὴν Βουλὴν 185 ἐκλογέων.

Ὁ δῆμος Ἀδάμαντος πρὸς τὴν διεύθυνσιν
τῆς Νέας Ἐφημερίδος.

Γενικὴ συνέλευσις τῶν ἐν τῷ δήμῳ Ἀδάμαντος Κρητῶν ἀπεφάσισεν ἀποχὴν ἐκ νομαρχιακῆς ψηφοφορίας, ὑποστηρίζουσα κεκτημένον δικαίωμα ἰδίας ἐκλογῆς βουλευτοῦ. Ὁ κ. Γ. Ξενουδάκης, τέως βουλευτῆς Ἀδάμαντος, ἐξεφώνησεν ἐνθουσιώδη λόγον, ἀτενίζων πρὸς τὴν δουλὴν Κρήτην καὶ ὑπενθυμίζων τοὺς ἀγῶνας τῶν πατέρων, συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν των ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἐτέρα συνέλευσις ἐγένετο ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῶ τῆς Κοιμήσεως, καθ'

ἦν ὁ κ. Ξενουδάκης ὠμίλησε συγκινητικῶς περὶ τοῦ
γενομένου ἀδικήματος νὰ μὴ διαταχθῇ ἰδίᾳ ἐκλογή,
περὶ προστασίας τοῦ δήμου, περὶ ἐγγραφῆς ὡς ἐπιτί-
μου δημότου εἰς τὸ δημοτολόγιον τῆς Α. Υ. τοῦ δια-
δόχου Κωνσταντίνου καὶ προστάτου τοῦ δήμου Ἀδά-
μαντος. Ὁ λαὸς ἐνθουσιωδῶς ἐπέτρεψε τῷ δημοτικῷ
συμβουλίῳ νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὸ δημοτολόγιον τὴν Α. Υ.
τὸν διάδοχον ὡς δημότην καὶ προστάτην τοῦ δήμου
Ἀδάμαντος, ὁ δὲ κ. Γ. Ξενουδάκης ἐνετάλη νὰ ἐγχει-
ρίσῃ τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα τῆ Α. Υ. τῷ διαδόχῳ. Ἐγένε-
το δὲ δήλωσις πρὸς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη
παρὰ 185 ἐκλογέων, ζητούντων ἴδιον ἐκλογικὸν δι-
καίωμα.

Ἐν Ἀδάμαντι, τὴν 5. Ἰανουαρίου 1887.

Ὁ δήμαρχος (Τ. Σ.)

Μ. ΚΟΥΤΣΟΥΔΑΚΗΣ.

Τὰ μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου

Γεώργιος Α. Ζερβουδάκης (προεδρεύων), Ἰωάννης Μα-
ροθοδωράκης, Ἄνδ. Μπαμπιολάκης, Γεώργιος Δαμουλά-
κης, Ἄντ. Γ. Μπαλαμπάνης.

12) Πράξις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ
δήμου Ἀδάμαντος.

Ἄριθ. 1.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ δήμου Ἀδάμαντος
συνελθὼν εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν τὴν 2. Ἰανουαρίου
1887 ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Δημαρχείου εἰσηγήσει
τοῦ δημάρχου κ. Μ. Κουτζουδάκη,

Λαβὸν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπόφασιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν συνδημοτῶν μας, δι' ἧς ἐπιτρέπεται νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὸ δημοτολόγιον τοῦ δήμου μας ὡς ἐπίτιμον δημότην καὶ προστάτην τὴν Α. Υ. τὸν διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνον,

Ψηφίζει

Α') Νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ δημοτολόγιον τοῦ δήμου μας ὡς δημότης μας καὶ προστάτης τοῦ δήμου ἡ Α.Υ. ὁ διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνος.

Β') Τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα ἀποστείλῃ κ' ἐγχειρίσῃ πρὸς τὴν Α. Υ. διὰ τοῦ συνδημότου μας δικηγόρου καὶ καὶ τέως βουλευτοῦ τοῦ δήμου μας κ. Γ. Ξενοῦδάκη.

Γ') Παρακαλεῖ ἐκ μέρους τῶν συνδημοτῶν μας καὶ ὄλου τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ τὴν Α. Υ. ὅπως ἐργασθῇ μετὰ τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν ἀνακτος πατρός Του ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἀδίκως ἐν τῇ δουλείᾳ θλιβομένης Κρήτης.

Εἰς τὸν κ. Δήμαρχον Ἀδάμαντος ἀνατίθεται ἡ ἐνέργεια τῶν περαιτέρω.

Ὁ πρόεδρος

Γ. Α. ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ.

Τὰ μέλη

Ἰωάννης Μαροθεοδωράκης, Γεώργιος Δαμουλάκης, Ἄνδρέας Μπαμπιολάκης, Ἄντώνιος Μπαλαμπάνης, Νικόλαος Ψαθῆς.

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς.

Ἐν Ἀδάμαντι, αὐθημερόν.

Ὁ δήμαρχος Ἀδάμαντος

(Τ. Σ.) Μ. ΚΟΥΤΣΟΥΔΑΚΗΣ.

13) Ἐπιστολὴ τοῦ δημάρχου τοῦ δήμου Ἀδάμαντος
πρὸς τὸν Γεώργιον Ξενουδάκην.

Ἄριθ. 1.

Ὁ δήμαρχος τοῦ δήμου Ἀδάμαντος πρὸς τὸν
κ. Γεώργιον Ξενουδάκην.

Συνεπεία τῆς γενικῆς ἀποφάσεως τῶν δημοτῶν μας
Κρητῶν καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 πράξεως τοῦ παρ' ἡμῖν Δη-
μοτικοῦ συμβουλίου παρακαλεῖσθε, κύριε, ὅπως ἐγ-
χειρίσητε πρὸς τὴν Α. Υ. τὸν διάδοχον τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνον τὸ ἐσώχλειστον ψήφισμα.

Ἐν Ἀδάμαντι, τῇ 2. Ἰανουαρίου 1887.

Ὁ δήμαρχος Ἀδάμαντος
Μ. ΚΟΥΤΣΟΥΔΑΚΗΣ, (Τ. Σ.)

Ἐδόθη τὸ ψήφισμα καὶ ἐγένετο ἀσμένως
δεκτὸν παρὰ τοῦ διαδόχου.

Δωρεάν δίδεται τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς
Κρήτης ἀγωνιζομένοις, τοῖς δὲ μὴ μεριμνῶσι
δίδεται ἀντὶ δραχμῶν 10.

ДНМОТІКН ВІВАІООНКН
XANION

